Mihai M. S. Maxim

Calea inimii
Păltiniş 1986 - 1987

Editura Universităţii „Lucian Blaga” din Sibiu
2015

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
MAXIM, MIHAI M. S.
Calea inimii : Păltiniş 1986 – 1987 / Mihai M. S. Maxim. – Sibiu :
Editura Universităţii „Lucian Blaga" din Sibiu, 2015
Bibliogr.
ISBN 978-606-12-1128-9

1

Fiului meu Andrei Mitru

Nichifor Crainic în Academia Română

Calea inimii.
Prislop 1992 – 1993

Poate părea ciudat că îmi încep cartea cu introducerea altei cărţi. O carte care nu există decât în germenii negri ai neîndrăznitului. Însă substanţa paradoxului face parte din fiinţa noastră. În plus, lucrurile nu sunt niciodată aşa cum apar.

Am luat această hotărâre acum, când *văd că anul 1993 se întoarce*. Şi se va-ntoarce asupră-ne cu toată zestrea de orori pe care-am crezut-o atunci îngropată.

Am iniţiat Revista „Gândirea" serie nouă după Lovitura de Stat din 1989. Eram sufletul unui grup de studenţi teologi de la Sibiu. Subtitlul acestei foi originare era „Revista de metafizică". Am meditat mult timp la titlul Revistei şi în cele din urmă am ajuns la concluzia că *nu se putea numi decât „Gândirea"*. Nimeni altul nu poate fi învinovăţit pentru asta. Am avut o convingere nestrămutată, o siguranţă de sine străină – ca venită de sus.

Când am luat hotărârea de a reînvia „Gândirea" nu ştiam despre Crainic aproape nimic: doar ceea ce publicaseră acuzatorii lui (cărţile lui erau la vremea aceea interzise).

Când am citit sentinţele adunate sub titlul „Ortodoxismul «gîndirist»" m-am *îndrăgostit* instantaneu de spiritul lui: „Nichifor Crainic… ros de o nemăsurată vanitate de parvenitism, brodată pe o cultură impresionantă, ajunge director al revistei *Gîndirea*, profesor universitar la Facultatea de Teologie a Universităţii din Bucureşti, colaborator la ziarele de dreapta *Cuvîntul*, *Porunca Vremii*, *Universul*, *Curentul*, întemeietor de ziare profasciste, *Calendarul* şi *Sfarmă piatră*, mentor spiritual, ministru al propagandei în anul 1940, după ce ocupase şi alte funcţii. A fost şi poet de factură religioasă. Personalitate debordantă, Nichifor Crainic a filosofat «întru Hristos», rege şi religie, a militat frecvent pentru ideologia extremei drepte, pentru fascismul italian şi german (…). A

făcut apologia asasinatului, cu toate că s-a dezis de practicile imediate ale legionarismului, şi a căutat să producă spărturi în viaţa partidelor politice pentru a fi căutat şi a li se impune, deşi nu a fost angajat în vreunul."[1]

Tezele „eronate şi mistificatoare"[2] ale lui Crainic sunt susţinute cu o „mostră" din volumul intitulat „Puncte cardinale în haos" (Cap. „Tineretul şi creştinismul", p. 33): „Lumea după această doctrină (materialistă – n. n.) e opera hazardului şi e dominată de întâmplarea oarbă. Ceea ce e monstruos de nelogic în această doctrină e că filosofii materialişti se străduiesc totuşi să formuleze legile întâmplării oarbe şi să organizeze hazardul cosmic după concepţia lor mecanicistă. Omul materialismului e fiul maimuţei… deşi nici un savant n-a văzut maimuţă născând un om."

Am apreciat întotdeauna metafizicile presocraticilor ce puneau Inteligenţa (Mintea divină) deasupra lumii şi mi s-a părut de bun simţ concepţia de mai sus a lui Crainic: dacă originea lumii e tâmpă, dacă întâmplarea oarbă a generat totul, cum să descoperi „legile" tâmpeniei? Dar Crainic n-a rămas la idealism: „Concomitent cu respingerea materialismului, N. Crainic a respins şi idealismul, pentru a le opune spiritualismul, pe care îl identifica cu «realismul ortodox» sau cu «realismul creştin»[3]."

Vreau şi eu! (mi-am spus imediat) dar unde să găsesc «realism ortodox» când toate cărţile de genul acesta sunt sechestrate şi puse la index – în fondul secret al bibliotecilor?

Antiumanist şi antidemocrat, ostentativ – agresiv, comportându-se ca un *posedat* – aşa e văzut Nichifor Crainic, aşa e judecat pentru lucrarea „Titanii ateismului". Ştiu acum

[1] Istoria filosofiei româneşti, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti 1984, p. 331-332.
[2] Ibidem, p. 333.
[3] Ibidem, p. 334.

mai presus de orice îndoială că destinul meu e unit cu al lui, că *sunt una cu el*.

„Mai accentuat şi cu atât mai ostentativ devine tonul lui Crainic când este vorba de doctrina marxistă, de materialismul dialectic şi istoric. Adversar al pozitivismului („caricatură" a religiei – zicea Crainic), al laicismului („ateism politic revoluţionar"), al darwinismului („fantezia ca metodă"), N. Crainic tună şi fulgeră, înspăimântat, delirant chiar, împotriva marxismului şi a ideologiei sale politice. Iată şi consideraţiile sale în care ura nu se lasă acoperită de valul cuvintelor şi în care nu este nici pe departe vorba de atitudinea unui intelectual, ci de a posedatului, rob al convingerilor sale: «În Karl Marx s-au reîncarnat toţi vechii cărturari şi farisei pentru a răstigni din nou pe Mântuitorul lumii…»"[4]

Sunt convins că marele teolog a fost *un posedat*. Stimate Nichifor Crainic, cum am putea face şi noi, tinerii de azi, să fim răpiţi în Dumnezeu, posedaţi de Duhul dumnezeiesc? Am primit răspunsul mai înainte să-ntreb. Poate că nu-i chiar aşa, însă e sigur că ordinea e următoarea: am primit răspunsul, am întrebat, am fost fascinat. Răspunsul e simultan întrebării, fascinaţiei. Şi mi-am amintit de săgeata care loveşte ţinta, zboară, se desprinde din arc. Căci toate sunt desăvârşite mai înainte de a se naşte.

Se spune că îngerii nu au timp, nu au timpul ca noi: nu pot să se răzgândească – aşa cum gândesc şi se răzgândesc oamenii,

---

[4] Idem. În Karl Marx s-au întrupat toţi fariseii şi *cărturarii pentru a ne răstigni şi pe noi*: "Românii sunt un popor fără istorie, destinați să piară în furtuna revoluției mondiale. Ei sunt suporteri fanatici ai contrarevoluției și vor rămâne astfel până la extirparea sau pierderea caracterului lor național, la fel cum propria lor existență, în general, reprezintă prin ea însăși un protest contra unei măreţe revoluții istorice. Dispariția lor de pe fața pământului va fi un pas înainte." Da, Karl Marx *iubeşte* Neamul românesc. La fel îl *iubesc* şi eu pe Domnul Marx.

ci toate hotărârile, la ei, sunt definitive. Când au ales ceva, alegerea e pentru totdeauna. Nu ştiu cât adevăr se află-n impresia aceasta, însă cu mine s-a întâmplat chiar aşa. *Destinul meu a fost întotdeauna mai puternic ca mine*.

*

Când am ajuns la Sfânta Mănăstire Prislop şi am întâlnit-o pe Măicuţa Zamfira, am simţit că îmi cade cerul în cap. Avea deja numărul 1 (din Decembrie 1991) al Revistei „Gândirea" – făcut tot cu roşu. Nu mai puteam îndrepta nimic.

I-am spus că scrisul e pentru mine o calamitate, o catastrofă, un viciu. Nichifor Crainic şi Părintele Arsenie Boca sunt viaţa şi moartea mea, învierea şi bucuria. Aşa este şi aşa va fi şi alegerea mea este definitivă.

„Eşti gata să dai dezminţiri şi erate, să vă repuneţi în ordine [adevăr]?"

„Dacă îmi spuneţi adevărul şi dacă mă ajutaţi să mă documentez mai departe asupra a ceea ce-a fost cu „Gândirea", sunt gata!"

Măicuţa s-a îmblânzit.

Cu următorul număr a luat foc Mitropolia. Am fost chemat să dau socoteală. Am răspuns că sunt un simplu soldat al Bisericii, ascult de ierarhie, adică de Maica Zamfira Constantinescu şi de Părintele Daniil Stoenescu de la Prislop. (Pe atunci încă nu eram student teolog; eram un inginer amărât.) De atunci am fost considerat „omul Prislopului". Şi aşa am şi fost.

Acum nu mai sunt. Mărturia mea nu angajează pe nimeni: aceasta pentru că nu vreau să atrag asupra acelor preoţi, acelor măicuţe dragi, ceea ce o să mi se întâmple.

Am înţeles de ce Măicuţa Zamfira era „spaima Mitropoliţilor": Părintele Arsenie – cu harul profetic al Sfinţeniei Sale – îi împărtăşise tot. El vedea în oameni, ea vedea dincolo de ei: le înţelegea vicleniile, strategia, impostura, îi vedea pe traficanţii credinţei, pe speculanţi şi pe profitori.

Am scos sabia cuvântului Adevărului împotriva tuturor celor ce atacau Biserica Ortodoxă. Şi era atacată!

Toate ale lui Crainic au căzut asupra mea. Am ajuns un fel de moştenitor al rănilor sale, al umilirilor, urii, ocărilor. E drept că o meritam: am scos mai întâi la lumină – cu documente, cu martori din închisori, cu mărturii înălţate din moarte sau suferinţă – impostura unor conducători ai Bisericii Catolice care erau angrenaţi în lupte *imobiliare* cu Biserica Ortodoxă. Striveau *suflete*, calomniau oameni care nu puteau să se apere, doar pentru nişte *ziduri*!

Şi toate sunt la fel şi acum.

Vreau să fiu înţeles: nu am nimic împotriva credincioşilor catolici. Sunt de acord cu ceea ce a spus Sfântul Părinte Arsenie Papacioc – *Apostolul Neamului, de la malul Mării* – în cartea „Singur Ortodoxia", că ei pot să se întoarcă oricând la noi, în Adevăr, dar *fără să pună condiţii, smeriţi*.

Fie ca *smerita smerenie* să fie peste ei, peste noi.

Am ajuns mai fundamentalist decât Crainic, le-am luat şi pe cele ale urgiei estice: am ajuns să fiu numit agent al Moscovei, cripto-comunist lipsit de moralitate, spirit agresiv şi extremist mânat de o ură sălbatică şi de o rea-credinţă diabolică[5]. Şi tot lotul de gândirişti şi de colaboratori e judecat asemenea mie. „Biserica" noastră e primitivă, precară şi abia Occidentul ne-a mai civilizat, cizelat. Şi când veni vorba de Bucow, generalul care a „cizelat" 150 de mănăstiri şi schituri cu tunurile, autorii afirmă că nu-i cine ştie ce, fiindcă schiturile deplânse au fost, în majoritatea lor, „nişte bordeie acoperite cu stuf în care rezidau oamenii coloanei a 5-a ruseşti. (…) Ceea ce s-a «produs» în aceste schituri se rezumă la copiii bastarzi ai călugărilor «pravoslavnici» cu «maicile» concubine, câte 8-10 într-un bordei." Iată că autorii articolului spun mai mult decât

[5] Cf. Revistei "Viaţa creştină" nr. 21, noiembrie 1993, Cluj-Napoca, patronată de Biserica Catolică de Rit Oriental.

am spus eu, mai mult decât am ştiut: habsburgii instauratori ai Bisericii Greco – Catolice au pozat şi în *ucigaşi de copii*! Îmi şi imaginez prichindeii ieşind cu zecile şi cu sutele, ca potârnichile, din gropile şi din văgăunile încinse de sex şi de flăcări de guri de tun!

Îmi pare rău că uneori m-am lăsat pătruns de amărăciune sau de orgoliu. Da, sunt mai rău decât un demon, dar asta nu poate nimici adevărul că *infailibilitatea papală este o erezie*. Sfântul Arhimandrit Iustin Popovici al sârbilor a spus că în lume sunt *trei mari căderi*: a lui Adam, a lui Iuda, şi-a Papei. Asta mai înainte ca bieţii sârbi să fie „cizelaţi" de bombardamentele „umanitare" ale NATO – în urma unei înscenări comandate unei oficine specializate în dezinformare mass-media (Ruder Finn). Marele gânditor Vladimir Volkoff i-a dezvăluit metodele şi practicile în cartea sa „Tratat de dezinformare". Nu mai insist. Am participat cu toată inima la drama dezmembrării Yugoslaviei. Nu numai că rănile celui de-Al Doilea Război Mondial nu au fost vindecate, dar peste ale au venit alte răni, alte orori. Şi în toată nebunia mediatică, au ajuns să fie inculpaţi oameni oneşti – ca de pildă Generalul Bernard Janvier, comandantul United Nations PROtection FORce – pentru „vina" de a nu fi solicitat bombardamentele NATO. Comandanţii NATO sunt adevăraţii criminali de război – pentru folosirea muniţiei conţinând uraniu sărăcit, pentru masacrarea femeilor şi copiilor numiţi „victime colaterale", pentru distrugerea obiectivelor civile ale Serbiei, mai ales centrale electrice, spitale şi fabrici de medicamente – şi nu sârbii, care au luptat să nu le fie distruse cu tunurile sau aruncate în aer cu dinamită bisericile ortodoxe.

Războiul acesta l-am pierdut. N-aş vrea să pierd şi războiul României. Sper să nu mai trăiesc să văd asta.

Se spune că diavolul mâniei şi al vărsării de sânge care-a ieşit dintr-o femeie ce s-a atins de Crucea Sfântului Ardealului, mai

înainte să iasă, s-a lăudat: „*Eu* le-am făcut-o yugoslavilor. Dacă nu era Arsenie al vostru, la fel aţi fi păţit-o şi voi!”

Ne va veni şi nouă „japa”. Am văzut de atunci lucrurile: tot ceea ce profeţeşte Părintele Elpidie Vagianakis de Rodos în ceea ce-l priveşte pe Profetul Mincinos este adevărat. Am luptat de pe când eram *al Prislopului* pentru tot adevărul ce mi s-a încredinţat atunci: dar cuvântul meu este slab.

Ştiu că va veni lepădarea de credinţă, că ni se va impune silnic. Taina fărădelegii se lucrează acum. Mulţi ierarhi ai Bisericii Ortodoxe se vor lepăda. Ei n-au fost ai noştri niciodată, însă doar acum se va vedea. Aşa a zis fericitul Filotei Zervakos când a văzut în vedenie dumnezeiască fiara Apocalipsei: „La început zbura ca un avion, la înălţime, apoi a coborât şi s-a apropiat de mine ca la 15 metri. Şi am văzut aşezaţi pe capetele şi coarnele ei pe mulţi dintre stăpânitorii pământului: împăraţi, regi, conducători, prim-miniştri, precum şi dintre mai-marii Bisericii: Papa, patriarhi, arhierei. Îmbrăcaţi toţi în veşmintele lor, mai-marii popoarelor cu coroane pe cap şi sceptre în mâini, iar mai-marii Bisericii în veşmintele preoţeşti, cu mitre, cu mantii, cu toate însemnele.”[6]

M-am îngrozit să-i recunosc pe unii ierarhi de-ai noştri pe *iapa* aia.

Trebuia să iau cumva o poziţie. Am hotărât s-o iau invers: în loc să mă uit la ei, o să-i arăt oamenilor pe martirii necunoscuţi, pe mărturisitorii, pe sfinţii încă necanonizaţi, fie ei ierarhi, monahi, teologi sau mireni. Biserica Ortodoxă Română a fost acuzată că n-a avut ierarhi martiri în timpul robiei babilonice de după cel de-Al Doilea Război Mondial. Această impresie trebuia corectată, mi-am spus.

---

[6] Călător către Cer, Viaţa şi predicile Fericitului Filotei Zervakos, Editura Biserica Ortodoxă, Alexandria 2002, p. 243-252; cf. Profeţii şi mărturii creştine pentru vremea de acum, Alexandria 2004, p. 163.

Însă Măicuţa Zamfira m-a oprit să vorbesc. Nu voi mai spune nimic despre asasinarea Mitropolitului Nicolae Mladin; nu voi mai pomeni de asasinarea Patriarhului Iustin Moisescu. Unele lucruri Măicuţa mi le-a aşezat sub aluzii discrete, pe altele nu mi le-a spus defel, a refuzat să-mi răspundă: nu mi-a confirmat defel intuiţiile. A vrut să mă protejeze. Eram un naiv repezit, iremediabil stupid: „*Fiat justitia, et pereat mundus!* [Să se facă dreptate (întru adevăr), chiar de ar pieri lumea!]”

Lumea n-ar fi pierit, eu da. Pe când mă preocupam de problema desecretizării arhivelor Securităţii – şi nu mă interesau vinovaţii, ci sfinţii care, în viziunea mea, trebuiau canonizaţi atunci, chiar atunci – am fost interceptat de câteva *umbre binevoitoare* care m-au avertizat că dacă merg pe urmele Mitropolitului mi se va înscena şi mie ceva asemănător şi o s-ajung la *Numărul Trei* la injecţia finală. „Vrei adevărul? Îţi facem o *reconstituire* de ai să vezi!” A fost prima ameninţare din viaţa mea. Poate-ar fi trebuit să deschid o şampanie. „Înseamnă că sunt viu!” Au mai urmat şi altele, directe, sau doar sub formă de insinuări. Pe când eram în sediul Revistei „Transilvania” să-mi vizitez un prieten şi confrate scriitor, cineva m-a prevenit cu blândeţe că Revista „Gândirea” va fi interzisă în curând. (Vai, n-au mai apucat s-o interzică: s-a stins singură – o lumânare de a cărei lumină nu se mai bucura nimeni.)

M-am întrebat: dacă Biserica Ortodoxă Rusă şi-a canonizat martirii din perioada stalinistă, noi de ce nu putem? Prigoana a început la ei în 1917 şi robia lor babilonică a durat fix 70 de ani – până în 1987, după cum profeţise Sfântul Serafim de Sarov cu un secol în urmă. Călăii şi torţionarii ruşilor au murit de moarte bună (biologic vorbind), deci arhivele necesare canonizării au putut fi desecretizate şi sfinţii cinstiţi. Ai noştri nu. Mai mult: sunt în funcţii (ei sau urmaşii lor biologici) şi distrug Ţara.

Mi-a spus cândva un Părinte: *Dacă «ei» ar şti că tu ştii, n-ai mai fi!*

N-am prea fost niciodată. N-am prea fost lăsat să exist.

La noi, prigoana antihristică n-a încetat, ci a trecut pentru o vreme în clandestinitate, a croit planuri. „O să vă ia totul!" ne-a proorocit Sfântul Ardealului. Românul e străin în propria Ţară, sub apăsare continuă. Din `89 până acum n-*a fost decât o pauză*. Răgazul ne-a fost dăruit de cei 2000 de martiri ai Revoluţiei ucişi de artizanii Loviturii de Stat.

N-am primit binecuvântarea să public nici cercetările mele privind asasinarea lui Ioan Petru Culianu la Chicago. S-au vehiculat mai multe variante, niciuna corectă, ridicate din patimi sau tensiuni viscerale: că ar fi fost executat de Securitate pentru promovarea Maiestăţii Sale Regele Mihai I al României, că ar fi fost eliminat de Garda de Fier pentru studiile sale asupra iudaismului, că ar fi fost înlăturat de sioniştii Ocultei internaţionale care şi-ar fi văzut dezvăluite misterele luciferice. Eu m-am apucat de subiect pentru că toate „cercetările" (fanteziile) erau îndreptate împotriva României.

Cu câteva sute de ani înainte, Giordano Bruno a fost condamnat la moarte – nu pentru că ştiinţa lui înspăimântase Biserica Catolică – ci pentru cartea sa intitulată „Despre legături în genere", în care dezvăluise metodele de manipulare (cu ajutorul magiei erotice) ale celor însetaţi de hegemonie. Metoda dezvăluită era aceea de a transforma Eros-ul, dorinţa în genere, într-un instrument de manipulare a conştiinţelor. Ioan Petru Culianu a fost executat pentru că era *vizionar*: a văzut şi a mărturisit despre trecerea statului-magician (bazat pe seducţie) în stat-vrăjitor şi a statului-gardian (bazat pe autoritate) în stat-temnicier. Şi globalismul încă nu fusese inventat! Lumea de-atunci încă nu devenise o închisoare, aşa că toţi aceia care vedeau cum i de închid *porţile destinului* trebuiau asasinaţi. (Un alt *vizionar* – Bruno Würtz – a fost asasinat în România

pentru că a spus prea mult despre Mişcarea New Age şi Noua Ordine Mondială.)

„Toată lumea va deveni un fenomen Piteşti [al reeducării]", a spus Sfântul Părinte Iustin Pârvu – Voievodul Ortodoxiei Româneşti. Acum toţi aceia care îl consideră Sfânt pe Părintele Iustin şi îşi manifestă public admiraţia (şi printre aceştia mă număr şi eu!) cad sub incidenţa Legii 217/2015 şi sunt pasibili de pedeapsă cu închisoarea între 3 luni şi 3 ani. Sfinţia Sa a văzut instaurarea în Occident a *marxismului freudian* care – sub intoleranţa agresivă a «corectitudinii politice» - va distruge familia creştină şi naţiunile Europei într-o «revoluţie albastră» similară bolşevismului. În această situaţie, «Gândirea» lui Nichifor Crainic apare ca o conştiinţă vizionară a vremurilor ce vor veni.

Nichifor Crainic – acest geniu al Creştinismului, mărturisitor al spiritualismului ortodox şi al românismului autentic – a scris despre pozitivism, marxism şi freudism anticipând *melanjul* lor într-o viitoare Europă totalitară, opresivă. El se face „vinovat" de a fi prescris în cartea „Ortodoxie şi etnocraţie" condiţiile în care România ar putea deveni un stat etnocratic întemeiat pe Evanghelia lui Hristos. (Evanghelia să fie Legea supremă a Statului.) Asta e ceea ce nu i se iartă. Iar *fiul său spiritual*, Sfântul Părinte Arsenie al României, lucrează pentru aceasta.

Eu sunt neînsemnat şi lumânarea mea este subţire însă ştiu că flacăra ei va sta la mormintele lor.

Ar mai fi multe de spus despre toate acestea. Niciodată. Ceea ce-am spus, am spus pentru prietenii mei, pentru cei dragi, rugându-i să mă ierte şi să nu se smintească atunci când vor auzi orori şi grozăvii despre mine. Aş vrea ca ei să ştie despre mine numai atât: că am iubit Ortodoxia.

Sibiu, 1 Octombrie 2015
Acoperământul Maicii Domnului

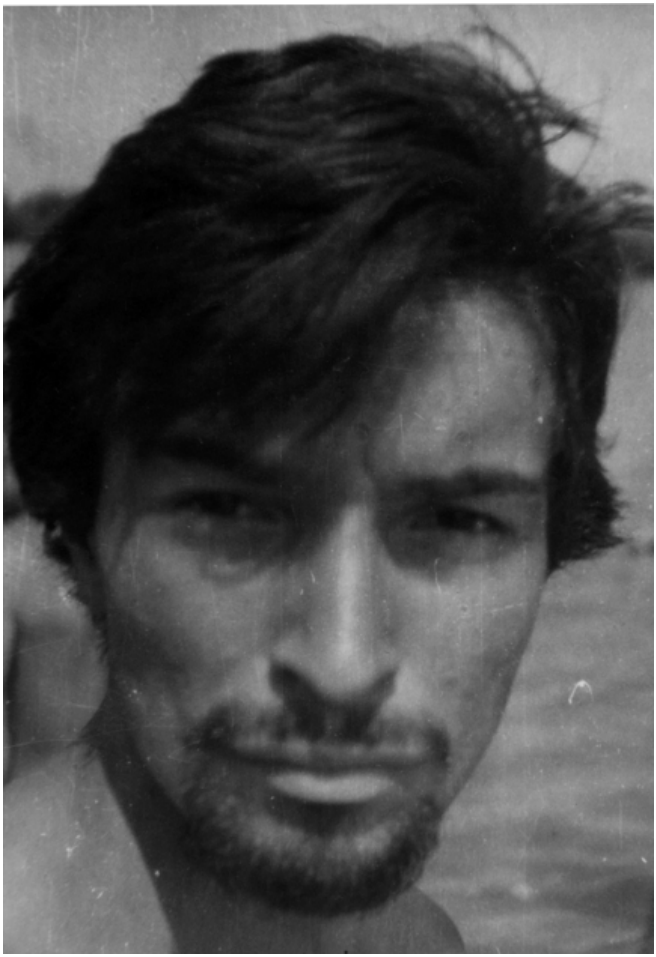

eu la 21

Înainte de decolare

„A se deschide după moartea mea”. Eram copil când am citit aceste cuvinte. Le-am găsit scrise de mână cu un scris tremurat pe un plic aruncat neglijent în dormitorul părinţilor. Bineînţeles că am furat plicul şi m-am dus imediat în camera mea să-l deschid.

Scrisoarea era de la bunica Speranţa [Călinescu]. Treceam cu părinţii pe la bunicii din Bucureşti cel puţin o dată pe an, vara, în drum spre mare, şi ţin minte că ne îmbrăţişam şi ne pupam cu bunica Speranţa mult timp. Şi deja mi-era dor de ea, mai înainte să plecăm. Şi ei de mine. Deci scrisoarea ei de acum, de dincolo de moarte, *îmi* era adresată. Eram îndreptăţit s-o deschid.

Până atunci am putut doar să o presimt: n-am ştiut *cât* fusese de singură.

Am început să citesc. Pe măsură ce citeam, revedeam în gând casa din fundul grădinii înguste şi lungi de pe Strada Docenţilor; era chiar lângă reşedinţa Ambasadorului SUA, îmi spuseseră părinţii. „Le poţi auzi balurile”.

O tăcere mai adâncă, mai gravă decât tăcerea. Am citit. Era strigătul mut, de moarte şi disperare, al Speranţei. Copil fiind, m-am împărtăşit total şi definitiv de adevărul acela al ei, îngrozitor. Părinţii mi-au smuls la un moment dat scrisoarea din mână şi au făcut-o bucăţi. Dar era deja prea târziu.

Am simţit dintotdeauna că bunicul de la Bucureşti – Colonelul – e un om rece, un om dur, însă acum îl priveam cu oroare. Ştii, Andrei, tatăl meu Stelian avea o soră care avea o fiică – a doua mea verişoară primară. Şi acum le refuz numele. I-am ucis în mintea mea pe toţi cei care i-au făcut rău Speranţei. I-am ucis total, pe când eram doar un copil. Da. Copil fiind, eram mai necruţător decât un Colonel de 70 de ani. Aşa a fost şi aşa rămâne.

Dragă Andrei,

După ce a murit tatăl meu Stelian mama mi-a dat testamentul său. Scrisoarea aceasta fusese scrisă cu ani de zile înainte – era datată 8 aprilie 1986 – de pe patul unui spital pe care tata îl văzuse ca pat de moarte. Îmi scria că mama şi cu mine am fost pentru el totul în viaţă. Mi-a cerut iertare că nu a reuşit să fie cu mine un „pedagog" prea bun. Tatăl său – Colonelul – l-a expediat la 10 ani la internat şi apoi nici nu prea a mai existat pentru el, aşa că nu a avut de unde să înveţe cum trebuie să se poarte un tată cu fiul său.

Dragă Andrei, iată că mi-a venit şi mie rândul să-mi cer iertare. Nici eu n-am reuşit să fiu un tată prea bun. În mine au convieţuit şi convieţuiesc hipersensibilitatea şi neîndurarea. Am încercat să mă schimb şi – slavă Domnului – am avut parte de multă durere care să mă ajute în acest sens, însă uneori trecutul e mai puternic decât bunăvoinţa mea.

Să ştii că cele pe care ţi le scriu aici nu sunt exerciţii de imaginaţie în care să încerc să văd cum e să fiu mort, ci testamentul intră în procedura obligatorie de decolare.

Nu poţi să ştii niciodată ce ţi se va întâmpla, aşa că trebuie să fii pregătit pentru orice. Uneori se termină bine, alteori se termină prost.

Prima oară când m-am întâlnit cu moartea aveam 18 ani. Eram în fine elev la Şcoala de paraşutişti din cadrul Aeroclubului din Sibiu – după ce îmi falsificasem fişa medicală şi recursesem la tot felul de persuasiuni şi înşelăciuni pentru a-mi atinge scopul. Am iubit aşa de mult zborul, încât eram hotărât să nu mă supun decât legilor aerodinamicii. Aşa a fost şi aşa va fi. Mă rog, după antrenamente în care mi-a ieşit sufletul, am făcut o criză de peritonită de n-am mai ajuns să sar din avion. Când am ajuns la spital medicul de gardă le-a spus alor mei că «e prea târziu». A patra zi după operaţie încă nu ştia nimeni dacă scap sau nu. Doar eu am ştiut. În prima

noapte, pe când priveam Cerul negru pe fereastră, I-am promis că dacă voi scăpa nu voi mai irosi nici o zi. Nu eram credincios, că nu m-a educat nimeni, dar ştiu că atunci am atins *întunericul dumnezeiesc mai mult decât luminos al tăcerii*. Am scăpat şi m-am străduit, însă n-am fost pe deplin credincios promisiunii. Oricum, viaţa mea a devenit mult mai intensă.

Viaţa mea a devenit dublă. Am ajuns să zbor după ani buni – când eram student în Timişoara – pe nişte planoare Rogallo care fuseseră iniţial concepute pentru readucerea în atmosferă a sateliţilor. Sunt făcut să învingă şi orice aş face, dincolo de perplexităţile oamenilor, simt că nu iau decât ceea ce mi se cuvine. Am intrat într-un program paramilitar în care planoarele erau convertite în avioane de asalt. Am intrat fără scrupule, fără nici un gând, deoarece în vremea aceea toată aviaţia era militarizată. (Şi la paraşutiştii din Sibiu, fuseserăm comandaţi de un maior.) De la planoarele acelea celeste, uşoare, am trecut la aripile invizibile şi am devenit fără să ne dăm seama nişte păsări de pradă. Nu ştiu dacă eram insuflaţi, sau aveam deja instinctul de ucigaş în noi.

Nu am reuşit decât să ne ucidem pe noi înşine. Pur şi simplu, avioanele acelea nu rezistau la suprasarcină. Au început accidentele. Cei mai buni au murit. Programul a fost anulat, fondurile sistate. Afacerea s-a muşamalizat. Totul fusese secret, aşa că n-a existat niciodată. Morţilor le-au fost rescrise istoriile.

Eu renunţasem din `81. Nu de bunăvoie, ci am fost silit să renunţ. Nu prea mai aveam picioare, nu prea mai aveam nici coloană vertebrală. Aveam 21 de ani şi era a doua oară când trebuia să învăţ să mă ridic şi să merg. M-a pătruns frica, Andrei, vroiam să trăiesc! Ştii, în aviaţia militară există o regulă nescrisă: dacă te-ai prăbuşit cu un avion şi nu eşti rănit grav, în aceeaşi zi eşti îndemnat să decolezi cu al doilea. Altfel te poate pătrunde definitiv spaima; şi eşti terminat. Eu în ziua aia, după un prim avion avariat, m-am prăbuşit şi cu-al doilea.

Unul din conducătorii de zbor, nu-i mai ştiu nici numele, nici chipul, mi-a spus că sunt un pilot aşa de prost că, dacă mai vreau să pilotez, n-am decât să-mi fac singur avion. Este ceea ce fac acum.

Îţi spun toate acestea, Andrei, ca să înţelegi de ce am ajuns cu toţii aşa de duri: Colonelul după ce a huzurit cu camarila regală la Peleş, tata după 16 ani de carieră şi umilinţă militară impusă de tată, iar eu după doar câţiva ani de iluzii paramilitare în care i-am sfidat şi minţit pe toţi cei ce au ţinut la mine. Amăgitorul amăgit – asta-i povestea cu „forţele speciale" ha-ha-ha!

Acum trebuie să-ţi spun câte ceva şi despre viaţa mea de suprafaţă. În anul III de liceu am luat Premiul I pe ţară la Sesiunea Naţională de Comunicări Ştiinţifice de la Iaşi cu un proiect despre decolarea şi aterizarea verticală şi scurtă a aeronavelor. Am primit şi propunere de brevet de invenţie şi de aici a început tot necazul. Eram considerat „al doilea Coandă" şi mi s-a cam urcat la cap. L-am târât pe taică-meu săracul pe la Oficiul de Stat pentru Invenţii şi Mărci de la Bucureşti şi pe la Fabrica de avioane Braşov – Ghimbav (I.A.R.) de i s-a urât. Mi-am dat seama abia la facultate că luptam împotriva Sistemului: există un monopol suprastatal care stabileşte direcţia dezvoltării tehnice şi anumite invenţii şi cercetări, pur şi simplu, nu sunt permise. Am înţeles atunci de ce inventatorul Iustin Capră (căruia americanii i-au furat brevetul rucsacului zburător) a refuzat să se ducă în Occident. Am înţeles de ce Viktor Schauberger a murit de inimă rea imediat după ce s-a întors de peste Ocean. Ştii? există deja aeronave cu decolare şi aterizare verticală bazate pe efect Coandă, pe efect Schauberger, combinate, sau bazate pe principiile Tesla. Monopolul suprastatal de care ţi-am pomenit nu vrea să avem energie ieftină: dac-ar putea, ne-ar lua banii nu numai pe petrol, dar şi pe aer şi apă! Anumiţi inventatori au fost plătiţi să tacă, alţii *au fost ucişi*. Am înghiţit şi eu tot felul de insinuări şi ameninţări. Aici viaţa mea de suprafaţă a început să coboare

vertiginos în adâncuri. Şi secretomania asta a mea civilă (de care sufăr şi-acum) s-a adăugat secretomaniei militare de dinainte. Şi uneori se combină. Nu m-am resemnat. Pur şi simplu n-am vrut să-mi văd proiectele prefăcute în arme.

Am luat viaţa de la zero. (Pot astăzi spune că am o colecţie impresionantă de zerouri!)

În `83 am ajuns la Noica. Aveam un proiect cultural masiv: să scriu istoria cercetării ştiinţifice şi tehnice (eram obsedat de creativitate, de fenomenologia inventică). *Bătrânul* a fost de acord. Mă recomandasem cu scrierile mele de artă şi metafizică. I-au plăcut şarjele mele de gnoză kantiană. Ne-a spus – mie şi lui Marcel Chelba – că în *bestiariul* său suntem cele două păsări rare (singurii din generaţia de 25 de ani). Marcel, student la fizică, era hegelian, eu eram kantian. *Bătrânul* ne-a lăsat vila în fiecare iarnă când pleca la Bucureşti. Acolo am schiţat *Bazele filosofiei transcendentale*.

Bătrânul m-a propus pentru o bursă Humboldt. Vise plăcute. N-a fost să fie. După moartea lui s-a ales praful şi de Şcoala de la Păltiniş şi de halucinaţiile mele culturale.

Bătrânul mă sfătuise să cercetez biblioteca Institutului teologic. Nu a forţat nici credinţa, nici necredinţa mea. Era doar un nou proiect cultural. Într-o zi am avut *revelaţia*. Eram creştin-ortodox până-n măduva oaselor. E drept, totul mă condusese aici – filosofia, cugetările trinitare, inima – însă cred că au fost duhurile Neamului din partea mamei Elvira. A fost darul de dincolo al Maximilor. O generaţie întreagă de preoţi şi de călugări mă ridicase la ea.

Am căutat duhovnici adevăraţi. Am auzit de Părintele Arsenie. Părinţii îmi dăduseră pe mână maşina. Când au auzit că vreau să ajung la Prislop au zis că nu mi-o mai dau. Eu am zis că dacă nu mă lasă la Părintele Arsenie *nu mai îmi sunt părinţi*. Da, i-am *renegat* instant: am ştiut că *Străinul* e mai important. Au cedat. S-au muiat imediat. A fost unul din rarele cazuri în care neîndurarea mea a avut un rezultat bun.

N-am mai ajuns. Securitatea din jurul *Sfântului Ardealului* era mai înfricoşată decât cea care îl bântuise pe Noica. Oricum, văzându-mă hotărât, ai mei începeau să mai lase teama, să se *reîncreştineze*. Iar eu am fost îmblânzit.

Nu l-am mai prins în viaţa aceasta. Şi totuşi, cumva, nu ştiu cum, am ştiut că sunt *al lui*.

Abia după Revoluţia din 89 am ajuns la Prislop. Înainte de a ajunge ştiam deja instinctiv că sunt destinat să conduc Revista „Gândirea". Continuam destinul lui Nichifor Crainic. Toate câte au fost asupra lui Crainic au căzut asupra mea. Nu am regrete: şi acum aş face la fel. Maica Zamfira şi Părintele Daniil Stoenescu m-au mai temperat şi m-au iniţiat în tainele Prislopului (atâta cât s-a putut!). Eram tare pătimaş.

În sfârşit, am ajuns la Părintele Ghenadie de la Făgăraş – prieten apropiat al Sfântului Părinte Arsenie. Mi-a profeţit mai multe lucruri. Unele deja mi s-au întâmplat. Altele urmează să mi se întâmple. A văzut că voi suferi. S-a uitat la îngerul său, apoi s-a uitat la mine: s-a uitat cu o milă şi o iubire imensă. Nu mai ţin minte ochii săi. Ţin minte doar ceea ce era dincolo de ei.

Dragă Andrei, vreau să ştii că n-am nici un regret pentru ceea ce-a fost. Nu am reproşuri, nu am resentimente. Îi dau dreptate şi mamei tale, şi tuturor femeilor care m-au părăsit. Nimeni nu poate trăi lângă mine. Odinioară credeam că mă voi împlini într-o iubire absolută. Nu am înşelat niciodată iubirea; dar am minţit, a trebuit să o mint. Nu-i poţi spune femeii iubite că pleci într-o misiune din care e posibil să nu te mai întorci.

Când am plecat la Revoluţie a fost singura dată când am spus unde plec. Şi i-am şocat pe toţi. Vreo trei zile am trăit din plin euforia războiului. Am trecut prin botezul focului alături de oamenii mei – trupă de strânsură – care m-au ascultat necondiţionat. *Nu m-am mai simţit aşa bine de mulţi ani*. Apoi am descoperit că totul e o înscenare, că suntem marionetele

unei lovituri de stat. Mi-am trimis oamenii acasă. Mă bucur că sub comanda mea nu a murit nimeni. N-aş fi putut să mi-o iert.

Am pornit lupta pentru canonizarea martirilor Neamului. O parte din ei sunt în continuare defăimaţi şi supuşi oprobiului public deoarece au făcut parte din Mişcarea legionară. Şi eu am fost calomniat – încă de pe vremea „Gândirii" – deşi n-am făcut şi nu voi face parte din nici o mişcare politică. Nu-mi recunosc decât apartenenţa la Biserica Ortodoxă şi la Armata Română. Relaţia cu Arhanghelul Mihail e pur personală. (O am prin Botez şi puterea ei mi-a fost confirmată de Părintele Ghenadie: ştiu că Sfântul Arhanghel veghează asupra mea.)

Dragă Andrei, îţi scriu toate acestea ca să-ţi dai seama că situaţia e groasă. Duc de ani buni un război pe mai multe fronturi, ceea ce – tactic – e absolut contraindicat. Aşa că nu ştiu de unde va veni lovitura, nici când. Dacă auzi că m-am sinucis să ştii că-i o minciună şi o înscenare. Ţin atât de mult la viaţă încât am trăit şi trăiesc cât am putut de intens mai multe vieţi paralele. Orice mi se va întâmpla, am o senzaţie minunată de frondă, mai ales când îi sfidez pe comisarii bolşevici ai Occidentului, când îi văd cum tremură. (Mă «distrez» şi eu cum pot!)

Dacă mă prăbuşesc cu avionul mă înmormântezi aşa cum sunt găsit, nu-ţi baţi capul. Combinezonul de zbor nu are nici un rol de protecţie, doar că ţine trupul laolaltă după ce ţi-ai frânt oasele. Dacă sunt rănit grav, nu vreau aparate, resuscitări ale legumei, insistenţe. Să fiu lăsat să mă sting.

Am dreptul la puţină demnitate.

Vorbeşti cu Dana [Teodorescu] care-i medic de terapie intensivă şi ştie tot ce se face într-o atare situaţie.

Aş vrea să te ştiu fericit, cu soţie şi copii. Eu sunt deja fericit şi oarecum liniştit că n-ai făcut nici teologie, nici aviaţie.

Sibiu, 19 septembrie 2015
Mihai

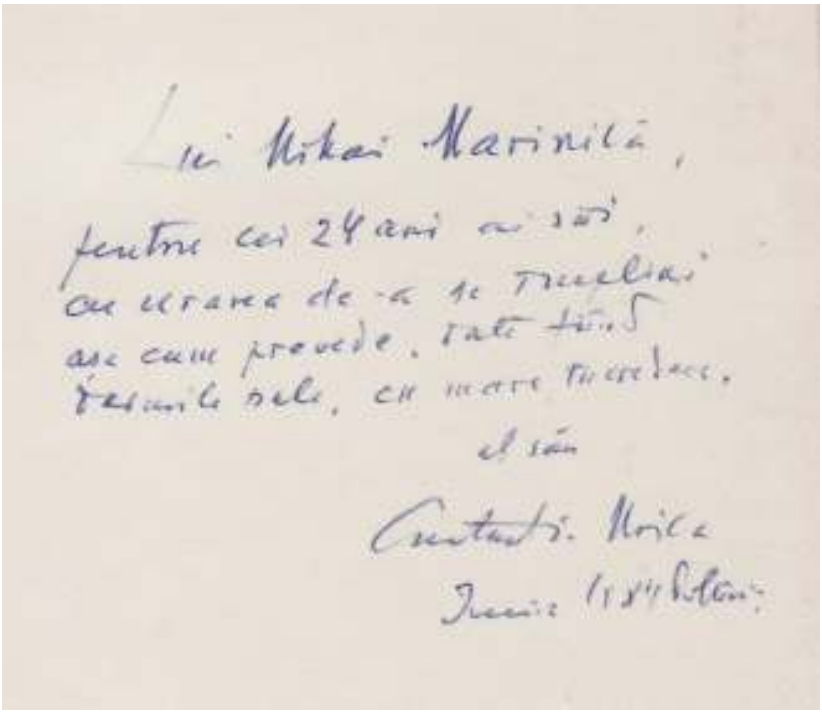

Părinţii mei mi-au adus de la Păltiniş să-mi dăruiască de ziua mea cartea Domnului Constantin Noica „Devenirea întru fiinţă” cu dedicaţia Maestrului. Această «mare încredere» de care se face pomenire în dedicaţie eu am simţit-o la fiecare întâlnire; ea m-a ţinut în toţi aceşti ani şi mă ţine şi-acum.

Despre încrederea care întemeiază

26 Ianuarie 1986

M-am întâlnit la Păltiniş cu Domnul Constantin Noica. Era împreună cu Gabriel Liiceanu. Liiceanu nu mi-a dat nici o atenţie, s-a dus în treaba lui. Am rămas singuri. O oră de metafizică. Am descărcat tot ce aveam pe suflet; sau aproape tot.

Am discutat posibilitatea unei Universităţi de vară la Sibiu – de cel puţin două săptămâni. Sibiul trebuie să ajungă o capitală a culturii. Domnul Noica vrea să îi aducă aici pe cei mai buni oameni de cultură; condiţia pe care o pune e doar ca această Universitate să fie pentru toţi studenţii din ţară, precum şi pentru toţi oamenii interesaţi, nu numai pentru sibieni. Adică să fie un fel de Instituţie Naţională, dacă se poate spune astfel despre o activitate de două săptămâni. O efemeridă a spiritului, am gândit. A surâs. Bine, una mai grasă!

Astăzi am fost pornit. I-am vorbit despre „pictura" lui Kant şi despre transfigurarea fizicii pure în metafizică. „Văd" idei, i-am spus, am un fel de viziune a categoriilor. Nu ştiu ce se va întâmpla, ce voi face cu aceste plăsmuiri ale minţii.

Ar fi vrut să citească scrierile mele, mi-a spus, dar eu nu pregătisem nimic, cu toate că aveam vreo 150 de pagini scrise pe tema aceasta. I-am spus că atunci când voi reduce acele 150 la 15 voi urca din nou: abia atunci voi avea curajul să i le dau. Nu vreau să produc maculatură.

Mi-a spus încă o dată că am darul scrisului, simţind poate că am nevoie să mă încurajeze. Acum nu mai sunt inhibat. Toate loviturile şi umilinţele pe care le-am resimţit în lumea de jos au dispărut ca prin farmec. Lucrurile se aşează – în interiorul şi în afara mea.

Mi-a spus să nu-l dezamăgesc. „Te aştept", mi-a spus. Ştiu. Mă va aştepta totdeauna.

În februarie vine Sorin Comoroşan. Va trebui să fiu prezent la întâlnirea de la Casa Medicilor. Voi putea să fac comparaţie între stilul american de învăţământ pe care îl practică marele fizician şi stilul german al lui Noica.

Mi-a spus să mai iau legătura cu câteva cenacluri sibiene, poate voi mai găsi oameni. „Nu mai sunt oameni", i-am spus. „Te-ai sălbăticit", a observat. „E prea devreme să te arunci în pustnicie". „Cu dumneavoastră cum e?" „Sunt asaltat".

Va trebui să continui cu Logica transcendentală a lui Kant în original, apoi să mă opresc. Apoi Noica mi-a spus să caut traducerea în franceză la Institutul teologic din Sibiu – traducere fidelă. Să caut apoi cartea lui Mihai Eminescu – Lecturi kantiene. Să iau traducerile lui Eminescu şi Maiorescu şi să le compar cu traducerea mea.

Mi-a mai spus să mă opresc cu studiul înainte de Dialectică – pe care acum nu are sens să o citesc şi care de altfel nici nu este partea cea mai bună a lui Kant. Ajunge Logica transcendentală – bine parcursă. Mi-a vorbit apoi de Hegel, de modul în care scapă de antinomiile raţiunii. Mi s-a făcut ruşine că nu l-am citi pe Hegel. „O să treacă". Am hotărât în mine însumi să studiez filosofia transcendentală patru ore pe zi.

I-am vorbit despre rolul imaginaţiei creatoare, al spontaneităţii minţii în procesul cunoaşterii; despre insinuarea creaţiei unei realităţi paralele ce se suprapune realităţii pe care vrem să o descoperim. Creăm realitatea în loc să o descoperim. I-am mai spus că, în viziunea mea, ideea este o intuiţie a minţii pregătită raţional, care survine în urma unei aşteptări febrile. Ideea survine ca o invenţie – în urma unei incubaţii. „Dragul meu, ai grijă: Kant nu te poate duce acolo unde vrei tu să ajungi. Ideea la Kant – înţeleasă ca un concept al raţiunii – foloseşte doar pentru Critică: nu este deci produsul revelaţiei".

I-am vorbit despre *intuiţia intelectuală*. „Ea e fiinţa mistică a gândirii şi filosofiei transcendentale". „Cred în ea". Graalul filosofiei transcendentale va fi al meu.

Dacă privim *intelectului intuitiv* nu ca pe un atribut exclusiv al divinităţii – aşa cum se află la mare cinste la gânditorii greci – ci ca pe ceva interior, încă nedescoperit, şi ne vom adânci fiecare în propriul sine, sunt convins că vom suferi o transmutaţie spirituală. „Vom fi nişte mici dumnezei ai Logosului". Ideea – aşa cum o văd – e *intuiţie intelectuală*. Ea e o revelaţie survenită în intelect, este atunci când intelectul devine el însuşi *întreg sensibilitate*. Ideea e ca perspectiva în pictură: trasează liniile de univers prin care se configurează plăsmuirile.

Am vorbit cu o convingere fermă – pe care acum o văd ca străină, venită de sus – despre convertibilitatea totală concept-intuiţie. M-a aprobat în multe afirmaţii, cu toate că unele erau total opuse lui Kant. „Kant o să te captiveze şi o să te dezamăgească." Kant mă fascinează de-a dreptul. Cum să mă dezamăgească? „Deja ai trecut dincolo de el". Nu înţeleg. „Treci printr-o perioadă kantiană. Doar treci. Va fi, poate, de câţiva ani. O să treacă."

Dumnezeule, parcă ar vorbi de o boală!

Pe la ora 1 a venit Liliana. Ne-am despărţit. Înainte de a ne despărţi mi-a spus să trec mai des – duminica, sau când am timp – că mă aşteaptă. Să nu am impresia că-l deranjez. „Cred în tine."

Nu am nevoie de mai mult.

Metafizica topologică

15 Martie 1986

Sâmbătă pe la 3 am urcat la Păltiniş. Trebuie să mă întâlnesc cu Domnul Noica pentru ca să îmi pună în discuţie lucrarea de metafizică pe care i-o adusesem cu două săptămâni înainte. E vorba de „Metafizica topologică". E a treia variantă, redusă la 12 pagini.

„E foarte originală; şi bine întemeiată, cu toate că ai scris-o cam telegrafic."

„Am un stil repezit. Viziunile mele sunt respiraţii scurte. Am sperat să fiu totuşi coerent."

„E consistentă". Mi-a mai spus că îşi dă seama din lucrare că *l-am înţeles pe Kant*. Ceea ce mi s-a părut mare lucru, m-am simţit în al nouălea cer.

„O metafizică", mi-a mai spus, „trebuie să satisfacă o condiţie de bază: aceea de a nu contrazice experienţa, în rest poate să afirme orice. Chiar dacă metafizica ta nu ar avea o întemeiere ştiinţifică, tot are valoare – în sine – prin modul în care ai scris-o şi prin ideea pe care o conţine."

„Sunt convins că are suportul fizicii pure: am pornit de la fizică şi am ajuns prin două postulate la metafizică. Primul postulat întemeiază *conceptul ca dimensiune a spaţiului fizic*: acest concept poartă responsabilitatea tuturor interacţiunilor din Univers şi nu numai a interacţiunilor, ci a tuturor afinităţilor."

„Aici ai dat peste o concepţie medievală. Porţi în subconştient ideile vehiculate de Toma d'Aquino. Am observat că ai introdus noţiunea de *concept structural al fiinţei*. Vezi ce faci cu el. Până acum e bine, îmi place. Această structură universală de afinităţi care pătrunde fiinţa a tot ceea ce există văd că se întoarce asupra celor trei dimensiuni liniare ale spaţiului pentru a plasticiza, structura şi diferenţia lucrurile…"

„O văd, Domnule Noica… E ca o pictură alcătuită din viziuni conceptuale.”

„Da. Iarăşi pictura. Aceste raţiuni plasticizante ale conceptului structural al fiinţei, aşa cum le prezinţi aici, te fac *un Leonardo da Vinci al metafizicii*. Ai puţin cam prea multe pasiuni, există pericolul să te împrăştii.”

„Leonardo da Vinci este modelul meu de a fi şi-a gândi.”

„Ştii, eu *m-am apucat de filozofie pentru că nu eram bun de nimic altceva*”.

„Aş fi vrut să am şi eu *neputinţa* aceasta a Dumneavoastră.”

A surâs. Doamne, cât ţin la Omul acesta! Parcă nişte fiinţe mici, delicate, ar circula între noi.

„Şi spui că *ştiinţific* e întemeiată [metafizica]?”

„Einstein spusese că spaţiul are 3 dimensiuni liniare şi una temporală. Între timp fizicienii au descoperit că spaţiul fizic are 11 dimensiuni, din care o parte sunt înfăşurate asupra lor înşile: pe acestea din urmă le resimţim ca forţe. Eu merg mai departe şi spun că *spaţiul fizic are trei dimensiuni liniare şi una conceptuală*. Cea conceptuală se desfăşoară şi noi o resimţim ca timp – prin intuiţia a priori a sensibilităţii, de care vorbea Kant – şi se înfăşoară în sine însăşi în spirale distincte perfect întrepătrunse, generând cele 4 forţe fundamentale din Univers: forţa nucleară tare, forţa slabă, forţa electromagnetică şi gravitaţia. Aş putea crea o teorie matematică a unificării forţelor pornind doar de la acest *concept structural al fiinţei*.”

„Ce vrei să faci cu el?”

„Vreau să cuceresc Universul. Vreau să creez Universurile paralele ce încă nu s-au plăsmuit sau, mă rog, măcar să le configurez.”

A început să râdă de-a binelea: „Da. Îmi închipui că vrei.”

„Mai am puţin şi am să reuşesc să fac acest *concept structural al fiinţei* să fie *operaţional*. Atunci vom putea crea noi înşine realitatea. E simplă chestiune de *inginerie*. Vom putea înfăptui – prin puterea minţii şi a raţiunii, prin fizica pură

– transmutaţii incredibile în sânul realului. Vom putea călători înlăuntrul plăsmuirilor; înlăuntrul sufletelor din toate lumile."

„E ca un fel de navetă spirituală a sufletului. Corpul astral al alchimiştilor: alt concept medieval. Metafizician, pictor, inginer, mistic: asta e ordinea, nu? E ca şi cum Leonardo da Vinci al tău ar fi chiar aici."

„Ştiu că nu e. Mă bucur că sunteţi Dumneavoastră."

Mi-a spus că o să dea manuscrisul meu spre verificare ştiinţifică la Bucureşti şi că, dacă ţine şi din punct de vedere ştiinţific, nu numai metafizic, o să-l publice (cu acordul meu) în *Revista de filozofie*. Mi-a mai spus că lucrarea mea este o demonstraţie frumoasă despre cum poţi să intri din ştiinţele naturii în filozofie, din fizică în metafizică. M-a întrebat ce doresc de la el – în aceste condiţii. Atunci l-am rugat să înceapă cu mine un antrenament metafizic: să mă înveţe metafizica. *A acceptat*.

Trebuie să iau lucrările vechi ale lui Toma d'Aquino sau pe cele ale altor gânditori ai Evului Mediu: pe cei ce au vehiculat noţiunea de *afinitate*. Afinitatea este iubirea subtilă, iubirea delicată, atracţia care se ignoră pe sine. În mentalitatea creştină fiinţa iubirii este diferită de fiinţa lui Dumnezeu: nu este Dumnezeu Însuşi. Iubirea este o energie a lui Dumnezeu. Mi-a spus că sunt îndreptăţit [în cercetarea mea] şi că mă adevereşte când afirm că acest *concept structural al fiinţei* poartă în structura lui afinităţile, că e o ţesătură de afinităţi şi posibilitatea lor, precum şi ceea ce generează lucrurile gata interrelaţionate, fiindcă *însăşi fiinţa lumii e din iubire*.

Am răspuns că doresc să merg mult mai departe cu acest concept: aş vrea să înzestrez idealismul metafizicii mele cu *eleganţă*. „Aş vrea s-o fac aievea: metafizica aceasta să se insinueze în real – să fie *adevărată*. Să fie *una cu Adevărul*."

Mi-a spus că am intuit bine când l-am ales pe Kant pentru studiu: Hegel m-ar fi derutat.

„Îl port pe Kant în mine: la fel cum port *pictura lui*."

„Iarăşi pictură? Văd că nu te mai poţi dezbăra de ea.”

„Dar toată metafizica ne conduce către pictură – către intuiţia intelectuală. Ideile sunt fiinţe ce uneori se lasă văzute. Şi vechii greci vedeau ideile. Platon însuşi spunea că este necesar să ai organul prin care să vezi şi ideea de cal, nu numai calul.”

„O da: ar trebui să înveţi greaca veche. Ai nevoie de Platon, Aristotel şi de Kant pentru ca să te cizelezi. Talent fără studiu nu merge.”

A fost de faţă şi Vasile Manea – student în anul V la inginerie Cluj, care la sfârşitul facultăţii dorea să intre acum la Teologie. Seara am discutat îndelung lângă focul de lemne în Vila nr. 1, unde am şi dormit. Are o fire foarte sensibilă, delicată. A cerut să citească lucrarea mea. Este introdus în lumea creştină: cunoaşte pe Sfinţii Părinţi. Vrea să vină la Sibiu la Institutul teologic. Ar putea să mă introducă la Biblioteca Institutului.

*

Dimineaţa Domnul Noica mi-a amintit încă o dată ceea ce îmi spusese în urmă cu două săptămâni, şi anume că îmi oferă o bursă Humboldt pentru ca să-mi iau doctoratul în Germania. Germania, mi-a spus el, este singura ţară în care într-un institut poţi să-ţi dai doctoratul în metafizică având licenţa în ştiinţe (inginerie). În celelalte ţări, ca şi la noi, mi-a mai spus, învăţământul este foarte rigid.

Am spus că sunt ferm convins să-mi continui studiile în ştiinţele umaniste, mai precis în metafizică, cu toate că sunt conştient că o să întâmpin dificultăţi sociale şi prejudecăţi mari. Oricum, sunt destul de retras ca să nu-mi pese.

Domnul Noica mi-a spus cu dojană că m-am sălbăticit de tot, că e cazul să mă mai implic în relaţii sociale, să mai încerc să cunosc oameni – „că şi de la prost ai ceva de învăţat”. Nu trebuie să îi depreciez pe ceilalţi, cu toată condiţia mea privilegiată.

„Dar ăştia îmi fură timpul”, am protestat uşor.

„Vezi că uneori talentul cară în spate un sac de orgolii şi vanitate.” Conştiinţa apartenenţei mele la elită nu trebuia să degenereze în altceva, nici nu trebuia să mă îngreuneze.

I-am răspuns că nu venisem la dânsul datorită talentului, ci datorită disperării.

Mi-a mai spus că se bucură că nu i-am cerut să-mi faciliteze publicarea articolelor şi studiilor pe la diverse reviste din ţară – aşa cum fac în genere tinerii ce vin la el. Aceste articole – „maculaturi” – el refuză să le mai citească. Însă mie o să-mi citească orice o să-i aduc, deoarece vede în mine tendinţa de a învăţa, nu de a mă aranja social. Am discutat mult despre scriitură şi despre condiţia scriitorului în lumea noastră. „Din scris nu se poate trăi”, mi-a spus, „trebuie să faci şi altceva. Poate vrei un post de universitar.”

„Nu mă simt în stare”, am replicat. „Nu ştiu destule”.

„Ai ales calea cea grea”.

Pe cuvântul acesta ne-am despărţit.

*

La Păltiniş am cunoscut şi o pictoriţă. Mi-a luat mâna dreaptă şi a pus-o pe inima ei. Cât timp Bătrânul a fost plecat la masă şi cât s-a odihnit după aceea, am stat cu ea şi am săvârşit împreună ritualul focului şi al cafelei. Mi-a spus că a observat de la început că El mă iubeşte.

„Nu sunt în stare să îţi mărturisesc nimic despre mine, oricât mi-ai cere. Doar dacă eu o simt.”

N-am insistat deloc. Ea a început să mi se destăinuie. Am ştiut că mă *simţise*.

Avea nişte ochi stranii, deosebiţi, sălbatici şi tandri. Îmi spuneau durerea şi dezamăgirile ei mai mult decât buzele.

Am coborât seara la 5 împreună. În autobuz mi-a povestit viaţa ei intimă – aşa cum nu a mai povestit-o nimănui şi cum nu o va mai spune.

Un alt fel de spovedanie

30 Martie 1986

Duminică dimineaţa am plecat la Păltiniş. Scopul vizitei mele de astăzi este acela de a-i aduce Domnului Noica ultima mea lucrare: „Blaga sau Despre prezenţa fizică a ideii". E un fel de aplicaţie a *Metafizicii topologice* în zonele de taină ale creaţiei poetice.

I-am dat-o cu rugămintea de a nu o face publică, de a nu o trimite la *Simpozionul Blaga* de la Sebeş, nici de a o tipări şi publica în vreo revistă. I-am explicat că e vorba de ceva prea intim pentru a fi publicat şi, mai ales, *prea adevărat*. Să ia deci această lucrare ca pe o scrisoare în care „îmi dau drumul" cu tot ceea ce am pe suflet.

„Aha, e o spovedanie", s-a lămurit dânsul.

„Şi un catharsis", am confirmat presupunerea sa. M-am scuzat pentru stilul abrupt, sau mai degrabă pentru ignorarea oricărui stil, precum şi pentru faptul că scrisoarea e prea lungă. „N-am avut timp s-o scurtez", m-am scuzat, ştiind prea bine că *starea ei* o să îl obosească. Are 12 pagini după ce am esenţializat-o de două ori.

Mi-a răspuns că ar citi cu plăcere şi interes chiar şi o lucrare mai lungă de-a mea dacă i-aş da-o.

Atunci când voi simţi că am într-adevăr ce să-i scriu îi voi scrie.

„Ai scris cu încrâncenare."

Nu spun nimic.

„Eşti prea încrâncenat. De asta eşti obosit. Faci din diferenţialele divine *nişte Walkyrii*."

„Mă opun vieţii, mă opun morţii, mă mânii şi nu trec mai departe; nu iert. Vreau mai mult decât pot să îmi reprezint în gândire, îi forţez marginile şi nemarginile!"

„A pus în tine Domnul nemargini de gândire…"

„Da. Ştiu. Dar nu-mi foloseşte la nimic că o ştiu. Vreau să îmi părăsesc propria natură gânditoare: să văd ce este dincolo de ea. Vreau să pătrund în acel întuneric în care ştiu de la-nceput că nu pot să exist. Vreau să fiu acolo unde nu pot fi şi *să ştiu*! Apoi să mă-ntorc şi să spun."

„Minus-cunoaşterea asta a ta e tragedie greacă."

„Presupune moartea minţii şi trecerea ei în supranatural – în acel supranatural care-o aşteaptă."

„Un fel de limitaţie ce nu limitează…"

„Vreau să înfăţişez ceea ce a premers gândirii lui Lucian Blaga – tot ceea ce a fost în acel întuneric al plăsmuirilor de dinaintea actului de a fi şi de a gândi. Vreau să surprind tot ceea ce a premers creaţiei metafizicii sale: gândul de dinainte de gând, exact acea clipă suspendată a nefiinţei gândului ce stă să fie şi să se petreacă!"

„Vrei să străpungi exact cenzura şi frânarea transcendentă."

„O vreau. O voi face. Deşi personal nu cred în acea paranoie a Marelui Anonim, în vreo teamă a sa."

„Şi ce crezi…?"

„Cred că gândirea noastră e structural, existenţial limitată: *nu poţi gândi mai mult decât poţi să exişti*. Nu cred că fiinţa suverană a avut vreodată intenţia de a ne micí: cred că limita gândirii noastre e dată de propria structură existenţială. Mai cred într-o transmutaţie existenţială."

Între noi sunt *fiinţe de gând*. Unele sunt aceleaşi. Aceleaşi de când am scris. Le recunosc.

Şi ele mă recunosc.

Poetul îşi poartă asupra lumii, asupra noastră ideile cu aceeaşi maiestate cu care îşi poartă prin lume propria fiinţă.

Să poţi vorbi cu seninătate, cu voluptate chiar de lupta gânditorului împotriva propriei lui naturi gânditoare: ce forţă devastatoare îţi trebuie! Fiindcă a lupta împotriva propriilor categorii abisale înseamnă să te confrunţi pe viaţă şi pe moarte cu natura cerebrală a propriei tale gândiri. Străin ţie însuţi,

vezi şi nu vezi, crezi şi nădăjduieşti, îţi ţii răsuflarea. Aici ai ajuns.

Aici, mai cu seamă aici, numele lui nu trebuia pronunţat. Numele ce nu trebuia pronunţat se preschimbă în invocare. E ca şi cum l-ai chema să-l ucizi. Raţiunea ta e împotriva minţii, mintea e înafara inimii.

Poetul e-aici printre noi şi prin noi. Privirea lui o simţi aţintită asupră-ţi şi eşti în stare să recunoşti aceeaşi forţă pătrunzătoare şi blândă, domoală şi neîndurată, care nu este a ochilor, ci a gândirii zbuciumând în pupile. Ea vine întotdeauna târziu, prea târziu, cu acea zăbavă a verbului limbii germane – atunci când fraza şi viaţa sunt pe sfârşite.

Să resimţi prezenţa lui atât de acut – fizic – e neverosimil, e ireal. Şi totuşi, ea este. E ca şi cum lumina alburie molatică îţi face carnea asemenea visului. E ca şi cum lumina însăşi ţi-ar sta înainte şi te-ar privi, sorbindu-te în viaţă – în viaţa adevărată. Lumina e tandră, e voluptate curată, palpabilă ca blana unei feline albe. Căldura străină a gândirii aceleia începe deja să îţi pulseze în tâmple – o răsuflare gravă trece prin tine înainte şi înapoi fără să te atingă sau să te tulbure. E ca şi cum interiorităţile tale ar fi cu desăvârşire pustii. Încerci să memorezi, să reţii, încerci să opreşti plăsmuirile chiar în actul care le iveşte, dar nu poţi: eşti înfrânt de adevăr. Îţi dai seama atunci că te comporţi de parcă te-ai mai întoarce! Îţi dai seama şi râzi, râzi cu râsul nervos.

Prezenţa stranie se duce, se stinge. Te trece îngrijorarea, te trece revolta. Credeai că ai drepturi asupra voluptăţii acesteia şi iată că nu!

„Dacă lumina aceasta mi-o ia înseamnă că este rea: este rea şi meschină!”

Ea se dizolvă în veacurile trecute netulburată. Ceea ce-a fost va mai fi. Acum însă o sfârşeală vine să te pătrundă.

Nu tu ai gândit. Gândirea a venit pentru o vreme la tine. Nu tu ai iubit, ci iubirea a fost o vreme la tine. Apoi s-a ridicat.

Fusese corect să spui: „Gândirea este acum la mine. Iubirea este acum la mine. Nădejdea este acum la mine – acea nădejde a bucuriei din nesfârşit."

Acum ce folos? Gândurile ce le stârneşti fără rost vor mai continua o vreme să mistifice la întâmplare lumina.

„Cum e când o metafizică *te vizitează*?" m-a trezit din reverie Bătrânul.

„Nu e decât melancolie. Vă rog să mă iertaţi."

„Nu am de ce. Mai bine spune-mi: cum ţi s-a părut cartea lui Bernulf Kanitscheider[7]?

Avea chef de vorbă.

„Pare un bun filosof al ştiinţei şi al culturii. Dar nu e de mine, nici eu de el."

„Cum asta?"

„Nu-mi spune nimic. Formulele lui matematice – probabil concluzii ale multor pagini ce nu sunt aici – nu îmi provoacă nici o intuiţie, nici o viziune. În plus, mai întâmpin greutăţi şi cu germana lui". Cu orice germană. Asta nu i-am mai spus. Am gândit. Sunt stiluri bune să fie cioplite în marmură neagră. „Cinstit? Mă depăşeşte. Dacă vă spun că este *interesantă* o să-nţelegeţi exact ceea ce trebuie, şi anume că nu doresc să mai pun mâna pe ea. Nu mă duce nicăieri."

„Bine, bine. Dă-o încoace."

„Am avut un profesor de Mecanica fluidelor la Facultate – Victor Ancuşa – care ne făcea intuitive toate formulele şi demonstraţiile din matematici speciale. Am mai găsit acest spirit doar în Fizica lui Feynman. Nimic aici."

A îngropat cartea lui Kanitscheider sub alte câteva cărţi. Veşnica ei pomenire.

*

[7] Philosophie und modern Physik. Die philosophischen Bemühungen des 20. Jahrhunderts.

Mi-a arătat apoi ultima carte a lui Emil Cioran: „Exercices d'admiration", apărută în Franţa.

I-am spus că-l admir pe Cioran şi că am simţit şi eu câte ceva din ceea ce-a scris în cartea „Pe culmile disperării".

M-a privit sceptic.

„Nimic nu-i mai prolific în disperare ca insomnia", am încercat să-l apăr. Să mă apăr.

„Ei aş!" Mi-a răspuns că Cioran *are succes dar n-are dreptate* şi că acolo, în Franţa, „bolnavul" se simte bine-mersi.

L-am rugat să-mi lase cartea câteva ore să o citesc. I-am spus de situaţia precară a bibliotecilor noastre, de cenzura cerberilor, nu aia transcendentă blagiană. Despre cât e de greu să găseşti o carte cu adevărat bună. Mi-a spus că va trage un xerox şi mi-l va da.

Atunci i-am pomenit de *Efectul Cioran*. L-am făcut curios. Da, este *efectul convertirii prin inversiune*. Să acuzi tocmai ceea ce vrei în ascuns ca lumea să urmeze, iată ideea convertirii prin inversiune şi aversiune. Vehemenţa ta premeditat otrăvită împotriva unui lucru generează reacţia firească a celorlalţi de a-l apăra.

„Cred c-a făcut-o inconştient."

„Conştient sau inconştient, deliberat sau involuntar, asta e! Eu ştiu doar că efectul există."

„Chiar crezi asta?"

„Cioran nu are de partea lui decât sinceritatea. A reuşit să îi asmută pe toţi contra lui: e apostat, duşman al poporului, denigrator al progresului, fascist, reacţionar visceral, autor absurd şi corupător al tinerei generaţii. Sunt sigur că un Nobel pentru literatură nu ar putea să îi provoace o satisfacţie adevărată, aşa cum îi produc toate aceste invective. Nu ştiu ce părere are Cioran despre oamenii din lumea occidentală sau orientală, dar *le-a cam luat somnul*."

„Maniheismul lui nu e prea sincer; nici nihilismul, nici lirica. Dar dintr-o carte n-ai cum să-i înţelegi poziţia, nici concepţia reală despre lume şi viaţă.”

„Nu ştiu ce să cred despre *poziţia* sa: cred că pe Emil Cioran nu-l vrea nici Raiul, nici Iadul.”

S-a relaxat.

Ne-am despărţit după o scurtă plimbare prin staţiune. De data aceasta mâna lui a rămas mai mult timp într-a mea.

Frământări, vanitate şi speranţele cele deşarte ale vanităţii

6 Aprilie 1986

Mă aştepta. Voia să-mi spună părerile lui despre lucrarea pe care i-o înmânasem cu o săptămână în urmă – cea despre Blaga şi diferenţialele sale divine.

Am aşteptat verdictul.

„Este impresionantă."

„Este prea adevărată pentru a fi publicată. E de unică folosinţă. Vă rog s-o distrugeţi."

Mi-a dat-o înapoi. Mi-a spus că prin ea am încă o adeverire kantiană. Problema atingerii limitei cunoaşterii şi disperarea acestei oprelişti, tragedia. Apoi modul lui Kant de a depăşi limita prin acea aşa-zisă *intuiţie intelectuală* produsă de *intelectul arhetip*. Blaga adeverindu-l pe Kant şi adeverindu-se pe sine.

I-am spus că persoana lui Lucian Blaga – fiinţă şi operă – mă preocupă de mai mult timp: uneori am impresia că mă pierd eu însumi în ideea diferenţialelor divine. Am impresia că prin metafizica mea le fac să existe încă o dată. Acea propagare a misterului, a minus-cunoaşterii, de care vorbea Lucian Blaga, acea propagare *mi se întâmplă*.

Mi-a spus că i-a plăcut *reluarea*.

„Parcă am fi cu toţii damnaţi. Nu putem ieşi de aici."

Mi-a spus că i-a plăcut ultima variantă a „Metafizicii topologice" – cea pe care i-o adusesem mai înainte şi pe care lucrarea pusă azi în discuţie o succede. Analiza *conceptului impersonal al fiinţei* şi argumentaţia pe care am desfăşurat-o în jurul celor *două impersonalităţi ale sale* (în esenţă contradictorii) îmi prelungesc metafizica până în spaţiile gândirii lui Blaga.

*

Punctul meu de pornire a fost altul. De aceea, sunt încredinţat că temeiurile mele sunt *tari*. Spaţiul are trei dimensiuni liniare şi una conceptuală – acesta e postulatul pe care-mi clădesc sistemul metafizic. Conceptul care instaurează lumea noastră are *două genuri de impersonalitate* ce ne permit să îl facem operaţional. Dimensiunea conceptuală a realului punctează pe asimptotele ei loghisme (raţiuni plastice) care au subzistenţă în afara Logosului. Aceste raţiuni sau loghisme desprinse din Logos sunt impersonale în mod extrinsec (în ceea ce priveşte substanţa) şi în mod intrinsec (în ceea ce priveşte structura lor intimă). Impersonalitatea de substanţă anulează sensurile concrete şi duce în planul gândirii la concepţia unui existenţialism – în care toate drumurile sunt egal valabile şi prin urmare existenţa, nemaiavând nici un sens privilegiat, îşi pierde orice sens. Aceasta este manifestarea substanţei nediferenţiate, a impersonalităţii extrinseci a conceptului care se preschimbă în materie. Anularea oricărui sens privilegiat duce la marasm, angoasă existenţialistă şi, în cele din urmă, prin excesul libertăţii, îi săvârşeşte şi îi desăvârşeşte acesteia destrămarea.

Impersonalitatea intrinsecă a *conceptului fiinţial* este fondul unificator al substanţei nediferenţiate: unificarea se săvârşeşte prin structurare spontană, ierarhizare şi esenţializare în baza unor prefigurări şi predeterminări pe care le conţine într-însul. Impersonalitatea intrinsecă îi descoperă existenţei un sens chiar prin predeterminaţiile concrete pe care le conţine conceptul. E ca şi cum, desprins din Logos, conceptul devine impersonal şi are viaţă de sine, plăsmuieşte fiinţe şi lucruri şi le plăsmuieşte acestora şi arenă (cele trei dimensiuni liniare ale spaţiului).

Tensiunea acestor două impersonalităţi ale *conceptului fiinţial* alcătuieşte lumea. Diferenţialele divine trebuie părăsite în favoarea unor configuraţii asemănătoare ideilor geometrice ale platonicienilor: loghismele sau raţiunile ce alcătuiesc momentele sau punctele *dimensiunii conceptuale a lumii* sunt

structuri impersonale pe care ni le putem însuşi astfel încât să modificăm prin plăsmuirile lor realitatea. Cele două impersonalităţi ale conceptului fiinţial (ale dimensiunii conceptuale a realităţii) ne permit controlul asupra realităţii. Ne puteam înstăpâni autentic asupra realităţii: vom putea să îmbogăţim podoaba cosmosului. I-am putea spori frumuseţea.

Am depăşit *categoriile stilistice* ale lui Blaga prin *categorii abisale* de esenţă platoniciană care pot genera transmutaţii ale minţii şi fiinţei omeneşti şi care pot apoi opera asupra realului – se pot insinua în dimensiunea conceptuală a realului pentru a-l înfrumuseţa, împodobi şi sfinţi.

Aceasta presupune însă o devastare iniţială formidabilă a minţii, o forţare a propriilor limite şi trecerea în altceva – în altceva pe care nu-l ştii, în condiţiile în care tu devii un altcineva pe care nu-l cunoşti, fiinţă înfricoşată şi necruţătoare, creatoare a sublimului unei lumi din însuşi sângele tâmplelor ei!

Această moarte a minţii, similară unei sinucideri cerebrale, acea disperare metafizică pe care o presupune demersul acesta, ar putea fi preludiul unei idei, al unui complex de idei, precum şi al extazului cerebral ce urmează structurile plastice. Alteori este însă doar preludiul unui neant. Neantul valah. Metafizica diferenţialelor divine e neant valah.

*

Mi-a spus atunci deodată că sunt străbătut de o „frământare aleasă". M-a întrebat dacă am citit „Tragicul" lui Gabriel Liiceanu.

Blândeţea Domnului Noica, delicateţea, m-au făcut să înţeleg că sunt o „fiinţă tragică". Ştiu că nu aştepta la întrebarea sa un răspuns. I-am răspuns că n-am găsit cartea, astfel de cărţi nu apar pe tejgheaua nici unei librării.

A pus în discuţie (iarăşi) problema specializării mele. Mi-a amintit că venisem la el din partea ştiinţei şi tehnicii şi acum intru tot mai adânc în metafizică şi filozofie.

„Dumneavoastră m-aţi *contaminat*.”

Va trebui să-mi continui studiile, altfel voi scrie lucruri frumoase şi atrăgătoare, adevărate, dar voi rămâne un *outsider*, un diletant. M-a întrebat dacă vreau să am studii (doctorat) în ştiinţe şi să ajung un fizician cu deschidere filosofică, sau să am studii (doctorat) în filozofie şi să ajung un filosof cu rădăcini în fizică (având în vedere faptul că acum sunt inginer).

I-am spus că inventica tehnică este partea proastă a inventivităţii, că inventivitatea sublimă este aceea de la nivelul conceptului. Aş prefera să inventez lumi întregi. Luând în considerare această a doua propunere a sa, l-am întrebat dacă sunt destul de bun pentru filozofie.

Mi-a spus că da, că am inventivitate metafizică. Am afirmat lucruri noi în „Metafizica topologică”: aceasta este o lucrare absolut originală.

Mi-a spus că vineri va veni în Sibiu Sorin Comoroşan. La Clubul Univers XX. Mi-a propus să ne întâlnim pentru a sta de vorbă. Să mă gândesc bine la specializarea pe care vreau să o fac. Vineri să-i comunic răspunsul.

Mi-a mai vorbit de Wittgenstein şi de Hegel, de confirmarea din tehnică a conceptului lui Hegel – vehiculul care posedă şi drumul: vehiculul pe şenile. Şenila este şi vehicul şi drum în acelaşi timp. Sau despre fizica particulelor elementare, care încarcă cu substanţă conceptele filosofice şi le adeveresc. „Nici tehnica nu e de dispreţuit”.

„Vreau ceva în care să-mi pun întreg sufletul. Tehnica nu-mi ajunge.”

Mi-a spus că în metafizică mă adevereşte. Am creativitate metafizică – aptitudini pentru filozofie şi artă – deci pot „să-i dau drumul”. El mă recomandă pentru o bursă Humboldt de 2 ani la Düsseldorf, lângă Bonn.

I-am spus că datorită birocraţiei, precum şi altor nenumărate piedici, n-am putut să obţin nici până azi brevetul de invenţie

pentru aeronavele cu decolare verticală ce continuă proiectul lui Coandă. Însă n-am renunţat definitiv la demers.

Mi-a spus că am organul filosofiei şi că ceea ce voi face de aici înainte cu el e o „binemeritată pauză". Voi vedea eu dacă mă voi întoarce în inventică şi aviaţie. „Poate că şi acolo lucrurile se aşază".

Am discutat apoi o vreme despre femei şi despre dragoste, despre preludiu.

M-a condus până la autobuz. Apoi s-a dus încet la masă.

Ne vom întâlni vineri.

Strălucirea Umbrei

11 Aprilie 1986

Am asistat la conferinţa Domnului Sorin Comoroşan cu tema: „Conceptul de realitate în ştiinţele fizicii”.

Sorin Comoroşan este profesor universitar în Bucureşti. Are două facultăţi: medicina şi fizica. E bine ancorat în realitatea americană. Predă patru cursuri la Universitatea Berkeley din California.

A venit şi Domnul Noica pentru a asista la discuţii şi pentru a arunca din când în când câte o „pastilă filosofică”.

După un periplu ştiinţific, Domnul Comoroşan a intrat în discuţiile ce se ivesc după teoriile fizicii: a început un adevărat demers filosofic. A făcut observaţia că fizicienii nu caută adevărul, ei caută semnificaţia. Căutarea adevărului aparţine filosofilor.

În acest sens, fizica este un proces de semnificare a realităţii. Precum şi de resemnificare a ei. Domnul Sorin Comoroşan a spus că în prezent există două curente în fizică: 1. Realismul fizic, din care face parte şi el, şi care îl are ca promotor pe Albert Einstein şi 2. Filosofia experienţei, care îl are ca promotor pe Max Born.

Realismul fizic caută fundamentele, esenţa realităţii, chiar cu conştiinţa că poate nu o va găsi niciodată. El are ca instrumente tehnice teoremele fizicii şi postulatele. Acestea din urmă, credem, devin din ce în ce mai metafizice – prin netestabilitatea lor.

Teoriile fizice vor trebui să fie consistente şi complete. Consistenţa se referă la caracterul necontradictoriu al teoriei; iar completitudinea se referă la acel caracter al teoriei exprimat prin aceea că la mulţimea de axiome şi postulate de la care porneşte teoria nu se mai poate adăuga nici o axiomă

independentă de acestea, toate propoziţiile care urmează fiind consecinţe ale axiomelor şi postulatelor fundamentale.

Filosofia experienţei susţine că fizicienii nu trebuie să vorbească decât despre lucruri testabile experimental. Deci conceptele care nu au o testabilitate, chiar şi indirectă, în lumina acestei teorii, nu au sens.

Apoi Domnul Comoroşan a expus încercările fizicienilor de a găsi cărămida Universului – particula elementară. Într-un mod elegant, el a arătat că acest lucru nu este posibil, deci a ajuns la ideea de „decărămidizare": ultimele cuvinte ale lui Heisenberg au fost că nu are sens să afirmăm că o particulă subatomică ar fi „mai elementară" decât alta.

Conferenţiarul a mai vorbit despre căutarea unei permanenţe universale. Fizicienii nu vorbesc însă de permanenţă – acesta e un concept filosofic – ei vorbesc despre invarianţă şi constanţă. În continuare, el a prezentat câteva diagrame Feynman – în care desfăşurarea proceselor, interacţiunilor elementare, este prezentată prin câteva atemporalităţi numite „linii de univers". (Şi mi-am amintit că avusesem şi eu un articol pe această temă: admir enorm intuitivitatea lui Feynman!) Cea mai interesantă diagramă Feynman, „uimitoare şi exotică", conform spuselor Domnului Comoroşan, arată că la un moment dat nu există decât vidul, apoi din vid se ivesc spontan 3 particule: un neutron (n), un pion (π) şi un proton (p), pentru ca apoi să dispară din nou în vid, să se anihileze. Diagrama corespunde unei situaţii reale, descoperite experimental.

Diagrama pare să adeverească filosofia budistă, a cărei schemă ontologică este:

nimic → ceva → nimic.

Fizica particulelor elementare aduce conceptul de „vid structurat". (Acestui „vid structurat" eu i-am dat denumirea de „organiformă pură": în metafizica mea această *structură pură* premerge existenţa şi o face posibilă. Ea prefigurează realul şi îl condiţionează mai înainte ca acesta să fie. Sunt conştient de

esenţa idealistă a acestor concepte şi am încă o dată convingerea că fizica te introduce în metafizică.)

Domnul Comoroşan s-a angrenat şi în speculaţii parapsihologice: el s-a referit la intrarea în atemporalitate, unde devine posibilă perceperea prin simţuri a „vidului structurat". În această viziune metafizică întreţesută de diagramele Feynman există mai multe feluri de neant: sunt deci neanturi cu structuri diferite.

Am rezerve privind percepţia senzorială a „vidului structurat" după procedurile indicate de Domnul Comoroşan. Eu cred că la acest nivel energia minţii se insinuează în procesul experimental şi poate conduce la crearea unor structuri noi care se adaugă realului. Inventăm realitatea, în loc să o descoperim. Intelectul nostru e creator: mintea intuitivă, prin intuiţia intelectuală, dă realului o „supradoză" de existenţă.

Eu văd dimensiunea conceptuală a realului adusă sub controlul minţii – fapt care va face ca metafizica mea să fie operaţională. Conceptul impersonal al fiinţei – cu şirurile lui de loghisme – trebuie însuşit (apropriat) astfel încât să se subsumeze persoanei tale şi energiilor minţii ei, astfel încât să pătrunzi cu o forţă slabă realul ca să-l descoperi sau să creezi printr-o intenţie tare un real paralel. *Conceptul impersonal al fiinţei* (desprins adică de Logos) trebuie să ţi-l însuşeşti (să-l „personalizezi" în făptura ta) şi să-l faci să devină în acest fel *operaţional*, apoi să-l îndrepţi *intenţional* către cineva sau ceva. *Conceptul impersonal al fiinţei* – sau dimensiunea conceptuală a lumii – este acel ceva ce ni s-a dăruit ca să putem împodobi cosmosul, adăugând frumuseţe la frumuseţea dintâi.

Domnul Comoroşan a mai vorbit despre ultimele „răcnete" ale fizicii – care sunt şi de disperare: s-au atins nişte limite ale cunoaşterii. Este vorba despre inegalităţile lui Bell – ce par să infirme mecanica cuantică.

Eu rămân la convingerea că aici este vorba de *problema locală* a adevărului. Este adevăr local şi adevăr universal.

Trebuie luată în considerare *spaţialitatea adevărului* – cu alte cuvinte trebuie să vedem care e *spaţiul de valabilitate al fiecărei teorii* a fizicii. În orice caz, eu consider că fizica fundamentală, curentul realismului fizic, este în fond cea mai serioasă confirmare a apriorismului kantian. Kant e mai actual ca nicicând. Chiar dacă inegalităţile lui Bell au pornit de la concluzii experimentale, deci de la rezultatele unei experienţe certe, cu toate acestea, concluziile teoremei lui Bell sunt emergente tuturor consideraţiilor anterioare: deci ele *sunt idei*! Experimente care nu pot fi decât locale duc la *adevăruri locale*. Aceste *adevăruri locale* sunt înzestrate ilegitim cu *universalitate* şi preschimbate în idei; ideile, la rândul lor, sunt puse să fundamenteze teorii care se întorc să conteste toate teoriile de dinaintea lor. Trebuie revăzută şi *consistenţa sistemului teoriilor* fizicii, nu numai consistenţa fiecăreia dintre aceste teorii.

La conferinţă a fost foarte puţină lume, fapt pentru care Domnul Noica i-a mustrat (blajin) pe organizatori. Atunci când unul din membrii Clubului Univers XX i-a propus Bătrânului să devină preşedintele organizaţiei lor, el le-a răspuns că doreşte să se menţină „în umbră", numele lui să nu fie pronunţat nici referitor la clubul lor, nici la Universitatea de vară pe care o iniţiază sub îndrumarea şi sfatul său. De fapt, n-a spus aşa, ci a fost mult mai laconic. A rostit ceva ca o apoftegmă a Deşertului:

„Eu sunt o umbră!"

N-am mai stat. Era asaltat. Prefer să fim singuri şi netulburaţi. I-am prezentat-o pe Livia. El i-a sărutat mâna, apoi mi-a spus că mă aşteaptă duminică. Ne-am îndepărtat.

*

13 Aprilie 1986

Am urcat la Păltiniş. Vremea era mizerabilă. Am stat între doi „monştri sacri": Noica şi Comoroşan. Luasem deja

hotărârea de a nu-i matematiza Domnului Comoroşan teoria – nu eram de acord cu ea (o aveam pe a mea). Am tăcut deplin şi am ascultat.

Au discutat mai întâi specializarea mea. Comoroşan m-ar fi îndrumat spre filozofie, a spus că e mult mai bătrân decât Noica (nu ca vârstă, bineînţeles): e mult mai obosit, tracasat nu are seninătatea pe care o vede la Noica. Noica i-a spus că, într-adevăr, el este crescut şi format într-o seră, un fel de aură de protecţie: „Şi închisoarea a fost pentru mine o seră". A fost singura dată când a pomenit de ea.

Comoroşan i-a cerut lui Noica să îl îndrume spre un filosof din Bucureşti, să i-l prezinte pe Alexandru Paleologu sau pe Gabriel Liiceanu.

Noica a spus că Liiceanu e un „huligan", că dacă acum câţiva ani îl admira pe Blaga, acum îl detestă şi îi desconsideră sistemul filosofic, spunând peste Marele Poet că „s-a scremut să scoată un sistem". (În acest moment m-am făcut foarte mic pe scaun, se înţelege de ce!). La fel şi despre Fichte: spune că e „plicticos". Acum Liiceanu e la Alexandru Dragomir, un fost elev de-al lui Heidegger. Îl place pe Dragomir pentru că e un dur şi îl face de doi bani cu toate cărţile şi articolele pe care le-a scris Gabriel. Asta îl stimulează pe învăţăcel. Noica se purtase prea prieteneşte cu el: acum Maestrul are resentimente pentru discipolul său pierdut.

Ei mai aveau multe de vorbit, aşa că am hotărât să mă întorc la Păltiniş duminica următoare.

Mă odihneşte puţin să nu fiu conştient de adevărul fiinţei mele. Domnul Noica mă face să mă simt „cineva", chiar dacă ştiu că nu sunt nimic. Am doar conştiinţa sacralităţii fiinţei gânditoare care e omul.

Un profesor care nu există, pentru un Institut care nu există

18 Aprilie 1986

Vineri. Întâlnire întâmplătoare cu Domnul Noica în faţă la Casa Medicilor. Cu puţin înainte m-am întâlnit tot întâmplător cu Tereza. A fost încântată că mă vede după atâta timp. „Cât timp? Ce fel de timp?" am întrebat aiurea. Eu mergeam la tata la spital să îi iau lucrurile. Mâine o să-l iau acasă, acum după ce i s-a închis hemoragia. (Credea c-o să moară.) Eram ostenit şi hotărâsem să nu merg duminica aceasta la Păltiniş. Tereza mi-a spus că va urca într-una din zilele următoare. „Ne întâlnim acolo", mi-a spus. „Ba nu ne-ntâlnim nicăieri".

Tocmai atunci a ieşit din Casa Medicilor Domnul Noica. M-a văzut – mă pregăteam să-l refuz – când m-a întrebat cu atâta candoare: „Mihai dragă, vii mâine la Păltiniş?" că mi-am înghiţit toate nu-urile. Îmi doream o duminică numai pentru mine.

Mi-a spus – din mijlocul tuturor medicilor – că mă aşteaptă duminică să discutăm în linişte.

Ştiu că duminica aceasta va fi numai pentru mine, doar că o voi petrece cu el.

*

20 Aprilie 1986

Am urcat. Era înnourat, bătea vântul destul de puternic, dar pe măsură ce urcam a ieşit soarele. M-am întâlnit pe cărare cu operatorul de la staţia Meteo. Care ne-a părăsit când a văzut că avem de discutat.

Domnul Noica a intrat direct în subiect. M-a întrebat ce am hotărât.

Aveam răspunsul pregătit de o săptămână. I-am spus-o. Aleg metafizica. Mi-am dat seama nu numai că fizica duce la metafizică, ci că principiile fundamentale ale fizicii aparţin metafizicii. Dacă nu voi face filozofie mă voi simţi incomplet, semi-om:

„Vreau să fiu un om total, complet."

„Un uomo universale", a spus. „Şi cum rămâne cu tehnica?"

„Chiar dacă aş fi avut succes cu invenţiile din aviaţie tot aş fi intrat în filozofie, în ştiinţele omului, în artă. Nu am venit să bat la poarta filosofiei pentru că am avut eşecuri în celelalte domenii, ci pentru că filosofia mă ajută să le cuprind pe toate, mă rotunjeşte. Metafizica e o necesitate de suflet pentru mine. Nu pot altfel. Nu pot trăi decât în spiritul ei. Dacă mă refuzaţi, mă voi simţi foarte frustrat."

„M-ai atins la coarda sensibilă."

Am ştiut că dacă ar fi încetat să mă sfătuiască, să mă îndrume, să mă *înţelepţească*, m-aş simţi rătăcit, desăvârşit singur, neocrotit sub cerul de plumb. Şi totuşi, i-am spus:

„Pe de altă parte, nici n-aş face facultatea de filozofie. Nu vreau să îndur 2 ani de economie politică şi 2 de marxism."

„*Am să te iau în braţe* în filozofie, iar în fizică am să te pun în legătură cu un fizician de la Institutul de Fizică Atomică pe nume Bîrsan. E atât de exigent cu sine însuşi, încât a aşteptat 8 ani până să-şi ia doctoratul."

Am propus ca în loc de examenele de la facultatea de filosofie (sterile după părerea mea) să-i aduc periodic lucrările mele de creativitate metafizică – un fel de „lucrări de diplomă în miniatură" prin care să mă verifice în idee şi să-mi descopere punctele slabe.

„Abia aştept *miniaturile* tale."

Licenţele miniaturale vor fi un fel de „picturi de idei": o să peripatetizăm în cursul turului Păltinişului ca şi cum am contempla împreună un Muzeu al viziunilor metafizicii.

„Iarăşi pictura."

„Sunt foarte vizual. Mi-ar plăcea să fiu vizionar – să am viziuni conceptuale.” I-am mai spus că în fizică trebuie să citeşti foarte mult şi să meditezi şi mai mult mai înainte să poţi să spui şi tu ceva; şi am remarcat că în filozofie se întâmplă acelaşi lucru. Mi-am amintit chiar atunci că îi adusesem o carte a unui clujean – Dan Damaschin – pe care mi-o înmânase Stelian Manea, studentul din anul V de la Inginerie care voia să intre la Teologie.

Domnul Noica a luat-o în mâini şi a spus:

„Sper că nu e de versuri.”

Era de versuri.

„Nu e nevoie decât să citiţi titlul şi dedicaţia”, am spus eu ca să mai atenuez dezamăgirea.

„Uite, scrie că este în casa fiinţei: îşi închipuie că simte fiorul fiinţei!” mi-a spus contrariat: „Mie mi-au trebuie 70 de ani ca să am curajul să scriu o ontologie!” Mi-a vorbit apoi despre gratuitatea poeziei de astăzi. Poeţii de azi nu cunosc nici un meşteşug, versurile sunt albe, n-au nici rimă nici ritm, nu au în fond nimic. N-au o cultură prea vastă, în schimb îşi închipuie că pot să scrie orice, cochetează cu fiinţa şi cu esenţele universale, pretind că îi simt fiorul. „Încearcă ei ceva cu fiorul ăsta, dar e un fior şi gata: s-a terminat. În filozofie citeşti o viaţă ca să poţi avea un punct de vedere; ei [poeţii] aruncă trei vorbe şi au cucerit fiinţa! Ei îmi spun că sunt un *huligan al filosofiei* pentru că n-aş lăsa loc artelor în cultura universală, ci trec gândirea în exclusivitatea filosofiei”, îmi spune privindu-mă complice.

Sunt din toată inima complicele lui.

„Sunt pentru artă, dar pentru cea muncită, nu pentru vorbe goale. Eminescu a fost un mare fizician, a studiat sanscrita, a studiat filosofia în limbile ei originale şi în semnificaţiile ei originale: şi în Poezia lui se simte asta. A scris patru caiete de rimă goală, fără conţinut, numai pentru îmbunătăţirea stilului şi prelucrarea limbii vechi, a limbii noastre pământeşti! Şi de

aceea Poezia sa e încărcată de semnificaţii, are greutate şi putere de penetraţie sufletească."

A urmat un moment de tăcere.

„Poeţii de azi ar trebui să îşi asume jumătate de veac de tăcere: să nu mai scrie vreo cincizeci de ani. Să vezi apoi ce poezie o să izbucnească!"

Mi-a vorbit apoi de Mircea Eliade – de cât de mult credea în ceea ce face şi de cât de puţin acreditat era printre colegii săi care spuneau că face „fachirism". Şi-au bătut joc de el, dar până la urmă tot el a avut dreptate.

„Dă-i drumul înainte cu ceea ce faci, că tu ai dreptate: în pofida tuturor. Să nu-ţi pese de gura lumii!"

„Stau într-o vizuină. M-am sălbăticit prea mult ca să-mi mai pese de râsete şi priviri superioare. Studiez ce vreau şi gata: în faţa lor. La serviciu citesc cărţi de fizică: le spun că au aplicaţie practică, se leagă de inginerie, astfel că am linişte un timp, iar când nu am, mă lupt. Nu am spus nimănui că fizica mea are aplicaţie metafizică – se crede că filosofia se înscrie printre gratuităţile spiritului, ca şi fizica pură de altfel!"

Mi-a dat atunci ca exemplu pe ultimul laureat al Premiului Nobel în fizică, un neamţ care, fiind refuzat în cererile lui de subvenţie la München, a plecat la Stuttgart unde i s-au aprobat fondurile pentru cercetare în fizica pură. S-a dovedit în final că „gratuităţile" lui teoretice nu erau de fapt gratuităţi, dar *lumea stă sub stăpânirea imediatului*. Au încercat să-l cheme înapoi cei din München, dar el n-a mai vrut, era prea târziu. „Bine că n-a plecat în America!"

Mi-a demonstrat apoi cât de importante sunt „gratuităţile" filosofice, în special logica. A pornit de la întâlnirea de vineri de la Casa Medicilor. Cu toate că medicii au o misiune nobilă, salvează vieţi – etica lor de la Hippocrate încoace e infailibilă – în schimb cu logica medicală stau foarte prost. Lipsa de logică generează câte *un concept care se contrazice pe sine însuşi*. Şi

se vede clar cum lipsa logicii sociale a dus şi va duce la adevărate dezastre istorice.

*

Pe drumul către autobuz l-am întrebat dacă „o să mă ia tare” în filozofie. Am nevoie de duritate: m-aş pune mai serios pe carte şi aş avea totodată sentimentul că sunt ocrotit.

Mi-a răspuns afirmativ. Nu va mai face greşelile din trecut. Va trebui să încep cu presocraticii, cu „Filosofia greacă până la Platon”, apoi cu Platon şi Aristotel. Ce nu voi putea găsi eu, îmi va face rost dânsul de la biblioteca Institutului teologic din Sibiu.

Mă vede înfiinţând o catedră specială în cadrul Institutului de Studii Orientale plăsmuit de Mircea Eliade.

„Ce fel de catedră specială?”

„Nu ştiu. O catedră conformă disciplinei metafizice pe care o s-o inventezi.”

Deocamdată sunt cercetătorul unei metafizici care încă nu există, sunt un profesor care nu există, şi sunt dedicat unui Institut care nu există.

„Nu vă temeţi că o să vă acaparez?” l-am întrebat. „Sunt foarte posesiv.”

Mi-a răspuns că şi Marcel Chelba, cu toate că se ocupă intens de filozofie, vine o dată la trei luni la el plin de teorii şi nu îl *desfiinţează* cu teoriile sale. Îi va face plăcere să citească tot ce-i aduc. Cum Marcel nu-l acaparează, nici eu să nu-mi fac probleme.

„Da, dar Marcel vine la Dumneavoastră o dată la trei luni, pe când eu vin săptămânal!” Când spun asta mă străbate senzaţia că el este acum al meu, în exclusivitate, şi iau gândul acesta cu toată puterea, fiindcă ştiu că doar astfel voi rezista umilinţelor ce mă aşteaptă nerăbdătoare *în lumea oamenilor*.

Constantin Noica mi-a dăruit gândurile sale cu aceeaşi generozitate nemărginită cu care mi-a dăruit inima. Ştiu că va veni vremea când voi fi din nou singur: atunci voi parcurge

toate aceste emoţii cu fervoarea unui credincios care-a atins pentru o clipă piscul seninătăţii.

Atunci voi fi din nou puternic. Am convingerea fermă, stranie, inexplicabilă, că toate aceste fericiri le voi plăti scump. Cu-atât mai mult resimt voluptatea acestei clipe.

Sfârşit de iluzie

„Primul lucru pe care trebuie să-l faci, dacă încerci să scrii ceva adevărat şi profund, este să-ţi depăşeşti orgoliul. Elevul lui Martin Heidegger, cel mai strălucit dintre toţi pe care acesta i-a avut şi căruia Maestrul îi spunea cu respect «Her Dragomir», era aşa de bun în filozofie încât era pus să-i facă Maestrului rezumatul cursului pentru data viitoare. Alexandru Dragomir se executa cu conştiinciozitate şi îi prezenta rezumatul cursului următor. În anii `50 Dragomir s-a lăsat de filosofie şi a lucrat la o întreprindere de comerţ exterior (cunoştea multe limbi străine). A crezut că sub marxism nu se mai poate face filosofie.

Uite că se poate. Acum, după 60 de ani de existenţă, s-a reapucat de «nobilul viciu» şi de zece ani face lucruri profunde. E unul dintre «durii» filosofiei şi de aceea Gabriel Liiceanu, care acum îi este discipol, a fost cucerit trup şi suflet.

Parcă-l aud cum îi spune lui Gabriel: «Ce-ai făcut tu în viaţă?» Ai scris două cărţi şi acum te crezi scriitor să filosof? Lasă-te de lucruri slabe! Trebuie să mai înveţi, dacă vrei să faci cu adevărat filosofie».

În fond o carte se scrie într-o viaţă. Altfel poţi să afirmi că ai scris cărţi şi că te numeşti scriitor, dar în gândul şi sinea ta tu ştii că n-ai reuşit să-ţi scrii «cartea». «Cartea» care îţi poartă destinul şi conştiinţa.

Altfel cărţile pe care le-ai scris rămân simple urme ale trecerii tale în moarte.”

La *22 Aprilie 1986* Mircea Eliade a trecut în moarte. S-a stins la Chicago în vârstă de 79 de ani (era născut în 9 Martie 1907). N-a apucat să se întoarcă în Patrie. El s-ar fi întors şi s-ar fi stabilit definitiv în Bucureşti dacă i s-ar fi constituit mult-visatul Institut de Orientalistică. Prietenul său, Constantin Noica, făcuse până acum toate demersurile posibile pe lângă

forurile superioare pentru a-l aduce în Ţară. N-a fost să fie. A fost unul dintre cele mai mari eşecuri ale sale, după cum mi-a şi spus. Nici acum nu e consolat.

Mărturisesc că în sinea mea încă speram că Institutul de Studii Orientale va lua fiinţă şi Mircea Eliade va veni să îl inaugureze oficial. Acum văd că nu se mai poate. Încă un mare vis naţional dus pe Apa Sâmbetei. Orice iluzie, absolut orice iluzie, oricât de frumoasă, oricât de seducătoare în splendoarea ei, trebuie să ia sfârşit.

„Acolo ar fi fost locul tău", mi-a spus Domnul Noica. Peste câteva zile, a continuat: „N-aş vrea să rămâi printre damnaţi. Ştiu că te găseşti într-un moment crucial."

„Tot timpul sunt într-un moment crucial. Nu vă faceţi probleme, Domnule Noica."

În urmă cu săptămâni Tereza, chiar atunci când m-am întâlnit cu ea pentru prima dată, mai înainte de-a mă cunoaşte mi-a spus: „Eşti un proscris". Şi tot ceea ce a urmat între noi n-a făcut decât să-i întărească convingerea.

Marele Proscris este Noica. Şi acum, după atâtea confirmări ale spiritului, este denigrat şi luat în derâdere. Mulţi îl condamnă că s-a retras la Păltiniş, că „a fugit din Bucureşti" şi că „are orgoliul de a-şi face propria şcoală". Denigratorii sunt cei ce n-au fost în stare să intre în Şcoala de la Păltiniş. Criticii sunt cei ce n-au reuşit să devină creatori.

„Viitorul va arăta că noi avem dreptate", mi-a spus. „Nu te mai uita în stânga şi-n dreapta, ci numai în tine însuţi. Tu ai dreptate".

Am totuşi senzaţia că, faţă de lumea lui Eliade şi Noica, noi suntem doar nişte *gânditori căzuţi*.

Noica a ieşit din Sistem şi şi-a făcut propria Şcoală de gândire pentru că a ştiut că în Sistem nu se poate. Dar a încercat să-şi lanseze discipolii înapoi în Sistem prin burse de studii doctorale.

Celor care vin acum, târziu, să îi conteste reuşitele, eu le spun, le-o arunc în faţă: „Dar voi pân-acum unde-aţi fost? Când eram vulnerabili, atât de însetaţi de cunoaştere, de cultură, de ce n-aţi venit să ne daţi cărţi? Iată un Om care ne-a dat chiar sufletul lui.” Le-o spun şi le-o voi spune, am să le-arunc invectivele şi derâderea înapoi în obraz.

Îl respect pe Domnul Noica şi îi sunt recunoscător, orice s-ar întâmpla de aici înainte. Nu bag de seamă nici că sunt din elită, nici din gânditorii blestemaţi, nu mă mai deranjează nimeni şi nimic. Metoda mea de a mă bate cu Sistemul va fi o alta. Ştiu că în Ţara noastră *cultura este o luptă de gherilă*. A fost, este şi va fi.

Despre caracterul agresiv al logicii şi despre anumite „agresiuni" delicate

29 Aprilie 1986

Păltiniş. Plouă mărunt.

Încăperea a devenit neîncăpătoare. Veniseră trei familii cu doi copii să-l sufoce. Femeile erau doctoriţe. Ajunsesem la urmă şi după ce am intrat, unul din bărbaţi – văzând cât de familiar mă tratează Domnul Noica – a vrut să-mi cedeze locul şi să se aşeze pe pat, lângă cele trei femei. Domnul Noica a protestat: „Luaţi loc pe scaune. *Patul e pentru femei*."

În spatele acestei ironii fine nu e ceea ce s-ar putea crede. Cunoşteam de dinainte părerea sa: filosofia nu e pentru femei. Bărbaţii sunt chemaţi să se *aşeze* în filosofie. Femeilor li se potriveşte orientalismul, adică mitul. *Femeile sunt făpturi mitologice*. Şi de cele mai multe ori, mitul e mai puternic decât toate băile de luciditate ale raţionalităţii. Visarea cea „tare" se face pe patul de moarte. E ca o moarte – chiar de te-ntorci.

Maestrul a vorbit despre moarte, despre propria sa moarte. Moartea este un act ruşinos, intim tocmai prin faptul că este individuală. Este asemenea amorului sau mâncatului (din vremea de dinainte, când nu luaseră fiinţă ospeţele). Când simţi că mori, trebuie să te ascunzi ca un măgar în tufiş. Trebuie să te separi de grup, de „haită". Nu trebuie să incomodezi. Moartea este un act în exclusivitate al tău şi trebuie să săvârşeşti ascuns *luarea în posesiune*.

A mai spus că atunci când o să-şi simtă ceasul, se va duce la Cisnădioara. Acolo vrea s-o sfârşească. (N-a spus nici un cuvânt despre prietenul său Mircea Eliade, însă ştiam că se gândeşte la moartea lui.)

Ne-a citit şi comentat însemnările sale de pe marginea Caietelor lui Eminescu. Şi-a justificat încă o dată lupta sa pentru ca aceste Caiete să fie publicate. Ele cuprind tot

adevărul lui Eminescu, toată intimitatea lui sufletească, zbuciumul său interior.

Caietele sunt mai importante chiar decât opera sa poetică. Acolo vezi tot laboratorul său. Vezi câtă muncă a necesitat geneza unui vers. Câte lucruri minunate, câtă poezie adunată şi acumulată laolaltă cu momentele prozaice ale vieţii sale – şi totuşi atât de tensionate! Versuri atât de celeste pe aceeaşi pagină cu datorii stringente şi liste de rufe de dat la spălat!

Discutase cu Zaharia Stancu – pe atunci preşedintele Uniunii Scriitorilor – despre demersurile sale pentru publicarea Caietelor eminesciene. Acesta i-a replicat: „Este nevoie să publicăm 36 de liste de rufe de dat la spălat?" şi a primit replica replicii: „Da, dacă intră în adevărul fiinţei Poetului!"

Nici acum nu s-au publicat toate Caietele: s-au publicat doar 4 din 44. Cine e de vină? Domnul Noica nu ştie şi nici nu va şti. Nu a putut afla niciodată care-s duşmanii lui Eminescu. *Puzderie*. El obişnuieşte să spună că de vină este „Mister Nobody" – „Domnul Nimeni".

Aici am intervenit şi am spus că este vorba de P.G.P., adică *paralizia generală progresivă* din cultura română.

A continuat să ne citească din Caiete: „Ca o spaimă împietrită, ca un vis încremenit."

„E un adevărat Poem, iar fiecare cuvânt este strict necesar în locul în care este pus. Nu se putea altfel. Fiecare cuvânt se integrează organic. E fără cusur".

Apoi ne-a înfăţişat autoportretul pe care şi-l face Marele Poet într-un moment de *disperare sfântă*: „Eu sunt un punct în cartea destinului care nu trebuia să fi fost."

„Iată", ne-a spus Domnul Noica, „toată *tânguiala* metafizică a lui Cioran într-o singură frază!"

*

Am luat prânzul împreună. Familiile plecaseră (ce uşurare!), în schimb apăruse de niciunde un student la Politehnică ce voia să intre la Lutherani. Îşi permitea să-l întrerupă pe Domnul

Noica atunci când eu nu ştiam cum să-i sorb mai adânc cuvintele. Şi îl întrerupea mai tot timpul!

Atunci Domnul Noica a deviat discuţia spre tehnică, adică domeniul celor doi ingineri de faţă. I-am spus despre greutăţile pe care mi le-au făcut birocraţii şi oficialii, despre luptele mele zadarnice ca să-mi brevetez şi să îmi promovez invenţiile din aviaţie şi din termodinamică. Ani de umilinţe şi cutremurări.

„Ţi-au făcut un serviciu", mi-a spus dintr-o dată. Şi într-adevăr, mi-a folosit Marea Înfrângere ca să pot intra la timp în filosofie. Dacă mă mai îndârjeam 10 ani în inventică, chiar dacă aş fi reuşit să mă impun în final, pentru metafizică ar fi fost prea târziu. Aş fi pierdut startul. *L-aş fi pierdut pe el*.

Am reîndreptat discuţia spre metafizică, fără menajamente, gândind că *ăla* de lângă noi o să plece. I-am spus Domnului Noica de faptul că în tehnică invenţia este o bucurie de-o clipă urmată de ani de zile de străduinţă şi chin: altfel n-o vei putea întruchipa în realitate. Şi pe lângă lupta cu realitatea şi lupta cu tine însuţi, mai e şi societatea care te marginalizează şi te condamnă. Sunt două momente atunci când inventezi. În primul moment ţi se spune că *nu se poate face aşa ceva*: e imposibilă. Apoi, când ai reuşit, după ani şi ani, ţi se spune (în general de aceiaşi de dinainte): *pe asta o putea face oricine*. Sunt sătul de ei.

De fapt, sunt un hedonist: vreau să simt extazul creaţiei, bucuria unui şir nesfârşit de idei, de invenţii metafizice şi artistice care să constituie adevărata mea viaţă şi care să se instituie în realitate. Viaţa mea interioară va institui la un moment dat cea de a doua realitate. Acolo, în bucuria aceasta continuă, desăvârşită, am să-mi invit prietenii: la marele ospăţ al tuturor plăsmuirilor.

E timpul să-mi părăsesc jucăriile. Cât am acumulat îmi ajunge. *Sunt tot o rană*. Sunt un neadaptat. Sunt şi voi fi. După ce am terminat Ingineria nu mă pot obişnui să muncesc, nu mă pot dezobişnui să învăţ. E drept, în creaţie mai am momente de

criză, de disperare, de neputinţă şi de marasm, dar n-aş putea trăi fără chinul acesta fiindcă lumea spiritului şi a visării e mai puternică decât realitatea.

În privinţa crizelor de creaţie, Domnul Noica m-a liniştit: „Noi [creatorii] în momentele de criză de inspiraţie facem traduceri. Să nu te sperii când vei mai avea momente din acestea, şi creatorii consacraţi le au, ele sunt fireşti. Important este că eşti creativ. Începutul a fost făcut, rămâne să urmezi firesc ceea ce ai declanşat. Mai ai multe de învăţat în ceea ce priveşte rafinamentul gândirii şi al scrisului, dar dacă înveţi, asta va veni de la sine. Să nu te îndârjeşti să scrii lucruri definitive. Eşti într-o perioadă de gestaţie. Şi, la urma urmei", a continuat, „important nu este scrisul, adică produsul, important este destinul însuşi."

Tot ceea ce-mi spune mă odihneşte. Dar eu oare îl voi odihni pe el?

„Mult mai interesant decât creaţiile cele mai mari ale unui gânditor este destinul său. Prin *opera sa integrală* îţi dai seama de laboratorul său interior, de adevărul său intim, viu, impregnat de totalitatea creaţiilor." (Iată încă o referinţă subtilă la Caietele eminesciene.) „Nicolae Iorga este mare ca destin. Nu te impresionează la el vreuna dintre cărţile sale, chiar cea mai bună, te impresionează însă *opera lui integrală*. Aceasta reprezintă drumul şi destinul său."

A ajuns acolo unde mă aşteptam: „…Acelaşi lucru se poate în privinţa lui Eliade. Nu e nevoie să-i citeşti toate operele. E destul să-i citeşti o parte – care, între noi fie spus, este încă destul de vastă – pentru a-i percepe destinul."

Domnul Noica a tăcut. Acum o săptămână, în 22, Eliade a plecat să-şi traseze destinul în lumea de dincolo. Domnul Noica nu arăta nici o afectare fată de moartea lui Eliade. *Dar eu ştiam*.

*

Am continuat să vorbim despre Eliade fără să-l pomenim.

Mi-a explicat diferenţa de esenţă dintre filosofiile orientală şi occidentală. La noi, la occidentali, există o treaptă intermediară între individ şi cosmos, între individual şi universal şi această treaptă intermediară e spiritul. Spiritul obiectiv e un concept determinat de către Hegel care a remarcat că atunci când spui „spirit" spui „noi", renunţând la „eu". Hegel a remarcat existenţa spiritului de familie, spiritul unei colectivităţi omeneşti sau spiritul unei epoci. Spiritul presupune deci o *noţiune de colectivitate*.

La creştini mântuirea este comună, este comunitară. Creştinii au ca treaptă intermediară între individual şi universal Sfântul Duh. Este o entitate personală ce poartă în esenţa Sa conceptul de colectivitate (El realizează comuniunea acestei colectivităţi), care laolaltă cu Fiul şi cu Tatăl (individualul şi universalul) formează Trinitatea sfântă sau, pe scurt, Treimea. La orientali te salvezi de unul singur, spre deosebire de occidentali, unde nu poţi pleca în Rai singur, ci doar purtând cu tine iubirile celorlalţi.

„La orientali sufletul individual (Atman) se ridică direct la sufletul universal (la Brahma). La orientali nu există spiritul ca treaptă intermediară între individ şi cosmos. Conceptul de spirit este de esenţă occidentală şi reflectă comunitatea sufletelor, deschiderea în alt plan al închiderilor individuale. Eu, ca individ, sunt *o închidere*. Prin ceilalţi, *închiderea care sunt* capătă acces la universal, se deschide."

„Esenţa orientală pătrunde însă şi cele mai *ortodoxe* dintre filosofiile noastre occidentale", a mai spus Domnul Noica. „Astfel, avem trei gânditori occidentali de esenţă orientală: Parmenide, Spinoza şi Heidegger. La toţi aceştia legătura cu cosmosul se face în afara spiritului. La Heidegger însă, apare limba ca treaptă intermediară. El a spus că limba este mai puternică decât omul, că *limba e sălaşul fiinţei*."

La occidentali, ştiinţa a devenit *folclorică*: nu mai auzi de nume individuale decât sporadic, atunci când unele fenomene sau efecte fizice capătă numele unui savant, aceasta onorific, în onoarea celui care a luptat pentru descoperirea unui adevăr ştiinţific. În filosofia occidentală nu este însă aşa: fiecare filosof are *metafizica sa* – care îi poartă numele. În India gânditorii fac doar exegeza Vedelor şi Upanişadelor, a miturilor originare. Prin aceasta, la ei cultura este degenerată şi spiritul anihilat. Doar la noi există cu adevărat creaţie şi creativitate metafizică. Există căutarea permanentă a ceva nou.

„De la întrebarea «Cum este posibilă invenţia metafizică?» am să creez o fenomenologie transcendentală: o am în plan", i-am spus atunci.

„S-o văd. Şi eu am pornit odinioară de la întrebarea «Cum e cu putinţă ceva nou?» şi am *o schiţă*."

Ne-am întors. Domnul Noica mi-a exemplificat individualismul oriental prin tantrism – care este o disciplină yoga specială. Lângă mânăstirea adepţilor tantrismului exista o comunitate de femei. Extazul era obţinut cu ajutorul unui ritual nefinalizat al amorului. Lucrurile rămâneau fără finalitate, era un preludiu perpetuu. Sămânţa nu era aruncată, fiinţa umană rămânea într-o stare extatică continuă, putând dura ore întregi. Nu era o oprire a actului prin abstinenţă şi chin; ci devenise nefirească finalizarea, totul era sublimat, ejacularea se petrecea uneori doar o dată la 8 zile. O femeie a unei asemenea comunităţi era însă numai a ta, nu era a tuturor. Se însoţea pentru totdeauna cu un brahman. Fidelitatea era definitivă, totală.[8]

[8] Experienţele mele din aviaţie, în care realizam încetinirea timpului şi accelerarea reflexelor – astfel încât să pot în 3 secunde, să zicem, să distrug o coloană de blindate – erau complet contraproductive unui asemenea preludiu continuu. Abia după mulţi ani am reuşit să mă „încetinesc" suficient încât să stăpânesc arta preludiului (notă în 1 Septembrie 2015).

„Pe când un lucru spiritual – şi spiritul însuşi – este ceva care se distribuie fără să se împartă. Adică fiecare din părtaşi are totul.”

Cultura orientală a rămas însă la individualism, la periferia formată de exegezele vechilor legende. Ea nu a intrat în spirit.

Filosofi ca Heidegger încearcă însă reconcilierea esenţelor celor două culturi – atât de diferite. El a găsit ca treaptă intermediară limba ca mijloc de înălţare a individului spre cerul înstelat de deasupra şi pătrunderea sa în universalitate.

Şi Eminescu dădea mare importanţă limbii şi limbajului, pe care încerca să le perfecţioneze în permanenţă. El avea o modestie ieşită din comun. A refuzat *Catedra de filosofia istoriei* pe care i-a oferit-o Maiorescu, pe motiv că nu ştie destulă greacă, latină şi sanscrită! „Un gest de modestie intelectuală pe care urmaşii au pierdut-o”, a spus întristat. Domnul Noica a făcut apoi o remarcă stranie, şi anume că „generaţiile nu se maturizează deloc: ele sunt mai bune, sau mai rele, ca recoltele”. Am simţit regretul său că n-a avut putinţa să participe la ceea ce s-a întâmplat în trecut, şi care mie mi se părea că s-a întâmplat *in illo tempore*. De la vechii greci nu s-a schimbat nimic în relaţiile sociale, internaţionale: „Iliada şi Odiseea şi-au schimbat doar protagoniştii.”

Am avut o clipă senzaţia că văd ideile ca pe nişte prezenţe crude, imuabile, neîndurate în spaţiul universal (asemenea ideilor platonice poate, ba nu, asemenea unor Erinii). Am avut certitudinea că dacă s-ar arde toate cărţile din toate bibliotecile de pe Pământ şi s-ar şterge toate urmele materiale ale ideilor, carnea şi carnalitatea lor albă, nu s-ar obţine nimic: *istoria lumii se repetă*.

„Gândirea este agresivă şi logicile ce o urmează sunt toate războinice”, mi-a confirmat Noica, mărturisindu-mi încercarea lui de a scrie un alt fel de logică. O carte care va apărea peste 2-3 săptămâni într-un tiraj de 30000 de exemplare. „Deci, se pare, îndeajuns”.

Despre femei şi despre demoni

Zi fără dată, într-un anotimp fără timp

Într-o discuţie începută în umbra lui Heidegger, Domnul Noica mi-a vorbit despre frumuseţea şi adevărul unei limbi, al celei germane şi al celei româneşti, care se pretează ambele atât de firesc la filosofie. Adică, adevărul ei se află în propria intimitate.

A spus apoi că limba engleză e „o pecingine a spiritului". Engleza e-o limbă pentru proşti: nu are flexiuni, nu are nimic sensibil, tocmai ca să poată fi învăţată mecanic, uşor. „Eu mănânc, tu mănânc, el mănâncs: şi-asta e!" a exclamat el. Am simţit în cuvintele lui resentimente pentru prima lui soţie – englezoaică – nu ştiu şi nu îndrăznesc să mă gândesc la ceea ce-a fost între ei, aşa că n-am spus nimic nici despre ea, nici despre limba engleză, să nu-l supăr.

Probabil că mi-a citit pe chip dezacordul, fiindcă mi-a spus că trebuie să mă gândesc să câştig ceva când mă-nsor: o *zestre culturală*. „Uite, pe mine, prima nevastă m-a învăţat limba engleză. A doua oară ar fi trebuit să iau o grecoaică, dar n-a fost să fie!" mi-a zis râzând. „Ia-ţi o nemţoaică, să mai exersezi limba şi cultura germană", mi-a spus candid.

„Prea târziu", am răspuns, „am deja o româncă". I-am spus apoi totul despre ea, adică tot ce ştiam, atunci şi acum: nu am avut prea multe de spus. (Ţi-ar trebui 1000 de vieţi să pătrunzi taina unei femei, să o înţelegi; şi nici atunci nu e sigur.)

S-a oferit să-mi dea câteva cărţi de orientalism pentru ea: „Orientalismul, misterul e cel ce li se potriveşte, mitul, pe când filozofie e doar pentru bărbaţi."

„Şi cum rămâne cu Diotima?" am întrebat.

„Fii atent: femeile abia după căsătorie îşi scot colţii". Apoi a adăugat: „Să nu-i spui asta, să nu se supere pe mine". Apoi a trecut repede la programul meu cultural, m-a întrebat ce mai citesc.

I-am răspuns Kant şi presocraticii la Biblioteca Astra.

Va trebui să-l citesc şi pe Augustin. O să-mi facă rost de operele lui de la Institutul de Teologie din Sibiu: „Când te-oi însura, am să te pun în legătură cu preoţii de la Teologie."

„*Dumneavoastră* o să mă însuraţi?"

„Nu, dragul meu, eu doar am să te pun în legătură cu Biblioteca; nu cu Biserica."

Va trebui să se ducă zilele acestea să îşi ridice pensia. Avea de luat o sumă neaşteptat de mică: 1000 de lei. Mi-a spus că nu i s-au considerat anii de dinainte de `45, apoi a fost închis 6 ani, apoi a avut domiciliu forţat. I s-au considerat doar ultimii 10 ani de la Institutul de logică, acum desfiinţat. Bine că mai primeşte bani de la Uniunea Scriitorilor. A fost „iertat", dar n-a fost „uitat". Şi când mă gândesc câţi oameni, la fel de nevinovaţi, la fel de valoroşi, au avut de pătimit, mi se umple sufletul de amărăciune.

Nu l-am întrebat niciodată de ce „delict" a fost acuzat, nici cum a ajuns să fie închis, nici cât de intens a suferit. N-am îndrăznit niciodată, eram curios, dar pur şi simplu n-am îndrăznit. N-am vrut ca vreuna din amintiri să-l rănească. Am încercat să evit întoarcerea umbrelor, a întunericului, pomenirea demonilor care-i făcuseră atâta rău! El cunoscuse umilinţa în profunzimile ei, imens mai mult decât mine, şi tocmai de aceasta avea atâta putere să mă ajute. Ştia că toată mândria, toate accesele mele de orgoliu şi vanitate nu sunt decât strigăte împotriva umilirilor şi dispreţului, a privirilor condescendent-triumfătoare. De aceea era atât de îngăduitor cu patimile şi slăbiciunile mele, de aceea îmi întărea *conştiinţa apartenenţei la elita spiritului*: în fond, o elită zdrobită.

Da, am orgoliu. El e acum *numai pentru mine*. Îi captez atenţia şi energia în totalitate. Dar poate că vede în mine aceleaşi dureri pe care le-a avut el: le vede chiar şi pe cele ce nu m-au pătruns: şi ştie, absolut cert, cum numai el poate şti, că le voi avea.

Confirmarea

11 şi 12 Mai 1986

Am urcat la Păltiniş pe un soare venind în arcade, însă pe măsură ce urcam se făcea din ce în ce mai rece. Eram cu soţia.

Cum ne-a văzut, Domnul Noica a zâmbit şi i-a spus: „Ştiu totul despre dumneata." Ea a roşit, dar tot dânsul a scos-o din dificultate: „Mihai s-a spovedit. Sunt curios să te ascult." Chiar înainte să ne aşezăm, el a atenţionat-o că n-are nici o şansă în privinţa mea, fiindcă „şi-a luat un bolovan în braţe".

Eu eram bolovanul. M-am repezit să spun că „gata, nu mai are încotro".

Domnul Noica şi-a dat seama că ea a fost puţin stânjenită, aşa că i-a spus să nu se „intimideze", că nu o „anchetează" dar, din moment ce a venit la „spovedanie", el trebuie să ştie tot.

I-am răspuns eu că n-a venit ea chiar de bunăvoie, adică de capul ei, ci eu am adus-o.

El a spus că femeile îi înţeleg prea puţin pe bărbaţi: de pildă, actuala lui soţie, atunci când îl vedea că scrie, spunea despre el că e „filatelist" şi că face „filatelie", fără să se intereseze prea mult de ceea ce făcea. Însă atunci când cărţile sale au început să-i aducă bani în casă, a spus „hopa", asta e treabă serioasă şi de atunci l-a privit cu alţi ochi. I-a spus apoi soţiei mele că dacă vrea să „supravieţuiască" alături de mine, va trebui să aibă încredere în mine, să-mi dea o carte în alb. A întrebat-o apoi de profesiune, de părinţi, de pasiunile ei (în afară de cea pentru mine, bineînţeles!).

„În cultură femeile nu prea ajung bine, pentru că, cu toate că au răspunsuri bune, ele n-au întrebări, n-au nelinişti; nu ştiu să meargă mai departe şi, pe la 35 de ani totul se termină cu unu-doi copii." A întrebat-o dacă, în cazul în care ar fi liberă, ar şti ce să facă: „Uite, Mihai ar şti ce să facă." I-a mai spus: „Cu toate că Mihai este acum în supracultură, o să se întoarcă în cultură." Adică: „Acum este la tine, o să se-ntoarcă la mine."

(„Supracultura” era viaţa şi dragostea ei, tot ceea ce ţine de bucuria pură, de nemijlocirea trăirii. De la început nu i-a lăsat nici o iluzie: i-a spus fără ocolişuri ce o aşteaptă de la un „bolovan” ca mine.)

Recunosc că nici eu nu m-am purtat cu menajamente în ceea ce o priveşte, am fost cinic, sarcastic, nesăbuit; am spus tuturor lucrurilor pe nume. Mi se părea pe atunci că merit să fiu iubit, şi că n-am făcut decât să iau ceea ce mi se cuvine – printr-un drept ancestral. Viitorul va spune ce va rămâne din toate acestea. *Vom muri şi vom vedea*.

Ne-a spus amândurora să fim atenţi să nu ne stânjenim reciproc: unul să tragă în stânga şi unul în dreapta. A aflat că soţia mea are repartiţie dublă: a sfătuit-o să plece la INCREST Bucureşti [Institutul Naţional de Creaţie Ştiinţifică şi Tehnică], deoarece este o şansă unică pentru un inginer şi oricum, sunt foarte puţine şanse în prezent în cultură. Ne-a întrebat unde o să locuim, dacă o să ne luăm casă, sau dacă vom sta la părinţi.

I-am spus că nu ne-am gândit, că suntem cam „aerieni” amândoi.

„Contează textul, nu contextul”, a spus. „Oamenii sunt deosebit de grijulii cu contextul, adică cu starea lor materială şi cu poziţia socială, luptă să-şi construiască o casă, şi-o fac chiar, şi pe urmă nu mai ştiu ce să facă.” Dânsul este un optimist de-a dreptul „maniacal”, cum îi spun prietenii săi, a mai adăugat: asta pentru că sfătuieşte oamenii să se pregătească pentru vremuri mai bune, nu mai rele. De pildă, într-un fapt banal, cum a fost cu dânsul în Franţa anul trecut, nici nu mai ştia ce fel de mâncare să mai aleagă la restaurant, erau prea multe feluri şi până şi materia primă era diferită, aveai de ales dintre prea multe încât riscai să rămâi înfometat. „Aşa şi în cultură: trebuie să fim pregătiţi pentru vremuri mai bune.” (Mi-a pomenit în trecere de doctoratul meu în străinătate.)

*

M-a rugat să-i duc un articol despre Mircea Eliade la Sibiu şi să-l las la Ciorani, pe Strada Dealului. Mi-a spus că l-au rugat mulţi să scrie articole despre Eliade şi că i-a refuzat pe toţi, dar că pe Mitropolit nu-l poate refuza. Articolul se numeşte : „La moartea lui Mircea Eliade" şi va apărea în „Telegraful Român".

În aceeaşi zi m-am întâlnit cu Aurel Cioran, fratele „marelui disperat" şi i-am înmânat textul.

*

Seara am participat la *execuţia* unui „poet". Nu mi-a făcut nici o plăcere. Nu că mi-ar displăcea să *ucid* „poeţi", dar individul nici nu şi-a dat seama că-i *mort*.

Venise cu un manuscris umflat şi, la absolut toate comentariile şi criticile Domnului Noica, răspundea imperturbabil că ceea ce Domnul Noica îi spune a fost corectat şi cuprins integral în al doilea volum, pe care i-l va trimite negreşit.

Domnul Noica i-a spus că i-ar fi plăcut să-i argumenteze cu ceea ce va face în continuare, nu cu ceea ce a făcut. I-a spus că poezia şi-a pierdut meşteşugul, că nu mai are ritm şi rimă, că va trebui să câştige altceva şi că va trebui să mai aştepte până să câştige acest ceva care să contracareze pierderea.

„Poetul" a răspuns că poezia păstrează totuşi un ritm interior.

Domnul Noica l-a provocat să ne citească din cele mai intime poezii ale sale.

Mi s-au părut slabe. O vreme m-am abţinut, apoi n-am mai putut.

Domnul Noica a spus că *i-ar sfătui pe poeţi să nu mai scrie vreo 50 de ani*. Creaţia poetică are nevoie de o gestaţie foarte îndelungată ca să se *aerisească*, mai ales acum, când este nevoie de o *transmutaţie*, de o transfigurare a ei. Apoi s-a uitat la mine şi m-a întrebat dacă nu cumva am scris şi eu cândva poezii.

I-am răspuns că am scris şi eu poezii, dar că eu *am avut bunul simţ să le distrug imediat*. „Totuşi nu erau aşa proaste.” Şi l-am privit pe „poet” drept în ochi. Ăla n-a priceput nimic, mă privea tâmp.

Domnul Noica l-a întrebat apoi dacă s-a gândit vreodată ce poezie ar scrie pentru tinerii de pe o staţie planetară.

Acela i-a întors întrebarea.

Da, Domnul Noica s-a gândit ce filozofie ar scrie pentru oamenii de pe o staţie planetară, a scris chiar câteva articole pe această temă.

Atunci „poetul” a afirmat că în cel de-al doilea volum al său este şi ceva „de genul ăsta”.

Inginerul din mine a făcut atunci observaţia că orbita Pământului e deja plină de deşeuri şi resturi de la sateliţi astfel încât orice navă spaţială riscă să le atingă. Aşa că trebuie mai întâi curăţată atmosfera terestră şi, până atunci, se cade să ne păstrăm toate *mizeriile* pe Pământ.

Ăla a făcut ochii mari şi a deschis gura, dar tocmai atunci Domnul Noica a spus că în poezie modelul său este Eminescu iar Caietele acestui mare geniu al nostru constituie cel mai uimitor laborator de creaţie. Apoi l-a întrebat pe „poet” cum îşi explică faptul că a apărut în ultima vreme atâta maculatură poetică: atâtea cărţi de poezie proastă. (Eu mă uitam insistent când la „poet”, când la manuscrisul pe care-l strângea în mână; el se uita uluit când la mine când la Noica.) Şi apoi, a continuat Domnul Noica, „poezia a devenit *o activitate de sectă*: nu mai e citită de marele public, e citită doar de «poeţi» şi, eventual, de criticii literari. În plus, tirajele sunt neînchipuit de mici.”

Apoi a venit din nou cu „argumentul Eminescu”: ceea ce a reuşit Marele Poet să creeze în 15 ani n-au reuşit alţii într-o viaţă întreagă.

Eu am spus ceva despre faptul că aştept o transmutaţie la nivelul omenirii, nu doar a culturii, şi că i-aş sfătui pe poeţi să nu mai scrie decât atunci când sunt pe punctul să moară: doar

agonia şi moartea ne dau adevăr. Poezia se scrie cu sânge. Cea care a fost, cea care va fi.

Domnul Noica l-a întrebat dintr-o dată pe „poet" de ce suferă. Adică de ce boli suferă, nu de fiorul poetic. „Aveţi medici buni la Iaşi din câte ştiu eu", i-a spus. Ăla era din Iaşi. „Să tot fii bolnav!" a continuat Bătrânul fără să clipească.

Iaşul fusese atins de radiaţiile dezastrului nuclear de la Cernobîl. „Cernobîl" înseamnă „apă amară" şi miezul de foc ce continuă să ardă sub sarcofagul de beton al Centralei nucleare a fost numit „Steaua Absintos" deoarece va otrăvi la un moment dat apele freatice.

La un moment dat, chiar în toiul discuţiei, a venit prietenul Domnului Noica, meteorologul staţiunii, căruia îi ziceam „Domnul Puiu". El a povestit, cu umorul care îl caracterizează, că la Bucureşti, la piaţă, era un ţăran care vindea salată şi varză şi lumea, de frica radiaţiilor, se cam sfia să cumpere. Ţăranul s-a săturat să mai aştepte şi să mai îmbie şi deodată a strigat la lume: „Hai Dom`le, cumpăraţi, *să terminaţi odată* [cu viaţa]!"

*

Înainte de a pleca, Domnul Noica mi-a spus că Mircea Flonta, căruia îi dăduse spre consultare lucrarea mea – „Metafizica topologică" – i-a transmis că partea de fizică este valabilă. I-a mai spus Domnului Noica şi faptul că, citind partea de metafizică, „i s-a făcut frică". Atunci Domnul Noica i-ar fi răspuns: „Lasă metafizica, asta-i de resortul meu. *Eu răspund pentru ea*."

(Mă întreb: De ce l-o fi apucat aşa, dintr-o dată, frica?)

Domnul Noica i-a mai spus lui Mircea Flonta să nu-i mai trimită lucrarea mea înapoi, să i-o transmită lui Bîrsan de la IFA – fizicianul căruia mă va lăsa în grijă în ceea ce priveşte partea ştiinţifică a studiului meu.

1 Iunie 1986

Duminică am urcat din nou la Păltiniş, pe la orele 11. Jos ploua, pe la Curmătură se lăsase o ceaţă deasă – ca o angoasă – iar cu cât urcam mai sus apăreau risipiri: ele făceau să se vadă munţii cei mai îndepărtaţi în rame şi cadre rotunde de abur. Sus de tot negurile s-au înălţat, rămânând totuşi anumite pâlcuri care-şi negociau intrarea în nori dar erau respinse în rotiri lente şi în vârtejuri stranii. Norii coborâseră incredibil şi razele soarelui generau turbulenţe de lumină, ca şi cum valuri lent rotitoare ar fi trecut prin vitralii de nuanţe extrem de fine. N-am mai trăit aşa ceva.

Era singur.

Mi-a oferit o vişinată, apoi a început să scrie cu meticulozitate o listă de lecturi despre vechii greci:

Fustel de Coulanges, *Cetatea antică*

Erwin Rohde, *Psyché*

Nietzsche, *Originea tragediei* (în traducerea lui Victor Maşek)

Burnet, *L`aurrore de la philosophie grecque*

…

I-am spus că am terminat Analitica transcendentală a lui Kant şi că vreau să intru în Dialectică. Apoi aş vrea să citesc *Critica raţiunii pure* în franceză.

Mi-a spus că Analitica transcendentală este partea cea mai importantă a lui Kant şi totodată cea mai plină de personalitate, dar că Dialectica transcendentală este mai cunoscută – e cea celebră – şi totodată cea mai uşor de parcurs.

Abia după aceea, i-am spus, voi avea curajul să intru în Logica transcendentală în original.

Da, mi-a confirmat, deocamdată nu are rost să fac acest efort.

Cred că traducerile din original sunt şi dovezi ale determinării unui gânditor de a face acte de cultură autentice, acte ale întemeierii de sine în cultura universală. Traducerea e un efort pe care, dacă-l faci conştiincios, îţi întăreşti vocaţia.

Am prins ceva încredere în mine după ce am tradus din germană Estetica transcendentală – deşi textul e minuscul. Am visat însă zeci de pagini de intuiţie intelectuală şi mistică metafizică în jurul intelectului arhetip în timp ce am făcut aceasta. Totuşi, nu e cazul să-mi închipui că sunt ceea ce nu sunt.

Mă gândesc cu suspiciune la Marcel [Chelba], care se consideră fără rezerve un „cal de curse" în *cultura de performanţă* pe care a instaurat-o Domnul Noica la Păltiniş; şi mă gândesc că este, totuşi, un pic prea sigur de el. Oricum, *mitul lui Noica* funcţionează – şi funcţionează şi cu mine, cu deosebirea că eu văd gardurile laterale ale culoarelor de fugă. Aş vrea uneori s-o iau peste gard – să fiu inorog, pegas, dragon.

La Timişoara Marcel îmi dăduse să citesc o lucrare de-a lui despre Hegel şi, cu toate că n-am reţinut prea multe din ea, am găsit o referire la Kant în care făcea o confuzie: considera *conceptul* ca fiind elementul unificator al intuiţiilor, în locul *unităţii sintetice originare a apercepţiei*, ce uneşte totul sub formula lui «Ich denke». I-am spus, a făcut corectura de rigoare, a perorat mai departe. Din acea singură frază mi-am dat seama că nu l-a pătruns pe Kant. Cum l-o fi putut înţelege pe Hegel? Mă rog, poate o avea „instrument" pentru Hegel. Trebuie să te încrezi în om. Eu am simţit că are condei, dar n-are adâncime. Ovidiu [Stanomir] a spus despre Marcel că este încă prea crud: adică şi necopt şi necruţător. Ovidiu e laconic şi concis, scrie şi rescrie de nenumărate ori un text înainte să ni-l aştearnă: e cel mai perfecţionist scriitor pe care l-am cunoscut, nu ca noi – ciorbă lungă.

Marcel îmi spusese odată – după ce s-a întors de la Păltiniş, că Domnul Noica i-a apreciat articolele hegeliene şi că este mulţumit cu ceea ce a făcut. Când am fost la Păltiniş, după aceasta, Domnul Noica mi-a spus că din ce-a citit şi-a dat

seama că Marcel nu l-a înţeles încă pe Hegel: e necesar să-l parcurgă în original.

Am impresia că Marcel ia de la Domnul Noica doar ceea ce îi convine. Mie mi se pare că dacă ai acceptat un om drept maestru şi dacă el te-a acceptat la rândul său ca discipol, trebuie să-l asculţi în toate, nu numai în ceea ce-ţi place ţie şi ceea ce ţi se pare mai uşor. Probabil că şi eu pleznesc uneori de orgoliu (tot timpul!), dar la Marcel asta e o adevărată „tară" culturală. Îmi spunea că cel mai important lucru pentru el este să i se publice articolele, pe care le considera „valută forte". Îi replicam că ale mele sunt „algocalmin forte". Cu efect invers şi pervers.

În fond, e un copil teribil. Dacă ar renunţa la orgoliu n-ar mai fi atât de izolat: ar avea prieteni adevăraţi şi prietenii totale, n-ar mai fi atât de afectat de impresiile celorlalţi.

Eu nu mai trebuie să renunţ la orgoliu că îl am deja pe Ovidiu ca prieten total, prieten pentru totdeauna, şi el *îndură* de la mine orice. Iar în privinţa finalităţii, prefer ca lucrările mele, decât să fie publicabile, mai bine să fie autentice. Şi apoi nici nu pot să scriu un rând când ştiu că trebuie să public repede ceea ce scriu. Gândul că trebuie să alcătuiesc sentinţe definitive mă blochează.

Traducerile din germană m-au făcut să intru în filozofie cu pietate, m-au făcut să-mi dau seama că sunt încă la periferia ei, în suburbii, şi că n-am ajuns nici măcar înaintea primelor trepte ale templului. Mi-am dat seama cât de puternic şi cât de răbdător şi îngăduitor e Maestrul. Mulţumesc Cerului că mi-a dat şansa de a-l întâlni şi lui pentru că mi-a permis să îi fiu discipol. Ceea ce scriu, mă refer la metafizică, scriu numai ca să-mi pregătesc întâlnirile cu Domnia sa, nicidecum ca să-mi publice lucrările, chiar dacă s-a oferit în câteva rânduri să mi le recomande spre publicare *Revistei de filozofie*.

Mă simt privilegiat că mi le citeşte, că îşi pierde timpul analizându-mi-le cu *o răbdare de temut*. Un alt privilegiu ar fi prea mult.

Mi-a spus că a venit deunăzi un tinerel cu un manuscris sub braţ şi l-a somat să i-l citească şi să i-l predea spre publicare (negreşit!). Că în ţara asta nu se mai poate scrie adevărat, că nu ţi se dă voie să publici, şi aşa mai departe. Domnul Noica mi-a spus că nici n-o să se uite în manuscris, că n-are timp de nimicuri, şi atunci mie mi s-a strâns un pic inima. „Dar ţie am să ţi le citesc, Mihai dragă", a adăugat imediat, „ţie am să ţi le citesc".

Apoi mi-a spus că a venit la el un vechi prieten – poetul Radu Boureanu, căruia Dan Hăulică îi consacră jumătate din viitorul număr al *Secolului XX*. L-a rugat să-i citească poeziile şi să-i trimită un articol de o pagină – două. Domnul Noica era nemulţumit: „Aşa ceva nu se face între prieteni", mi-a spus, „nu poţi pretinde să iei timpul unui om cu poezioarele tale, când acesta ar putea în acest timp să-l citească pe Kant" (Dânsul îl citise până acum pe Kant de patru ori!). Mi-a mai spus că s-a retras la Păltiniş ca să mai scape de obligaţiile sociale şi culturale ale poziţiei sale, dar că n-a reuşit. Că de la o vreme, după ce ai devenit cunoscut, vine lumea la tine şi nu-ţi mai dă pace să studiezi, fiecare cu articolaşe, poezioare, poveşti. El s-a retras tocmai ca să scape de «urmăritori».

I-am spus că îl caracterizează o „sălbăticie cultivată". A râs, i-a plăcut.

A rămas să ne întâlnim peste două săptămâni. I-am promis că îi voi da partea a doua a „Metafizicii topologice" (în varianta a treia), numai s-o dau la bătut la maşină.

*

Îmi dau seama că am citit precipitat, mă repezeam asupra unor detalii, care atunci mi se păreau fundamentale, luam notiţe pentru a mi le fixa în memorie, ca pe urmă să le descopăr ca periferice şi să-mi dau seama că pierdusem *suflarea* cărţii,

spiritul. Rămâneam de fapt cu propriile mele concepţii şi viziuni asupra temei expuse, nicidecum cu părerile autorului. Mă priveam pe mine în oglinda scrierii lui. E un fel de narcisism cultural. Când am realizat ce mi se întâmplă, am hotărât să adopt o cu totul altă tactică de abordare: mi-am propus ca pe toată perioada lecturii să nu scriu nimic. Fiindcă dacă scriu, rămân doar cu ceea ce-am scris – rupt din context – şi vulnerabil la mistificare. Şi mistificatorul sunt eu.

Am observat că atunci când mi s-a părut ceva demn de reţinut într-o carte m-am grăbit să iau notiţe; după ce am scris notele m-am liniştit, convins fiind că nu voi pierde acea idee, şi am uitat definitiv de ea. Când îmi recitesc apoi propriile notaţii, realizez că acestea au scăpat printre rânduri ideea întregului. Mă adormisem cu o linişte falsă, care s-a transformat acum în conştiinţa unei zădărnicii.

De aceea când citeşti nu e bine să şi scrii, pentru că ceea ce citeşti pe posedă, te fură, şi preiei involuntar fie stilul, fie ideile, nu mai reuşeşti în nici un caz să fii tu însuţi şi să prinzi ideea întregului. Şi pe lângă faptul că nu reuşeşti să fii tu însuţi, nici nu pătrunzi ceea ce citeşti, rămâi suspendat undeva în zona dintre cele *două tentaţii*. În exerciţiul lecturii devii superficial - nu mai citeşti cartea, ci te citeşti pe tine însuţi citind – iar când scrii nu te mai scrii pe tine, ci prelungeşti paginile cărţii citite asupra propriilor tale pagini.

Am observat şi la Marcel această dublă tentaţie, care se explică în fond prin graba de a umple cât mai intens timpul şi scriitura. Copiezi atunci fără să vrei stilul, ticurile şi gesticulaţia grafică a autorului citit – cazi în manierism. Şi eu am păţit-o, am scris pagini de care mi-a fost ruşine imediat ce le-am citit. Normal că le-am distrus imediat.

Trebuie să treacă un anume timp după ce citeşti o carte (un autor „tare”), un timp de relaxare şi reflecţie, aceasta pentru ca să poţi să pătrunzi sufleteşte în fiinţa şi viaţa ei, s-o laşi să te pătrundă. Să contempli întregul ei, ideea care se cristalizează la

sfârşitul paginilor ei ca o structură perfectă, independentă, suficientă de sine – o armonie eliberată din spaţiul cărţii, captată în mintea şi inima ta. Prin ea te pui încă o dată în ordine cu tine însuţi şi cu universul interior ce se revarsă din vreme în vreme din inima ta. fără acest timp de relaxare şi fără acel „ceva" din tine care trebuie să intre în rezonanţă cu ideea cărţii şi cu duhul care a purtat-o, acea carte îţi va rămâne străină, semnificaţie moartă, iar profunzimile ei se deschid inutil doar goliciunii tale, neantului tău valah.

Marcel îmi spusese odinioară că nu se mai poate scrie nimic nou în filozofie, se poate doar rescrie şi ameliora stilistic filosofia înaintaşilor.

I-am răspuns că nu sunt de acord cu afirmaţia lui, că asta ar însemna să faci filozofie de mâna a doua, de mâna a paişpea! şi asta în cazul cel mai fericit.

Mi-a argumentat că „şi Noica rescrie": „Uite, îl rescrie pe Hegel". Se referea la „Povestiri despre om după o carte a lui Hegel".

„Şi tu îl crezi când scrie ce scrie? Te-a păcălit. Cartea lui Noica e absolut originală – chiar aşa, în reinterpretările ei. În plus, şi-a scris ontologia, care este o operă monumentală." Mă refeream la „Devenirea întru fiinţă".

„Şi care crezi tu atunci că este ideea Cărţii lui?"

„Am să ţi-o expun în lucrarea mea: *«Devenirea întru fiinţă» la mâna a paişpea*!" l-am repezit.

Ne-am cam certat în seara aia.

Cred cu tărie că există creativitate fundamentală şi în filozofie. Există inventică metafizică, există fenomenologia invenţiei metafizicilor. Ce sens ar avea să-l rescrii pe Kant? O groază de naivi ar putea să se oprească la cărticica ta în loc să-l perceapă pe Immanuel Kant însuşi. Pe toţi aceşti oameni cumsecade îi înşeli prin aceea că-i ţii în cultura de mâna a doua.

N-are nici un rost să-l rescrii pe Kant – nici măcar pentru „popularizare” (a se citi „vulgarizare”) – decât dacă îl continui: doar dacă duci Filosofia transcendentală mai departe.

Cei care poartă în ei setea de adevăr şi neliniştile metafizice, cei ce au chemarea absolutului şi conştiinţa morţii, cei ce vor să trăiască în adevăr şi în frumuseţe, vor face efortul să-l citească pe Kant acolo unde se află, în spiritul lui viu, nu în păreri şi concepţii infidele.

N-are nici un rost să-i *ameliorezi* lui Kant stilul. *Eu vreau să-i ameliorez gândirea*. Da, ştiu ce spun. *Fiecare gânditor autentic vrea*.

El ar primi astfel o nouă viaţă. E spirit viu. Merită să-i pregăteşti şi să îi aştepţi întoarcerea.

Efectul secundar

De ce scriu aşa de precipitat, de ce sunt atât de grăbit să termin? Fiindcă mi-am dat seama demult că scriu repezit. Am fost întotdeauna pentru concizie dar aliniatele sunt prea dese; şi sunt prea multe idei îngrămădite într-un aliniat. Suprapopularea minţii şi frazei cu aceste fiinţe firave de gând le interzice viaţa: nu pot să respire. Nici ele, nici eu. Am luptat să spun cât mai mult în cât mai puţine cuvinte, însă respiraţia minţii e scurtă. Lucrez în discontinuu, ca şi când n-ar curge un fluviu constant şi dens de cuvinte, ci secvenţe de vedenii şi intuiţii. Textul îşi pierde atunci de multe ori discursivitatea – este o maladie stilistică de care sunt conştient şi totuşi, nu fac nimic să o înlătur.

Încerc să introduc cât mai multă viaţă în pagină, să o însufleţesc cu sângele meu în cel mai scurt timp cu putinţă – pentru ca să mă întorc cât mai repede în nemijlocire. Scrisul adevărat este hemoragie, iar stilul „fracturat" în respiraţii scurte e sindromul acestei pierderi de sine.

Dacă lungesc prea mult textul pierd existenţa primă, nemijlocirea, şi rămân cu o existenţă „de mâna a doua" din care va ieşi un gest de cultură minoră, degenerată.

Oare ce sentiment a trăit Cioran atunci când a scris „Tentaţia de a exista"?

„Cioran are atâta succes cu ceea ce scrie nu pentru că este cel mai bun stilist al Franţei", îmi spune Domnul Noica, „nici pentru că lirismul său filosofic te poartă cu toată forţa imaginilor dincolo de stil, ci pentru că *scrie mai puţin decât ştie*. Când îi citeşti volumele îţi dai seama că în spatele a ceea ce a scris stă mult mai mult, stă o viaţă trăită de care n-a încercat niciodată să facă paradă şi care umple cu un mister al sufletului spaţiul dintre cuvinte."

Da, ai senzaţia vie că ceea ce e scris e doar o mică parte a sufletului, că adâncimea îţi e ascunsă, interzisă. Ai sentimentul

că nu vei putea pătrunde niciodată în acea vastitate necunoscută a trăirilor, că vei rămâne la suprafaţa tăriilor şi apei ideilor sale, cărora nu le vei simţi prea curând nici carnalitatea, nici mişcarea celestă.

Îţi dai seama că ceea ce a scris e puţin în comparaţie cu ceea ce a trăit şi gândit şi, văzând că ceea ce-a scris este monumental, impresionant, te întrebi: dacă lucrarea scrisă este atât de vastă, cum trebuie să fi fost sufletescul ei din adânc? Atunci, ceea ce este inefabil în ea, imposibil de scris şi gândit, te cutremură şi te zdrobeşte sub masivitatea cea neagră, te preschimbă şi nu mai eşti ce ai fost şi nu mai eşti cel de atunci. Un adevăr altfel intangibil îşi lasă stigmatul asupra ta. Pe buze îţi rămâne gustul amar a tot ceea ce nu s-a rostit, însă în inimă a coborât mângâierea şi vindecarea.

Scrisul e efectul secundar al unui preaplin sufletesc, al stării de spirit imense, sublime, al nemarginilor de gândire întinse indefinit, mai departe şi mai departe, în alte şi alte lumi!

Dacă scrisul lui Cioran îţi dă fiori şi dacă te recunoşti în lacrimile şi în sarcasmele sale, cum ar fi să-i pătrunzi fiinţa nemijlocită?

„Nu trebuie să citeşti numai ceea ce îţi va folosi ulterior în scrieri”, îmi spune Domnul Noica, „ci să citeşti tot ceea ce ţine de o cultură sau de un gânditor anume, pentru că şi ceea ce nu vei folosi direct îţi va fi de folos. *Vei scrie mai puţin decât ştii*. *Vei considera cultura o stare de spirit şi viaţă* şi *numai ca un efect secundar scrisul*. Esenţial este să trăieşti cultura, nu să o scrii.”

Această viaţă a mea necunoscută celorlalţi constituie propria mea adeverire, certitudinea că mă aflu în adevăr, că sunt consecvent adevărului pe care-l port înăuntru.

„Cunosc un scriitor care scrie mai mult decât ştie, care face paradă cu ceea ce cunoaşte din culturile europene. Dar era evident”, a continuat, „că nu avea timp să pătrundă atâtea culturi şi atâţia gânditori, adică să le trăiască în propriul suflet

şi să şi le adeverească prin studiu temeinic: totul nu este decât *o alegare în text*!"

Mă gândesc acum la primele mele exerciţii de dat din pix, la lucrările cu care am venit la el acum trei ani. Era în `83. Mi se păreau la vremea aceea grozave. Pe măsură ce urcam la Păltiniş se subţiau. Domnul Noica mi s-a părut pe atunci foarte îngăduitor, m-a încurajat să mai scriu, să-i mai aduc lucrări. Mi se părea că scrierile acelea sunt partea mea cea mai „tare". Acum îmi dau seama nu că a fost îngăduitor, ci *imens* de îngăduitor! (Din fericire, ruşinea care m-a cuprins ulterior şi care m-a însoţit săptămâni de-a rândul – împreună cu blândeţea lui – a trecut. A rămas doar glasul său binevoitor, ferm în unele privinţe, conciliant în altele.)

Despre absurdul destinului meu

Nu îndrăznesc să mă gândesc la ceea ce aş fi realizat dacă în cele 8 ore de serviciu aş fi fost liber să mă ocup de creaţiile mele. Chiar şi aşa, lucrez destul de intens: într-o lună am terminat „Critica raţiunii pure", am studiat Cursul de fizică Berkeley, am citit două volume despre vechii greci. Am scris „Principiul metaforic al fiinţei" (prolegomene pentru partea a doua a metafizicii mele). Dar simt în mine o oboseală cronică, am adunat zbuciumul atâtor zile şi nopţi de trudă împotriva existenţei mele inginereşti. Acum mă simt inginer mai puţin ca oricând.

La 18 ani când dai admitere la facultate nu prea ştii ce faci. Mie mi-a plăcut zborul. N-am dat la Aeronave Bucureşti pentru că trebuia să ştiu cum funcţionează inima unui avion. Am dat la Motoare. Oricum, am făcut din greu Mecanica fluidelor; Aerodinamica şi Termodinamica m-au ajutat să concep maşinării de tot felul: aripa-motoare, motorul cu raport de compresie variabil, aeronava cu decolare şi aterizare verticală,

dispozitiv pentru decolarea şi aterizarea verticală a avioanelor aflate deja în serviciu…

Am ales să fiu inventator, nu inginer. Chestia din urmă era însă absolut necesară chestiunii dintâi, asta trebuia să fie, asta a fost… Dar nu mi se pare acum că trebuie să fiu *condamnat la inginerie*.

Bun: la 23 de ani descopăr că am afinitate pentru filozofie. Noica mi-a spus că filosofia adevărată începe după 40 de ani. Ce să faci până atunci? Cum să-ţi umpli alburiul fiinţei?

Nu sunt de acord cu Domnul Liiceanu că filozofie pot şi au dreptul să facă doar cei care au terminat facultatea de filozofie. Asta e o chestiune de convenţie, sunt atâţia impostori cu facultatea de filozofie făcută, încât *diploma înfrânge bunul simţ*.

Domnul Noica mi-a făgăduit că „mă ia în braţe" în cultură şi, cu tot suportul său necondiţionat, mi-a spus că îi e teamă să nu ajung în filozofie „un damnat". Mie mi-e teamă să nu ajung în inginerie „un damnat". A avut dreptate Cioran să spună că „munca imbecilizează pe om".

Acum îmi dau seama cine e „imbecilul". Şi mă opun cu toată puterea propriei mele existenţe, absurdului acestui destin. Resimt toată oboseala acestei lupte. Mă voi opune consecinţelor actului meu de la 18 ani, indiferent ce se va întâmpla. Poate că la 40 mă voi descoperi ratat şi în filozofie şi totodată va fi prea târziu să mă întorc la ceea ce-am fost. Mă voi descoperi singur şi neajutorat la marginea dintre lumi.

Dumnezeule, dar eu trebuia să fiu puntea! Leonardo le-ar fi vrut pe toate. Nici eu nu vreau mai puţin. Chiar dacă aş ştii de la început că voi pierde lupta, n-am să renunţ niciodată. Voi duce până la capăt şi luptele şi ratările, am să le izbesc de pereţii destinului meu, în aşa fel încât să nu mai existe ambiguităţi şi incertitudini, regrete sau renunţări. Voi duce în continuare o viaţă dublă, triplă, multiplă. Sunt însetat.

Îmi amintesc bine că acum trei ani hotărâsem să nu mai exist. Dacă în noaptea aceea – în cea mai albă noapte a lumii – aş fi reuşit să fur unul din Zlin-urile de le Aeroport şi aş fi decolat cu Oana, nu aş mai fi scris niciodată vreun rând.

Iartă-mă, Oana – poate vei citi vreodată ce scriu acum. I-am dezamăgit la un moment dat pe toţi cei ce au fost dispuşi să mă urmeze în moarte. Te-am obligat să te întorci la viaţa ta, chiar dacă o detestai, pentru că n-am putut să trec de un lacăt. Uneori şi uşile închise oferă deschideri. Sper că viaţa ta de acum e fericită.

Pe drumul propriului meu mit

24 Iunie 1986 Sibiu

Fiecare om are dreptul să-şi plăsmuiască povestea. Tot ceea ce gândeşte sau simte, tot ceea ce face sau intenţionează se întipăreşte într-o carte nevăzută. Există însă unii oameni care nu scriu o simplă poveste, ci-şi plăsmuiesc o legendă. Sunt una cu ei.

Dacă idealismul transcendental prezintă într-o manieră sistematică *mitul gânditorului*, el este pagina albă pe care mă scriu – el reprezintă structura conceptuală a unei lumii (încă) nenăscute.

Ştiu că oricât de mult m-aş strădui să-mi scriu Cartea în litere şi cuvinte, viziuni şi emoţii, Ea va rămâne nescrisă. Da, cu cât te străduieşti mai mult să o scrii, cu atât se descoperă mai inefabilă – fiindcă negrăitul, nescrisul sunt mai tari decât tine. Nemarginile de gândire sunt mai rapide ca gândul.

Totu-i să identifici corect Cartea care te scrie pe tine, setea care te soarbe din germenii negri. Cum ar fi să vezi *în act* procesul gândirii, cunoaşterii şi creaţiei? Cum ar fi să poţi să te surprinzi în *actul nemijlocit* al gândirii?

S-au scris cărţi fundamentale în jurul acestei probleme. Întrebarea kantiană: „Cum sunt posibile judecăţile sintetice a priori?" nu are răspuns scris. Nu poţi să scrii, trebuie să fii! În prelungirea ei, întrebarea lui Noica apare firesc: „Cum e cu putinţă ceva nou?" Nici Noica nu a răspuns întrebării: a fost cu toată fiinţa în ea, a fost şi va fi. Suntem la fel.

„Cum este posibilă intuiţia intelectuală?" şi „Cum sunt posibile viziunile?" au fost începuturile gândului meu, configurări ale neliniştii primordiale. Cartea ar fi atunci o *metafizică în act* scrisă în chip nevăzut, deodată cu gândirea ce se naşte din cutremurarea nervilor. Naşterea metafizicii e una cu naşterea gândirii cugetătoare. Raze negre se nasc din

germeni tainici şi invadează cu taină spaţiile inefabile ale imaginarului. Structuri nevăzute vor configura viziunile şi le vor înzestra cu forţe conceptuale capabile să le confere mişcare pe scena minţii. Mintea va proiecta intenţional formele şi organiformele în perspectiva lumii exterioare şi astfel frumuseţile ei nevăzute se vor insinua în real. Să fii printre aceia care au iubit podoaba cosmosului şi i-au sporit cu minţile lor frumuseţea, ce încântare!

Platon a afirmat că putem cunoaşte realitatea deoarece ideile noastre sunt şi în minte şi în realitate. Sau, cu alte cuvinte: cunoaşterea este posibilă deoarece principiile cunoaşterii (ideile) aparţin realităţii. Şi dacă există gânduri ce prescriu şi determină legile existenţei, cum să le sorbi într-o *intuiţie intelectuală*? Cum să ţi le faci proprii? Cum să le îmbogăţeşti cu propria concepţie şi cum să le întorci asupra realului astfel încât frumuseţea cea nouă să se aştearnă peste podoaba de dinainte de timpuri a cosmosului?

Problema adevărului operează o transmutaţie inefabilă asupra fizicii pure: fizica devine metafizică – aceasta din urmă îi conferă temeiurile şi justificarea. Gândirea care a plăsmuit o metafizică şi care s-a lăsat plăsmuită în actul întemeietor al acestei creaţii se îndreaptă către real cu toată zestrea de frumuseţe ca să deschidă în lume o nouă lume. Lumea astfel împodobită devine un *proprium* al gândirii. Ea poartă de-acum înainte amprenta gânditorului. „O lume îşi face încercarea" în tine, şi-atunci când se iveşte din mugurii minţii se iveşte şi-n realitate prin aceea că o intenţionezi. Odată ce-a apărut, ea este un *proprium*: e-n lume şi poartă în ea făptura ta nevăzută, inefabilă. E ca şi cum ai deschide în vid o poartă către un spaţiu gol – o cameră, o zonă – în care pui fiinţe şi lucruri. Este în tine şi din tine şi totuşi e obiectivă: îţi poţi invita prietenii acolo. Toate sunt puse acolo de tine, lucrurile stau sau se mişcă după legităţi prescrise de tine, fiinţele gândesc şi acţionează după gânduri şi după însufleţiri pe care le-ai plăsmuit tu. Conceptul

de *proprium* este diferit de ceea ce înţelegem prin *Weltanschauung* (care e doar concepţia ta despre lume şi viaţă). Un *proprium* e necircumscris – el cuprinde întreg realul: deschide într-însul o dimensiune nouă. Invitaţii tăi nu intră într-un spaţiu separat de lume, într-o cămăruţă, un parc de distracţii imaginare sau într-o zonă care e ţara ta interioară, ci sunt în acelaşi cosmos de dinainte – numai că de acum înainte îmbogăţit cu nemărginirea ta. „A pus în tine Domnul nemargini de gândire…" şi frumuseţea aceasta nevăzută, extinsă, întoarsă asupra lumii, nu mai lasă lumea să fie aşa cum era. Păşim prin lume şi prin Eminescu şi nimic nu mai e cum era. Fiinţa lui Eminescu – duhovniceşte vorbind – e necircumscrisă şi el umple toate cu prezenţa lui nevăzută. Nu mai putem rămâne ca români în *idealismul transcendental* – atmosfera îi era prea rarefiată – ci trecem acolo unde ne este locul: în *spiritualismul transcendental*.

I-am spus Domnului Noica părerea mea despre limbaj. Socrate zicea că eşti naiv dacă-ţi închipui că poţi afla înţelepciunea din cărţi. Dacă un pitic s-ar urca pe umerii unui uriaş n-ar vedea mai departe. *Tu* trebuie să ai ochi de uriaş, ochi cu bătaie lungă.

La fel de derizorie îmi pare şi încercarea de a extrage înţelepciunea aflată în stare de latenţă în lexicul unei limbi. Oricât am coborî în interiorul cuvintelor, până la urmele genezei lor, n-o să avem în minte vedeniile străvechi ce le-au provocat să existe. (Ce îndrăzneală, să-i spun că drumul filosofiei lui e împlinit şi sfârşit!) Putem face etimologia, ne putem avânta înapoi în timp către momentul în care au fost instaurate acele cuvinte – aşa cum făcuse Heidegger, dar nu vom vedea niciodată prin ele vedeniile, nu vom concepe viziunile. Putem sonda cuvintele, expresiile Greciei antice, putem avea chiar sorţi de izbândă în descoperirea unor semnificaţii neaşteptate, însă aceasta nici nu mai este filozofie, ci arheologie lingvistică.

Nu cred că „limba este sălaşul fiinţei” – cum a spus Heidegger. Nu cred deloc. (Logosul ar putea fi sălaşul fiinţei, limba nu.) Sunt convins că ideea precede expresia. Ceea ce înseamnă că demersurile noastre la nivelul expresiei se vor opri mai înainte de a surprinde fenomenul originar – viaţa de taină a ideilor. În locul unor fiinţe vii o să ne pomenim cu o colecţie de artefacte şi uscături. În filozofie trebuie să pornim de la Şcoala lui Pitagora, nu de la Platon. Pitagora a fost matematician, a fost un şaman al gândirii: ideile lumii s-au instaurat în fiinţa lui, au căpătat o nouă viaţă, au fost întoarse de el – îmbogăţite – asupra lumii şi au reuşit să stăpânească realul şi frumuseţea lui, să configureze noi căi ale destinului. Trebuie să pornim de la Pitagora deoarece acesta a fost *un întemeietor de realitate*, în vreme ce *Platon n-a fost decât un geniu*.

Întrebările pe care filosofia te îndeamnă să le pui lumii, realităţii ei ultime, nu sunt menite să primească replici grăite, de aceeaşi natură cu întrebarea. Întrebările sunt verbale şi aparţin intelectului, răspunsurile ţi le dau nu filosofia sau cărţile gânditorilor, ci existenţele înseşi. Întrebi şi capeţi un plus de trăire. Provoci infinitul, primeşti infinire. Înalţi cuvinte, primeşti existenţă.

Părăsesc limbile. Urc în lumi ale vedeniei. Invoc viziunea. Calea lui Heidegger s-a închis.

Domnul Dinu îmi confirmă părerea. Filosofia lui – împlinită cu „Devenirea întru fiinţă” – e un capăt de drum. Nimeni nu va păşi mai departe.

„E şansa voastră, a celor veniţi din matematică şi fizică, să duceţi mai departe metafizica şi filosofia transcendentală.”

Confirmarea lui e cel mai frumos cadou pe care l-am primit vreodată de ziua mea.

Cu toate că orice pagină pe care a scris-o Noica poartă amprenta stilului său şi-l poţi recunoaşte fără greş din alţii o sută, scrierile sale reflectă viaţa, filosofia înţeleasă ca „mod de a fi”, nu doar ca „mod de a spune”, cu toate că dânsul – după

cum îmi mărturisise – fusese învinuit în mai multe rânduri de „expresionism filosofic”.

„Iarăşi pictura”, i-am întors replica de acum câteva luni (de acum câteva „lumi”).

Fără să ne spunem prea mult, am ştiut că îmi împărtăşeşte punctul de vedere: trăise experienţa mea cu multă vreme în urmă.

„Ce vei face de-aici înainte?” m-a întrebat.

„Voi însufleţi întrebările mele, le voi înveşmânta în flăcări. N-am să întreb numai cu mintea, ci cu toată fiinţa mea. Întrebi şi te pomeneşti învăluit de o vibraţie aparte. Aceasta îţi dă certitudini neaşteptate din sânul inefabil al existenţei. Când întrebi, gândeşti în fioruri şi cutremurări şi energiile tale reverberează in realitate: atunci te trezeşti deodată învăluit de acel ceva care-ţi dăduse gândirea şi idealul şi viaţa şi simţi că trăieşti. Abia acum eşti viu cu adevărat.”

Domnul Dinu îmi confirmă acest *mod de a fi* care este *filosofia în sensul ei originar*.

Filosofia ca mod de a fi nu e transmisibilă, ea nu poate fi împărtăşită celorlalţi în nemijlocirea ei. Dar doi oameni care au trăit-o, la intervale oricât de mari de timp, pot să o descopere unul în sufletul celuilalt cu certitudine absolută. Deci chiar dacă nu poţi să îţi împărtăşeşti trăirea, fluxul de viaţă şi moarte al sângelui de gând, îi poţi descoperi pe cei ce-au avut trăiri similare. Îi intuieşti pe cei ce sunt deopotrivă cu tine. Poţi să *îi recunoşti* pe cei ce au reuşit această transmutaţie a gândirii şi condiţiei existenţiale omeneşti *prin ceea ce e în tine*.

De ce nu învăţ greaca veche? Pentru Domnul Dinu aş fi făcut-o – de dragul lui – deşi, fiind de formaţie matematică, nu mi-a cerut-o, nu a considerat necesar. Pentru mine greaca veche este o limbă *prea modernă*. Vreau limba vedeniilor, limbajul de foc şi de chihlimbar. Vreau *să silabisesc în viziuni* realitatea.

Am să îmi duc gândirea la limită. Nu ştiu ce se va întâmpla. Sistemul idealismului transcendental are valabilitate prin sine însuşi, deoarece adevărurile pe care le conţine au valoare intrinsecă, în ele însele. Cu sistemul spiritualismului transcendental se întâmplă la fel.

Voi studia prin procesualitatea creaţiei metafizice procesualitatea spiritului – le voi contempla interior, ca pe două fiinţe îngemănate. Am hotărât să merg pe acest drum al germinaţiei gândirii chiar de-ar fi să o pierd, să mă pierd.

Ovidiu Stanomir în perioada „cenaclurilor” noastre din Parcul „Sub arini”, în care încercam „purificări” ale condeiului şi sufletului în maniera prescrisă de Ernesto Sábato

50 de ani de tăcere şi încă o zi

Duminică 20 Iulie 1986

Întâlnire cu Dl. Prof. Mircea Handoca şi pictorul Vespasian.

Am urcat la Domnul Dinu cu Livia şi cu Ovidiu [Stanomir]. În autobuz ne-am întâlnit cu Radu Ţurcanu.

Pictorul Vespasian îi va picta în antreu bizoni ca cei din peştera de la Altamira. Cu această ocazie am ascultat amintirile hispanice ale Domnului Dinu. Apoi ceva despre ultimul voiaj la Paris şi ultima întâlnire cu Mircea Eliade, într-adevăr ultima, cea de dinaintea morţii acestuia. De atunci Domnul Dinu vorbeşte mult mai des despre moarte, despre propria sa moarte, cu seninătate şi nobilă detaşare.

Cu Cioran nu s-a întâlnit.

Radu (fostul meu coleg de la generală), fiindcă a terminat Filologia şi are veleităţi de poet, l-a întrebat direct pe Domnul Dinu ce are împotriva poeţilor. Răspunsul a fost o demonstraţie de erudiţie şi înţelepciune. Consemnările mele nu pot reproduce zborul măiastru dianoetic, însă am surprins două idei.

Prima idee: Arta era numită de vechii greci „techné", deci tehnică, iar poezia de azi nemaiavând rimă şi ritm, a pierdut tehnica, riscând să se piardă pe sine cu totul. Toate artele au o tehnică – în muzică faci game, în pictură studiezi şi aplici teoria culorilor, în filozofie ai nevoie de limbi străine, doar poezia a rămas un domeniu golit de tehnică şi datorită acestei carenţe a devenit uşor penetrabilă ignoranţilor, imposturii însăşi. Această carenţă a tehnicii în poezie a dus la o invazie soldată cu maculatură aşa-zis literară şi cu semnături obscure.

A două idee: Istoria a demonstrat că toţi scriitorii mari au fost cercetători universali: ei nu s-au limitat la poezie, ci au studiat o mulţime de domenii, chiar ştiinţifice, nu numai umaniste. (Domnul Noica a dat o serie de nume exemplare – poeţi mari –

de care eu, ca un ignorant desăvârşit, nici măcar nu auzisem – ca apoi să se oprească – a câta oară? – la Eminescu. Despre cei pe care nu-i ştiam, nici nu le auzisem numele decât în context vag, el a spus nenumărate detalii din viaţa şi opera lor, ceea ce l-a impresionat adânc până şi pe Radu.)

Până la acest moment, Radu care fusese furat de gura lumii şi se luase după tot felul de bârfe, îl criticase pe Domnul Dinu fără ca să cunoască nemijlocit părerea lui; se luase după cei mulţi. Acum a înţeles.

Şi am mai înţeles cu toţii ceva. Ca să poţi să pătrunzi în mintea şi inima unui om trebuie să-l asculţi în primul rând pe el, nu vocile comentatorilor ce sunt frustraţi de statura sa şi îl văd doar de departe.

În drum spre restaurant, Domnul Dinu ne-a spus că poezia nu poate constitui un scop în sine. Cu toate acestea, ea face miezul şi totodată elita unei culturi şi partea cea mai rafinată a unei vieţi spirituale. Ea este crema culturii. Fără poezie nu se poate, a mai spus dânsul, chiar dacă ea a devenit apanajul unei elite, caracterul ei fiind esoteric dintotdeauna.

Ne-am despărţit o vreme rămânând ca mai apoi să ne reîntâlnim la o cafea. Livia mă aştepta vizavi de Poştă. Noica nu a plecat înainte să îi sărute mâna şi să o invite la cafea.

Am hoinărit pe coclauri o vreme, apoi am intrat în restaurant.

Peste două săptămâni mi-a spus vă trec pe la dânsul să-mi spună „ceea ce este de spus” despre lucrarea pe care i-am dat-o astăzi (este vorba de „Logosul ca metaforă a fiinţei”).

Voi veni negreşit.

*

Duminică 27 Iulie 1986

Cenaclu cu Ovidiu în Parcul „Sub arini”. „Cenaclu” înseamnă pentru noi că stăm împreună în tăcere şi reculegere – eventual cu o sticlă de vin – şi unul din noi îşi arde solemn manuscrisele.

Azi a venit rândul meu. Am fost prolific, am avut mult de ars. Mi-a prins bine „purificarea". „Posteritatea" (ha-ha-ha!) îmi va fi recunoscătoare că am scutit-o de toată această mizerie.

„Să scrii", spune Ovidiu, „e ca şi cum ai face dragoste". Şi apoi simţi nevoia să îţi împărtăşeşti emoţia cu prietenii. La noi e nevoie de „cenaclul fără cuvinte".

„Ăsta e singurul fel în care cuvintele ard. Altfel n-o să-ncălzească pe nimeni, n-o să stârnească nici o emoţie." M-am simţit admis iarăşi în existenţa pură, la limita inexistenţei absolute.

Am simţit că exist. Pur şi simplu.

Ce se va întâmpla cu mine când voi fi pierdut lumea lui Noica? Ce-o să mă fac fără acest paradis?

Nu-mi va mai rămâne decât iubirea Liviei – acest amestec straniu de fericire şi disperare, de tristeţi şi candori infinite, o alergare a sentimentelor înainte şi înapoi într-un ţinut interzis.

Sau poate nici atât.

*

Romanul meu pur mental e drama gânditorului ce încearcă să pătrundă şi să controleze misterul propriei sale minţi, precum şi a vieţii interioare valpurgice care atârnă de acesta. El încearcă să descopere cu raţiunea legităţile ascunse îndărătul propriei iraţionalităţi, dar raţionamentele sale – loghismele – pe care le trimite acolo se preschimbă în raze negre. Excesul de luciditate mistifică adevărul adânc pe care pretindea să îl ocrotească. Gânditorul rămâne suspendat în vid la limita dintre lumi. Niciuna din lumi nu-l acceptă. Lumi pe care le poartă, dar pe care nu le posedă, nu le controlează – lumi rebele, lumi răscolitoare, răsculate acum împotriva sa – se hrănesc cu sângele lui tot mai negru, tot mai lent, cu toate visele şi idealurile sale încetinite.

Raţiunea nu-l poate duce mai departe de propriile-i limite, iar iraţionalul visceral, care reflectă ceva din adevărul adânc al fiinţei pe care îl protejează, este străpuns şi contorsionat

ireversibil de asalturile ei repetate. Raţiunea cuceritoare nu află nimic, deoarece se alege cu un abis muribund: nimic din ce-atinge nu mai e viu.

Abuzul raţiunii atrage căderea pe mai departe. Gânditorul nu se opreşte din cădere la nivelul cel mai de jos, ci trece în firea oarbă, adâncă, în neantul valah al zecilor, sutelor de generaţii de strămoşi. Căderea aceasta atrage mistic în sine existenţe pierdute, existenţe uitate, suflete ce se întorc să ceară prin tine o nouă viaţă. Aceasta e drama nescrisă a metafizicii ultimelor veacuri. Cei ce s-au sinucis după ce în prealabil şi-au ars şi distrus scrierile şi trăirile îşi ridică privirea spre tine. Nu-i vei recupera pe ei: le vei recupera uciderile şi sinuciderile, le vei restaura morţile. Luciditatea unei zădărnicii noi e punctul terminus al *catabasei* acesteia printre fantasmele lumii şi minţii.

Va trebui să cuprind cumva adevărul inexprimabil – tot ceea ce am simţit în abisul de dedesubt. Voi începe cu *ceea ce m-a început*. Am scris „Ochii lui Blaga, sau prezenţa aievea a misterului Poeziei". Multe săptămâni am încercat să înţeleg *acel sentiment straniu*, izbucnit dintr-o lume aparte, cruntă, răscolitor, visceral, cum nimic din ceea ce e pe pământ nu pulsează, nu palpită, nu sfâşie.

O clipă dilatată pe săptămâni întregi, extinsă peste toate vieţile mele paralele!

Tot ceea ce scriu în prezent – începând cu „Metafizica topologică" – îmi apare ca şi cum ar fi infrastructura acestui *roman pur mintal*.

Cum este posibilă *intuiţia intelectuală*? Cum este posibilă invenţia metafizicii? De unde mistuirea aceasta? Una şi aceeaşi întrebare.

Şi întrebarea aceasta rămâne, chiar şi când nu vom mai fi.

Sau nu. Din noi nu va mai rămâne decât *întrebarea aceasta*. *Praful şi pulberea, oasele şi cenuşa.*

*

Duminică 2 August 1986

La 9 dimineaţa am urcat din nou la Păltiniş, să mă mai încredinţez încă o dată că lumea aceasta într-adevăr există.

Domnul Dinu tocmai cobora la Gura Râului. Mi-a spus că mă aştepta abia mâine, că nu şi-a pregătit până acum comentariile la lucrarea pe care i-am dat-o. Nu prea are timp, este foarte aglomerat cu Universitatea de vară.

Multă „umplutură" aici la Păltiniş, nu prea are linişte. Cu dânsul era o femeie. Mi-a prezentat-o. Dar, aşa cum mi s-a mai întâmplat, când i-am sărutat mâna mi-am auzit doar propriul nume – rostit simultan cu al ei – aşa că nu ştiu cine a fost. (Nu îmi dau seama încă dacă de vină este instinctul meu de conservare sau este deja o formă de „sălbăticire". Încep să fiu puţin îngrijorat de mine însumi.)

Am văzut astăzi bizonii pictaţi de Vespasian. De altfel m-am întâlnit şi cu el. I-am spus că mie îmi par zimbri.

Voi reveni peste două săptămâni.

*

Ovidiu mi-a bătut la maşină o parte din ultima lucrare. Mi-a spus: „Se vede că ai scris-o numai pentru tine şi pentru Domnul Noica. Acest lucru se simte foarte puternic." Mi-a mai spus că dacă o să încerc să public aşa ceva mi se vor închide multe uşi. Dar i-a plăcut ceea ce-am scris.

„Poate că uşile alea sunt gata închise", i-am spus. Şi apoi, decât să fie publicabile, mai bine să fie a*devărate*.

O zonă de puritate şi candoare

Joi 14 August 1986

Duminică n-am putut merge la Păltiniş, de aceea am urcat joi, puţin obosit, fiindcă noaptea fusesem ofiţer de serviciu pe unitate. Jos era soare, dar Păltinişul era ascuns în neguri.

La Domnul Noica erau Marcel Chelba, Domnii Sorin Vieru şi Radu Bercea. Am făcut cunoştinţă cu cei doi din urmă, mai bine zis ei m-au cunoscut, fiindcă eu le audiasem conferinţele de la cursurile Universităţii de vară de la Sibiu încheiate ieri. În cămăruţa strâmtă mai erau doi bărbaţi şi o femeie care pentru mine nu existau.

Domnii Vieru şi Bercea alcătuiau un tandem de traducători: aveau în faţă *Sofistul* lui Platon în greacă veche iar Domnul Noica le citea propria traducere – pe care voia să o corecteze şi să o îmbunătăţească cu concursul lor. Am asistat vreme de două ore la traducerea riguroasă a două pagini şi mărturisesc sincer că aşa rigoare n-am mai întâlnit în toată viaţa mea: la fiecare cuvânt grecesc erau găsite şi încercate mai multe variante, se cercetau etimologiile, terminaţiile, perspectivele lor şi apoi se încercau cei mai buni termeni din limba română care să poată să redea acele sensuri, idei, cu păstrarea cursivităţii textului.

Am cea mai mare admiraţie pentru talentul celor doi interlocutori ai Domnului Noica: vorbeau şi între ei greceşte, ca şi cum s-ar fi născut cu acea limbă, ca şi cum le-ar fi clocotit în tâmple! Îşi făceau observaţii reciproc, de pildă că acolo cuvântul este cu e lung, nu cu e scurt, cu η (eta) nu cu ε (epsilon), ceea ce înseamnă că etimologia e alta şi deci Platon a vrut să spună un cu totul alt lucru. Cumplit!

Domnul Noica le-a spus că sunt „răi” cu el fiindcă nu-l lasă să scrie oricum şi că e bine că e aşa, sunt buni că sunt „răi”.

„Păcat că cititorul trece mult prea uşor peste lucrurile acestea – ele au importanţă doar pentru lingvişti şi filosofi, pentru noi.”

*

M-am simţit ca un copil mic nimerit nu între oamenii mari, ci printre titani. I-am spus-o şi lui Marcel, mai târziu. I-am mai spus că mi-am ars trei sferturi din scrieri şi că regret că n-am avut curajul să scap de toată mizeria.

A încercat să mă tempereze, dar eram pornit rău de tot împotriva mea însămi. Şi împotriva lui, săracul, care încerca să fie solidar cu trufia mea. (Aşa ar trebui să mă port tot timpul. Nu cu el.)

I-am spus lui Marcel că nu ştiu câtă vreme o să mai treacă până când o să-şi dea seama Domnul Noica de mediocritatea şi debilitatea noastră, dar că scadenţa se apropie vertiginos: şi atunci o să ne întrebe „ce ispravă am făcut” în timpul acordat şi n-o să avem cum răspunde generozităţii. Eu nici cu germana nu stau prea bine, traducerile din Kant merg în pas de gândac, darămite să mă mai apuc de greaca veche! M-am lăsat pe tânjeală iar uneori sunt prea obosit şi să „tânjesc”. Dar sunt convins că voi strânge curând destul curaj să dau foc la tot ceea ce-am scris pân-acum, să pot să o iau de la capăt: pur, fără regret, fără să mai privesc în urmă. (Cred că am fost cam dur cu Marcel, dar nu regret nici asta. E în mine o neîndurare ce arde toate punţile peste care am trecut, toate colibele pe care le-am construit, să nu mai am unde să mă întorc, să nu mai am îndoiala cea blestemată a moleşelii.)

*

Nu contează dacă voi primi bursa Humboldt pentru doctorat la Düsseldorf în îndepărtata Germanie, pe care mi-a oferit-o Domnul Noica. Nu contează nici dacă nu voi putea pleca în acea Germanie a filosofilor, Germanie imaginară, în cazul fericit în care o voi primi. Ceea ce contează cu adevărat pentru mine e să mă străduiesc să o merit. Trebuie să fac tot ceea ce depinde de mine. Mi-a dat seama că acum nu o merit şi că este

bine că am renunţat la o parte a orgoliului meu ancestral. E minunat şi că am început să-mi fac ferfeniţă amorul propriu, mai înainte să mi-l facă alţii. Astfel voi fi imun la loviturile pe care o să le încasez. Nu voi mai deznădăjdui niciodată, chiar dacă voi şti toate bătăliile mele sunt pierdute de dinainte.

*

Ce diferenţă acum faţă de sentimentele ce m-au străbătut în prima mea noapte de la Păltiniş! Imaginea bursei şi a unui nou orizont ce mi se deschide, însoţite de gândul pe care n-ar fi trebuit să-l gândesc – cel la a cărui şoaptă tremuram tot.

Nu dormisem toată noaptea: mă zvârcolisem numai în pat. M-am sculat pe la 5 – să pot vedea răsăritul în munţi. Ceaţa se ridica şi trecea prin nourii joşi fără să se confunde cu ei. Parcă ar fi fost fiinţe diferite, alcătuite din substanţe adverse. Nourii pluteau însă mai rapid şi o *vânau*: se hrăneau cu ea ca şi cum ar fi fost animale de pradă. Şi negura se ridica încontinuu făcând şuviţe, apoi turbioane lente, cedând în final nourilor dinspre miazăzi.

Neguri noi se ridicau lent în timp ce eu proiectam asupra lor lupte străvechi şi călătorii îndepărtate. Fantasmele sufletului meu crud aveau acum un popor de suflete improbabile asupra căruia să se repeadă.

Toate lucrurile, chiar cele mărunte, căpătau acum o importanţă aparte: intrau fără voia lor în contextul discuţiilor mele cu Bătrânul, care duraseră, în două reprize, mai mult de patru ore.

Ce mult însemnaseră pentru mine aceste ceasuri cu Maestrul!. Cât de important mă simţisem – doar pentru că îmi acordase încrederea sa necondiţionată şi atenţia sa – timpul care era *una cu viaţa lui*, o viaţă tot mai apropiată de limită. Vedeam cum pe alţii îi expediază şi pe mine mă păstrează. Nu-mi explicam grija nici ocrotirea Marelui Om, le puneam pe seama atracţiei pe care o exercita starea mea de animal hăituit, disperării fiinţiale pe care o iradiam peste tot împrejurul meu,

lipsei de orizont şi de drum a unei conştiinţe ce se vede prinsă în capcana lumii.

Acum ştiu că sunt un privilegiat. Mi-a spus acum că eu şi cu Marcel suntem „păsările lui rare" din „bestiariul" de tineri care îl frecventează. Ştiu că mă iubeşte pentru că sunt *cel mai ratat*: sunt multidimensional ratat, un fel de Leonardo ce pierde toate războaiele minţii şi după care nu rămâne nimic. Nici urmă din toate visările.

Mi-a spus-o. Dar nu chiar aşa. Cu delicateţe, cu blândeţea ce-l caracterizează. Mi-a spus că îi este frică să nu sufăr în societatea aceasta cu idealurile mele – să nu cumva să ajung un „blestemat".

Nu ştia cât de aproape era viitorul înfricoşat. Era chiar acum. Toate aceste dureri deja le încercasem. Ele erau la mine şi se ţineau strâns. Nu i-am spus-o. A ştiut că-l iubeam. Dincolo de cărţi, de filozofie, de vanităţi.

Promova nu cărţile şi publicarea, ci starea de cultură. Asta în ceea ce spunea. Iar în ceea ce rămânea nespus, promova starea de iubire. Câtă fericire îmi conferea însăşi tristeţea! Cred şi acum şi voi crede că fericirea cea mai adâncă, autentică, deplină, ţi-o dă numai tristeţea grea.

Dincolo de ideea competiţiei culturale, de caii de curse ai culturii de performanţă şi de caii de tracţiune, dincolo de naivităţile adolescentine, am ştiut că deţineam o zonă de puritate. O câştigasem nemeritat. Printr-însa erau răscumpărate toate cele de până atunci. Zona de puritate nu era însă în mine: era în el.

Nu mai eram singur. Însingurarea şi nesiguranţa a ceea ce gândeam şi trăiam, erau depăşite. Nu mai eram un însingurat, nu mai resimţeam apăsările lumii. Numai melancolia mă biruia. Mă biruia şi mă mângâia.

Preludiu la Bazele filosofiei transcendentale

Într-una din zilele de la Păltiniş[9], Bătrânul[10] mi-a pus în discuţie una din lucrările pe care i le adusesem cu trei săptămâni înainte: „Logosul ca metaforă a fiinţei”[11]. Mi-a spus că i-a plăcut mult (probabil ca să mă încurajeze), mai ales că am atins una din problemele filosofiei care nu şi-a găsit încă răspuns – aceea *a continuităţii dintre sensibilitate şi intelect*. Kant numai a sesizat că există o legătură între sensibilitate şi intelect, fără însă să o poată determina. Heidegger a avut şi el o lucrare în care a tratat *problema kantiană a acestei continuităţi între sensibilitate şi intelect*, şi a avut un început foarte bun, pentru ca apoi să eşueze în sistemul şi stilul lui, ajuns acum consacrat. (Spunându-mi acestea, Noica îmi vorbea ca despre o mare ratare a filosofiei, pe care eu trebuie să o evit cu orice preţ!)

Bătrânul mi-a spus că eu am avut un început mai bun – pentru că am pornit simultan din fizică şi filosofie, fizica dându-mi greutate conceptelor, iar filosofia conferind spontaneitate acestor concepte. Dar cursa e foarte lungă şi există pericolul să-mi pierd suflul pe drum, m-a avertizat el. Am pornit prea tare, *Critica raţiunii pure* este partea cea mai grea a filosofiei cunoaşterii, ar fi trebuit început cu empiriştii: Locke, Hume, Hobbes, apoi cu raţionaliştii: Spinoza,

---

[9] 31 August 1986 – conform Jurnalului întâlnirilor noastre („Jurnal de proiecte”, manuscris).

[10] Noi, discipolii generaţiei de 25 de ani – faţă de generaţia pe atunci de 40 de ani a lui Andrei Pleşu şi Gabriel Liiceanu – îi spuneam (între noi) lui Constantin Noica „Bătrânul” în sens athonit, - de „Gheron” sau Patriarh al înţelepciunii, de gânditor care-şi trăieşte cuvintele.

[11] Acum nu mai ştiu ce s-a întâmplat cu lucrarea, ce-am făcut cu ea. Am rătăcit-o. Ca şi „Metafizica topologică”. N-o mai găsesc. Probabil că nici nu era prea grozavă. Nu contează decât că a fost un bun prilej de discuţie: aşa cum spunea Noica, nu contează atât de mult un răspuns al momentului, cât întrebările pe care ţi le pui.

Descartes, Leibniz. Când colo, eu am început cu ce-i mai greu! – se mira el. (Când îmi spunea toate acestea, am simţit o satisfacţie ascunsă, ca şi când aş fi făcut cine ştie ce năzdrăvănie! Simţeam cum mă invadează o certitudine caldă, aveam o adeverire că eram *predestinat Criticii*, - că eram *un ales* al idealismului transcendental.)

Mi-a spus că filosofia transcendentală kantiană *la început o să mă fascineze, iar mai târziu o să mă dezamăgească*. I-am răspuns foarte sigur pe mine că gândirea lui Kant mă fascinează şi mă dezamăgeşte *în acelaşi timp*. Ceea ce mă atrage la el e însă *starea de spirit*: avântarea minţii însoţită inexplicabil de temperanţă. Paradoxal, la Kant îndrăzneala şi cumpătarea sunt simultane. Luciditatea care rezultă de-aici e clar că va fascina şi va dezamăgi succesiv veacurile. Oricum ar fi, am continuat eu, istoria filosofiei va fi marcată din când în când de „întoarceri la Kant" şi de strigăte proclamând „marea întoarcere" la temeiuri, sau pur şi simplu „întoarcerea". Iar eu simt că acum este unul din aceste momente.

Nu mi-a dat replica pe loc. Mi-a făcut o analiză, o critică pe text, referindu-se la momentele mai importante ale gândirii pe care le trata manuscrisul meu. Mi-a spus că ideile sunt foarte originale şi că problemele pe care le tratează un cercetător o viaţă întreagă sunt cele descoperite din tinereţe: deci tinereţea este perioada în care apar şi în care ai curajul să le accepţi, acceptându-te totodată şi pe tine însuţi, fără să fii impresionat prea mult (aşa cum se va întâmpla mai târziu) de masivitatea unui Kant sau a unui Hegel.

„Ce te fascinează la Kant şi ce te dezamăgeşte?"

„Ce mă fascinează? Ceea ce n-a scris şi eu văd ca şi cum ar fi fost scris, ceea ce văd în mine când mă gândesc la el: filosofia transcendentală aşa cum va fi!"

„Şi ce te dezamăgeşte?"

„Poate nu el: apriorismul în sine. Apriorismul creează un orizont de aşteptare, presentimentul unei Revelaţii, şi Revelaţia

multaşteptată nu se produce: ştii că trebuie să se întâmple ceva anume, şi acel ceva nu survine. Nu ştiu, în ciuda conceptelor noastre precise, totul rămâne vag, şi cumva indecis. Cred că de fapt sunt dezamăgit mai mult de mine însumi decât de Kant."

Mi-a spus atunci că scriu cu siguranţă de sine şi că stăpânesc arta expresiei şi expresia în sine, n-o să am probleme să-mi determin ideile în cuvinte, aşa cum au anumiţi cercetători[12] care, încercând să gândească, se împiedică în limbaj. M-a liniştit, spunându-mi că eu am scăpat de pericolul acesta: nu voi avea probleme cu expresia. Cei care mă vor citi acum se vor revolta poate că un debutant îndrăzneşte să scrie astfel. Mi-a spus că e bine ca manuscrisele mele să mai rămână în sertar vreo doi sau trei ani, în tot cazul, mai puţin de cinci[13].

Ideile se vor alege singure. Voi şti atunci ce merită păstrat şi continuat şi ce nu.

„Nu vei avea parte întotdeauna de un critic aşa blând şi generos. Va trebui să fii stăpân pe ceea ce scrii, să-ţi asiguri o pregătire ştiinţifică şi metafizică corespunzătoare."

I-am răspuns că actualul manuscris nu este destinat publicării, ci fixării unor idei şi preocupări. Şi că i l-am oferit ca să mă ajute să învăţ: să ştiu ce să caut mai departe.

„Mă preocupă tot ceea ce ţine de gândire, de strategiile minţii, de creativitatea în genere şi mai ales de creativitatea metafizică – geneza sistemelor", i-am spus.

Atunci mi-a atras atenţia asupra semnificaţiei kantiene a termenului de *conştiinţă în genere*. Această *conştiinţă* poate aparţine raţiunii *oricărei fiinţe din Univers*, nu numai omului.

---

[12] Era vorba de indispoziţia lingvistică de atunci a lui Mihai Drăgănescu.

[13] Au trecut de atunci 22. Acum, după atâta neîncredere, după atâta umilinţă pe care am suportat-o din partea unor oameni de marcă ai culturii (după cum i-am considerat eu), după atâta amar de indiferenţă, realizez ce mare a fost dragostea şi îngăduinţa sa, îmi dau seama de ce privilegiu imens şi nemeritat m-am bucurat în cei patru ani cât am stat la Păltiniş lângă inima sa.

Indiferent unde se va naşte o conştiinţă în Univers, ea va gândi Universul după categorii, deci în termeni de unitate şi totalitate. Ceea ce este important e că *această conştiinţă se va supune legităţilor intelectului pe care le-a determinat Kant*.

Am fost foarte impresionat de înţelesul acestor cuvinte. O conştiinţă de oriunde din Cosmos să gândească după categoriile kantiene! Kant descoperind legile intelectului de pretutindeni! Aceleaşi legităţi pentru conştiinţele ce au apărut sau care vor apărea oriunde, în orice lume!

Conştiinţa în genere, deci conştiinţa omenească şi neomenească terestră, precum şi conştiinţa extraterestră, funcţionează după strategii prescrise de către filosofia transcendentală: acest lucru mi s-a părut uluitor.

Am spus atunci că *principiul metaforic* din metafizica mea se bucură de aceeaşi universalitate generică – deci are valabilitate asupra oricărei inteligenţe din Univers. Conform acestui principiu, *inteligenţa în genere* – care are structură fantastică – poate să-şi împărtăşească direct cunoştinţele, fără să apeleze la limbaj, doar prin intenţionarea gândurilor, adică prin direcţionarea fantasmelor minţii spre interlocutor. Strategiile minţii care ţin de această nemijlocire preced limbajul şi ar trebui să fie structurate într-o *Gramatică a gândirii şi limbii fantastice*, pe care intenţionez să o scriu. În această concepţie, fantasmele păstrează condiţia categoriilor stilistice, categoriilor abisale ale spiritului, însă nu sub aspectul descris de Blaga în Trilogia sa[14], unde sunt desfăşurate rapsodic, fără nici un principiu, şi cu atât mai puţin unul de deducţie transcendentală!

„Aha, deci şi Blaga te-a dezamăgit", mi-a spus atunci Bătrânul cu satisfacţie nedisimulată.

[14] Lucian Blaga, Opere 10, *Trilogia valorilor*, Editura Minerva, Bucureşti 1987, p. 197 şi urm.

„Da, dar Blaga nu mă mai fascinează. Pe el îl iubesc, pur şi simplu."

Eram obsedat de Kant, îndârjit. Susţineam că *logosul* care operează *transportul de semnificaţii – metafora* – în sânul fiinţei, între două sau mai multe inteligenţe în genere, are *caracter de fantasmă* şi îi sunt proprii *viziunile*, vedeniile aproape picturale! La vremea aceea nu aveam suficiente argumente în acest sens, şi eram oarecum frustrat de faptul că filosoful de la Koenigsberg nu a spus chiar totul despre aceste lucruri. Aş fi vrut să spun eu acele lucruri nespuse de Kant, şi nu puteam! – Kant spusese că orice intelect pur din Univers are un filtru prin care receptează lumea şi acest filtru este sensibilitatea. Sensibilitatea ne produce reprezentări în măsura în care suntem afectaţi de obiecte, iar aceste reprezentări sunt structurate categorial şi semnificate de intelect. Dar *continuitatea dintre sensibilitate şi intelect*, pe care a sesizat-o Kant, nici până astăzi n-a fost acoperită-n concepte.

„Sunt convins că tu eşti acela care-o să facă isprava!" – mi-a spus Bătrânul atunci. (Cineva în mine a sărit în sus de bucurie!)

„Dar nu ştiu cum se va întâmpla asta: în cuvânt sau în necuvânt? Într-o operă scrisă, sau în stările existenţiale care au precedat-o şi care rămân şi dincolo de ea?"

Ştiu că întrebările pe care filosofia te ajută să le pui lumii şi realităţii ei ultime – transcendenţei – nu sunt menite să primească replici de aceeaşi natură: întrebările sunt verbale şi aparţin intelectului discursiv sau raţiunii, răspunsurile nu ţi le dă nici filosofia, nici cărţile de literatură, ci existenţa însăşi, sub forma unei suflări de viaţă. Întrebi şi capeţi un plus de trăire.

Întrebi şi te pomeneşti învăluit de o vibraţie aparte. Aceasta îţi dă certitudini ale unui inefabil al existenţei. Certitudinile inefabile sunt un fel de fantasme nevăzute, fantasme pur inteligibile sau viziuni mai presus de viziune.

Când întrebi, gândeşti într-un anumit fel, şi atunci te trezeşti învăluit din toate părţile de existenţă. Cutremurarea întregii tale fiinţe este modul în care ea recunoaşte, uneori în pofida propriei tale gândiri înmărmurite, certitudinile inefabile. Aceste certitudini de nespus pot fi împărtăşite nemijlocit, prin simpla intenţionare a minţii.

Bătrânul mi-a confirmat acest *mod de a fi* – care este *însăşi filosofia, în modul ei originar*. Nu mai era nevoie acum nici de cuvinte. Ştiam că îmi împărtăşeşte deplin punctul de vedere, deoarece trăise şi dânsul o experienţă similară. Şi vedeam în ochii lui blânzi confirmarea autenticităţii a ceea ce am trăit eu. Ne *recunoşteam* reciproc, inefabil, ca *parteneri* ai aceleiaşi experienţe.

Atunci am ştiut că indiferent ce voi face, indiferent de căile pe care le voi alege, pe el n-am să-l dezamăgesc niciodată, deşi eu eram pe atunci foarte dezamăgit de mintea şi inima mea, de îndrăznelile fulgerate de neputinţe, de făgăduinţele lăuntrice urmate de delăsări şi neant. Am părăsind la un moment dat dezamăgirile avute în faţa lui Kant sau Blaga, sau în faţa monumentalului Whitehead. Am continuat să fiu dezamăgit numai de spiritul meu, până în ziua de azi.

Apologia vidului

Duminică 7 Decembrie 1986

Zi senină de toamnă târzie, cu copaci înghețați, plini de chiciură ornamentală, strălucind în soare ca niște păpădii.

Am urcat împreună cu Livia la 11 şi am rămas până la ultimul autobuz.

Domnul Noica era cu o profesoară de greacă şi latină din Buzău. Ne-a oferit câte un coniac şi mi-a spus că mă suspectează că n-am lăsat-o pe Livia să-şi urmeze calea de cercetare la INCREST.

Am pledat „vinovat". Am invocat drept circumstanță atenuantă faptul că nu merită în vremurile acestea crunte să mergi de unul singur în Bucureşti. Se dărâmă prea mult, mai ales conştiințe, nu sunt mijloace de transport, trebuie să accepți să-ți pierzi timpul cu drumurile interminabile şi nu mai ai când să citeşti şi să scrii. Mai este şi problema că n-ai ce să mănânci şi n-ai practic din ce să trăieşti cât de cât. Ne-am acri subit. În cele din urmă, i-am spus că iubirea cere sacrificii şi chiar credeam că sunt iubit cu adevărat şi mi se părea că mi se cuvine orice. Acum, la o zi, când scriu, când am văzut surâsul său trist, nu mai sunt aşa sigur. Dacă Livia m-ar înțelege, m-ar susține, ar intui rănile despre care nu pot să-i vorbesc, dacă ar sta în umbra mea, mi-ar da putere să merg mai departe. Dar dacă eu însumi nu sunt decât o umbră? Da, nu aveam dreptul să-i cer nici un sacrificiu. Dar dacă i-aş spune că m-am răzgândit aş răni-o a doua oară. Viitorul va şti.

Domnul Noica m-a întrebat ce-am mai citit. Adică, în primul rând m-a întrebat *dacă* am mai citit. (Arătam oare chiar aşa de damblagit după căsătorie?!)

I-am spus că am citit „Republica" lui Platon şi „Cartea morților tibetani", între care am găsit afinități surprinzătoare. Mi-a mărturisit că i-am spus ceva nou, citise şi el *Bardo Thödol*

şi nu remarcase asemănări de idei între aceasta şi cartea lui Platon. I-am răspuns că între doctrina „Stării intermediare" [dintre viaţă şi moarte, moarte şi renaştere] a individului şi Cartea trecerii şi petrecerii societăţilor platonice sunt asemănări de viziuni, nu de idei. În *Bardo Thödol* fiecare individ e un univers interior, are Statul într-însul, şi gândurile şi patimile lui sunt cetăţeni fideli sau rebeli, organizaţi sau anarhici. Poate Budismul de Nord ar trebui restudiat.

Mi-a spus că îi este teamă să nu cad în antropologie, să nu încep să fac introspecţii mistice.

I-am răspuns că fizicile moderne încep să reconsidere Budismul şi Taoismul şi au început să creeze axiome despre „vidul structurat". Acest „vid structurat" ar fi o stare de plinătate spirituală având maxima potenţialitate a formelor, adică a Ideilor în sens platonic. I-am mai spus că „nimicul" fizicilor pure confirmă conceptul meu numit „superpoziţie", în care structurile geometrice ale vidului – multiple chiar în nenaşterea lor – configurează lucrurile ce încep să se ridice în fiinţă. Există o „aglomerare" de structuri şi o „superpoziţie" a unor geometrii ce au consistenţa Ideilor platonice, în subsolul a ceea ce numim în genere „neant".

Heidegger spusese că „limbajul este sălaşul fiinţei". I-aş da dreptate şi aş continua spunând că „limbajul este sălaşul fiinţei şi nefiinţei" în situaţia în care prin „limbaj" s-ar înţelege nu calitatea lingvistică, ci gândirea prin viziuni şi intuiţii intelectuale. Viziunile acestei gândiri ar fi vedenii însoţite şi structurate de concept: ar fi controlabile şi comunicabile intenţional – prin simpla orientare a acestui gând panoramic spre celălalt.

Ne facem vinovaţi de a vorbi mai mult decât trăim. Dacă, de pildă, pronunţ cuvântul „fiinţă", sau cuvântul „devenire", eu încă nu le-am întărit prin existenţa şi înţelegerea mea; la vârsta mea încă n-am trăit destul pentru a înţelege cu adevărat ceea ce

reprezintă fiinţa sau devenirea, aşa cum o înţelegeţi Dumneavoastră, Domnule Noica!

Doamna Profesoară a intervenit spunând că la 40 de ani Domnul Noica încă se plângea că n-a trăit destul şi n-a înţeles încă destul.

În aceste condiţii, am spus, eu sunt inexistent. De pe aceste poziţii poate sunt mai aproape de „vidul structurat", am râs. Eu pledez totuşi pentru un supralimbaj – un logos total: nu un limbaj nonverbal, ci un limbaj supraverbal. *Logosul este sălaşul fiinţei şi nefiinţei* şi totul e plin de El. Logosul operează cu viziuni conceptuale, cu intuiţii intelectuale sau cu idei structurate aflate în superpoziţie, iar modul în care operează e pur intenţional, prin orientarea fiecărui gând complex – gând panoramic. Aşa cum limbajul nostru foloseşte ca vehicule *cuvintele*, care sunt la origini *metafore*, fiind inadecvate realului, tot astfel logosul foloseşte ca vehicule *metafore vizuale*, vedenii care ne aduc adevărul adânc, fiinţial, aproape şi ni-l pun la îndemână.

Transcendentul coboară prin Logos şi acesta ni se împărtăşeşte prin metafore vizuale, prin vedenii şi prin parabole. Până când? Până operăm noi înşine o transmutaţie mentală şi devenim *proprii lui*. (Revin aici la conceptul de *proprium*: o lume interioară care şi-a făcut încercarea şi care se adaugă întreagă frumuseţii cosmosului originar.)

Marele Anonim nu a înstăpânit deci nici o cenzură transcendentă împotriva cunoaşterii omeneşti, ci *Logosul ca metaforă a fiinţei* nu se supune limbii noastre, care nu ştie încă să preschimbe vedeniile conceptuale şi parabolele Sale în graiuri şi intuiţii. Raţionamentele noastre sunt speculaţii, carcase goale. Facem schimb de scoici moarte la margine şi nemargine de neant.

„L-ai ucis pe Blaga. Metafizica sa."

„Îmi pare rău. Ea nu e Adevărul."

„E drept, *metafizica diferenţialelor divine* cam şchioapătă."

„Şchioapătă de ambele picioare. Şi totuşi, iată cum, inexplicabil, o metafizică slabă face posibilă şi provoacă o *poezie genială*."

O uitare din care porneşte lumea

„Metaforă" în greacă înseamnă „transport". Dacă văd *Logosul ca metaforă a fiinţei* sunt conştient de dimensiunea conceptuală a realităţii, o structură care subzistă ca fond al făpturilor şi lucrurilor şi care este insesizabilă în primă instanţă. Logosul, prin loghisme, e Cel ce „transportă" instantaneu structuri fundamentale firii de suprafaţă. E Cel ce le face să fie – e Cel ce le face să fie pur şi simplu, precum şi într-un anumit fel. Logosul le configurează mai înainte de naşterea lor.

Cum să surprinzi Logosul în actul metaforei fiinţiale?

Trebuie să te vezi interior. Trebuie să surprinzi *configurarea picturală* a sensibilităţii de către un *fond* format din concepte ale intelectului aflate în *starea de subînţelesuri*. Există deci o ţesătură de categorii ale intelectului care pătrunde fiinţele sensibilităţii – fenomenele – cu subînţelesuri generative. Sensibilitatea este atunci perspectiva picturală a conceptelor fundamentale, care se preschimbă în *irealităţi vizibile*. Aceste irealităţi vizibile sunt mult mai aproape de adevărul nostru interior decât cuvintele ce le primim dinafară.

Şi totuşi: Cum să surprinzi Logosul în actul metaforei Sale?

Aşa cum *zgomotul de fond* („purecii" de pe ecranele televizoarelor noastre) ne descoperă energia cosmică remanentă, tot astfel *vibraţia de fond* a imaginaţiei noastre descoperă energia remanentă a vedeniilor şi a viziunilor primordiale. Trebuie doar să „stingem" imaginaţia.

Conceptele fundamentale ale gândirii noastre (categoriile kantiene) acţionează în străfundurile ei ca subînţelesuri. Ele se extind asupra intuiţiilor sensibilităţii configurându-le a priori. Trebuie să „stingem" gândurile care parazitează această structură fundamentală a minţii. Trebuie să „stingem" mintea.

Doar *moartea minţii*, neantizarea de bunăvoie, anihilează imaginaţia şi făpturile gândurilor astfel încât să avem şansa descoperirii vibraţiei de fond – indestructibilă, omniprezentă,

discretă. Din acest deşert cenuşiu, din această *noapte primordială a minţii* vor răsări *vedenii dumnezeieşti*, se vor ivi ca nişte scintilaţii ale argintului pur conceptele fiinţiale remanente din vremea primordiilor. Ajunsă *dincolo de propria ei moarte*, mintea noastră Îi va putea răspunde Logosului cu propriile ei viziuni conceptuale preschimbate-n metafore.

Moartea minţii e consubstanţială luminii ce-o porţi nesfârşit.

„A pus în tine Domnul nemargini de gândire…" Totul este *acum*, concret, aievea, şi eşti *conştient*:

Moartea – o lumină ce-o vei purta nesfârşit.

*

Am observat că atunci când urc la Domnul Noica, după o discuţie cu el memorez emoţiile, absolut toată emoţia a ceea ce a spus: bucuria, candoarea, seninătatea şi graţia. Reţin duhul nealterat, pur, dincolo de cuvinte, fără să fi pătruns cu mintea şi sufletul ceea ce mi s-a spus. Abia la urmă îmi vine luciditatea şi-atunci mă străduiesc să păstrez cuvintele lui în sensul lor cel mai viu.

*

Azi *22 Februarie 1987* am urcat la Păltiniş.

Nu l-am găsit. Am găsit un bilet pe uşă: „Plecat la Cluj, din motive de Platon VI." Este pentru a doua oară că nu-l găsesc.

Simt umbra unei predestinări.

Despre câteva feluri de ruşine

Joi *9 Aprilie 1987*, pe când mă întorceam pe Strada Velceanu, m-am întâlnit întâmplător, pe Strada Dealului, cu Domnul Noica. Era însoţit de Relu Cioran.

Mi-a spus să-l caut la Păltiniş până în 15 Aprilie, dată la care va pleca la Bucureşti să petreacă Sfintele Paşti. M-a întrebat: „M-ai căutat, nu-i aşa?" ca şi cum i-ar fi fost teamă că o perioadă aşa de lungă de absenţă ar putea însemna *începutul unui abandon*.

I-am spus că l-am căutat de două ori şi că oricum aveam intenţia să urc duminica asta la Păltiniş.

Răspunsul meu l-a liniştit.

*

Duminică *12 Aprilie 1987* am urcat singur la Păltiniş. Vremea era mohorâtă.

L-am găsit în compania Profesorului Turcu. Acesta locuieşte în Sibiu pe Bulevardul Victoriei chiar vizavi de casa mea. Vorbeau despre istorie şi cultură, despre centrul culturii europene, Germania.

Domnul Noica spunea că nu Hitler a fost spiritul rău al poporului german, ci Bismark – cel care a creat *mitul soldatului prusac*. Într-o perioadă când putea să unească Prusia cu Austria, când fusese într-adevăr destul de puternic pentru aceasta, el preferase războiul. Hitler apare în această lumină aproape ca un izbăvitor – mai bine spus ca un terminator: el a preluat această idee, această vanitate a soldatului prusac de-a se considera invincibil, şi-a dus-o la extrem, până când această idee s-a distrus de la sine. A sucombat în ea însăşi – odată cu 10 milioane de tineri germani. Germania a pierdut atunci orgoliul prusac pentru a lăsa locul tânărului modest şi retras, însetat de cultură.

Preţul a fost cumplit de mare: cine ştie câte genii şi câte talente ar fi putut ieşi la lumină din cele 10 milioane de

sacrificaţi! (M-am gândit atunci la agresivitatea latentă a ideii – la forţa pe care o poate avea un gând. Acum mitul soldatului prusac a fost preluat de învingători – de către americani care, bănuiesc, vor răvăşi la rândul lor lumea.)

Germania s-a liniştit în privinţa orgoliului naţionalist, dar noi ce ne facem? Ne mândrim cu o istorie răstălmăcită, pe care de fapt nici nu o meritäm, ne umplem cu vanităţi fade şi fanfaronade de circumstanţă, orbi la prezentul care ne înconjoară până la sugrumare. Te duci în străinătate şi ţi-e şi ruşine că eşti român. Fiecare te întreabă: bine, dar cum s-a putut întâmpla asta? sau se uită la tine dispreţuitor.

Nu putem scrie o istorie adevărată, nu putem fi modeşti; cât o să ne mai minţim pe noi înşine? Fiindcă cine ştie câţi ani vor trebui să treacă pentru a şterge orgoliul, minciuna de azi!

Prea ne batem în piept cu fapte care nu s-au petrecut în lumina pe care o prezentăm noi; lucrurile nu s-au petrecut aşa cum ne-ar plăcea nouă să se fi petrecut. Să spui că am fost independenţi de Poarta Otomană atunci când al şaptelea vizir al turcilor pe linie ierarhică îşi permite să vină să-ţi schimbe Domnitorul, înseamnă cel puţin miopie cărturărească, dacă nu răstălmăcire voită. Sau că un alt Domn al Ţării, după ce i-a învins pe turci, a fost silit să se retragă! Ce fel de victorie e aia?

La ce ne foloseşte să facem bravadă cu astfel de fapte, să ne împopoţonăm cu aşa ceva? În *Descriptio Moldaviae*, Dimitrie Cantemir („un scriitor publicat în zilele noastre, deci admis, necenzurat”, ne atrage atenţia Domnul Noica) îi descrie pe moldoveni („adică pe români”) arătându-le fără cruţare trăsăturile de caracter, cum că sunt leneşi şi delăsători, şi aşa mai departe. Aşa da, aşa ceva ar putea să ne trezească la viaţă şi luptă culturală, să ne facă să evoluăm în istorie.

Dea Dumnezeu ca proştii de turci să lase în prostia lor nedescoperite arhivele ce conţin relaţiile noastre cu Poarta din acele vremi! Ce umilitor ar fi pentru noi să aflăm din prisma lor ce-am însemnat în istorie, ce am fost noi cu adevărat!

S-a pus atunci în discuţie continuitatea neamului nostru pe aceste meleaguri. Domnul Noica era net în favoarea acestei continuităţi: „Unde puteau să se ducă un milion de oameni să dispară?” (Se referea la cei din Transilvania.) Istoria noastră nu este istoria unei expansiuni, a căutării, cuceririi unui pământ şi cultivării lui, ci este rezultatul unei contracţii. România a rezultat dintr-o restrângere a frontierelor Daciei, adică printr-o aglomerare! Şi apoi, nu noi trebuie să dovedim continuitatea noastră, ci cei care o neagă trebuie să aducă dovezi că n-ar fi aşa. Apoi, latinitatea noastră, limba o dovedeşte! Chiar dacă cei care i-au colonizat pe daci nu ar fi fost romanii, ci popoare ale Imperiului Roman ce gravitau în jurul Romei, faptul că limba română este cu certitudine o limbă romană de sorginte latină demonstrează faptul că dacii au suferit influenţa romană cu mult timp mai înainte de a fi cuceriţi. Faptul că în limba română au rămas atât de puţine cuvinte de origine dacică stă în sprijinul ipotezei că *limbile dacă şi latină nu erau esenţial diferite*.

Dl. Prof. Turcu a spus că tocmai o problemă de limbă ridică ungurii atunci când ne contestă continuitatea. Ei spun că dacă pe la 1200, când în Transilvania au apărut goţii (pentru 200 de ani) existau deja românii, de ce n-a rămas nimic de la goţi în limba română? Dacă în Sibiu a rămas Biserica Evanghelică şi arhitectura gotică medievală, cum se face că n-a rămas nici un reziduu gotic în limba română?

Răspunsul este următorul: comunitatea goţilor era închisă, aşa cum sunt de altfel toate comunităţile germanice. O societate rece. Nu e de mirare că societatea gotică şi cea română s-au ignorat reciproc 200 de ani. Neologismele limbii române provin în mare parte din limba franceză, cu care limba noastră are o legătură organică. Nici de la englezi nu am adoptat cuvinte decât ca să râdem de bizarerii ca „strip-tease” sau „by-pass”. Nici de la saşi n-am luat nimic vreme de 800 de ani.

Ce ironie a soartei şi situaţiei saşilor, care au rezistat aici 800 de ani pentru ca acum să plece pe capete din cauza unei *parodii istorice*!

În schimb, este uimitor cât de bine s-au adaptat ţiganii comunismului. Şi-au păstrat obiceiurile, portul, au rămas să vândă oale şi ulcele de cupru şi aramă şi se simt bine în continuare; au congrese internaţionale, se pare că pot rezista cu succes oricărei vitregii istorice. În curând o să ne dea numele!

De la demografie s-a trecut la capitolul boli-mortalitate.

Domnul Noica a spus că nu are nici o poftă să se ducă în Bucureşti la prieteni şi rude, să afle că ăla e bolnav, ăla a murit, cestălalt e pe moarte. „Aicea la Păltiniş mă conserv. Mă ajută tinerii şi problemele lor." A mai spus că, văzând atâtea cazuri de moarte infantilă, atâtea de cancer la vârste tinere şi atâţia morţi tineri, *aproape îi e ruşine că la vârsta lui – peste 70 – încă mai trăieşte*. „Când văd în ziar atâtea anunţuri mortuare, cutare 40 de ani, cutare 30, cutare 50, aproape mi-e ruşine că la vârsta mea mai trăiesc."

Avea atâta candoare în glas încât, fără să vreau, m-am înduioşat. Cred că nu poţi să-l înţelegi decât iubindu-l – aşa, fără rezerve – şi nici aşa nu e uneori suficient.

M-a întrebat cum mai stau cu limba germană.

I-am răspuns că am ajuns la surmenaj şi deocamdată am cam lăsat-o.

Mi-a spus să nu-mi fac probleme, că o limbă străină se învaţă în etape. Să citesc acum cărţi uşoare: până îmi mai revin.

I-am spus că trec printr-o criză religioasă: citesc Biblia şi cărţi de spiritualitate.

Dl. Prof. Turcu plecase. Am rămas singur cu Domnul Dinu să-l conduc spre cantină, apoi să plec şi eu. Mi-a spus că a făcut demersuri la Bucureşti să se facă mai mult de un an latina în licee, la care un papiţoi din „luminata conducere" i-a răspuns contrariat: „Cum, se mai face limba latină în licee? Va trebui s-o scoatem de tot, n-avem ce face cu *limba asta burgheză*!" La

care Domnul Dinu i-a replicat că dacă „limba asta burgheză” n-ar fi pătruns neamul nostru în spirit, el n-ar mai fi fost aici să facă anticultură în calitate de organizator cultural!

A mai încercat să propună pe la alţii Institutul de Studii Orientale: 20 de tineri retribuiţi ca să studieze unul araba, altul persana… N-ar fi fost nevoie pentru ei decât de 600 sau 800 de mii de lei. „Dar de unde să scoatem atâţia bani?” i s-a replicat. „Şi asta în timp ce pentru dărâmarea Cazărmii 90 s-au cheltuit 2 milioane”, mi-a spus înciudat.

„Nouă milioane, nu două”, l-am corectat eu, „din care cinci recuperabile şi patru irecuperabile.”

Ca specialist în tehnică şi inginerie, i-am vorbit despre dezastrul economic al soluţiilor atehnice, de mentalitate primitivă, promovate de aşa-numiţii „activişti”, de fapt nişte „habarnişti” care blochează orice şansă de dezvoltare a societăţii.

Ideea proletariatului va trebui părăsită deoarece nu va mai exista proletariat decât în zone energofage. Industria viitorului e bazată pe informaţie, iar informaţia (proiectul) e mai scump decât o întreagă linie de producţie. Trebuie părăsită şi ideea dictaturii proletariatului, sau mai bine zis a reprezentanţilor săi, a profitorilor ideologici, aşa cum a fost părăsită ideea soldatului prusac. Adică nu, m-am răzgândit eu imediat, să nu se ajungă până acolo, să nu dea Dumnezeu!

„Ce facem cu proletarul ăsta care de 40 de ani nu-şi mai termină Revoluţia?” a întrebat Domnul Noica retoric. „Cât de naiv e cel ce-a putut să-şi imagineze o societate bazată pe domnia prostului, în care să hotărască cel ce nu ştie! Să faci o industrie energofagă în care fiecare obiect să fie multiplicat în milioane de exemplare de o mână ce s-a automatizat în gesturi şi nici nu mai are nevoie de cap – un cap ce-şi trăieşte zilele una la fel ca alta şi se va descoperi la sfârşitul vieţii gol şi steril, dacă va mai fi în stare să mai înţeleagă ceva, dacă nu se va fi prăbuşit în alcool şi animalitate. Sfârşitul energiei va

surpa mitul muncitorului proletar. Lumea merge spre informatică, a început era computerelor şi a intelectualilor, a limbajelor de asamblare. Şi ruşii: cât preţ pun acum pe intelectuali! Şi-au dat seama că trebuie să se schimbe ceva dacă mai vor să evolueze şi îşi sparg ei înşişi propriile dogme – cele ale anilor `50. Noi rătăcim în propria beznă."

*

Domnului Noica îi va apărea o carte la Editura Kriterion în care apără Europa în cultura lumii. Mi-a spus surâzând că Cioran râde de el numindu-l „apărătorul cauzelor pierdute". „E clar, dacă te-ai apucat tu să aperi Europa, atunci sigur e pe ducă", conchisese Cioran bătându-l pe umăr.

Mă gândeam în sinea mea că şi *cultura de performanţă* pare o cauză pierdută şi că eu însumi sunt condamnat să o duc până la capăt. Nici dac-aş şti sigur că pierd şi o pierd n-aş proceda altfel decât sunt. Aşa sunt, aşa mă ştiu, nu mă pot opri. Mă întreb totuşi ce se ascunde în mine: o realitate mai puternică decât mine însumi dacă mă catapultează într-o luptă pe care o ştiu pierdută de dinainte. Realizez acum cât de puţin mă cunosc. Nu mi-am dat seama până acum că sunt atât de îndârjit să merg până la capăt. Mă predau inimii mele.

Se spune că singura certitudine din viaţă e moartea. Am mai găsit totuşi o certitudine: *moartea minţii mai înainte de moarte* – când căutările perpetue prin imperiul neliniştilor şi îndoielilor distrugătoare de suflet se aştern deodată în *liniştea* absolută. Mintea îşi are mormântul în Cer, nimic altceva nu-i e propriu.

Ştiu bine că n-am să mă bucur de liniştea mormântului. Ca şi el.

*

27 Aprilie 1987

Nu ştiu de ce, mi-a revenit astăzi în minte una din vizitele la Dânsul şi am în minte o scenă a cărei semnificaţie n-am putut-o surprinde atunci.

Bătrânul avea de făcut o caracterizare amplă a lui Camil Petrescu, mai bine spus a dimensiunii sale filosofice. Mi-a arătat unul din romanele lui Camil Petrescu – plin cu semne de carte, roman pe care îl avea atunci în studiu – şi mi-a spus: „Îl citesc pentru că are printr-însul pasaje filosofice", *ca şi cum s-ar fi jenat că citeşte romane*.

Parcă i-ar fi fost ruşine că l-am surprins citind şi altceva decât filozofie curată!

Sentimentul scenei aceleia m-a urmărit astăzi întreaga zi.

Raţiunea pentru care scriu

31 Martie 1987 Sibiu

Să scrii, să scrii încontinuu, să nu te laşi furat de existenţa pură, seducătoare, cumplită, acum. Ca atunci când te vei trezi fără maestru, gol şi neputincios, secătuit cerebral, răscolit visceral, cu toate puterile aduse în pragul epuizării totale, închis în traiectoria unui destin pe care-l renegi, să îţi aminteşti, citindu-te, de faptul că în noianul tuturor mizeriilor pe care le-ai îndurat a existat o rază de puritate şi fericire curată, nepământească.

Poate că ai simţit şi tu că fiecare din noi poartă în el, în chip nevăzut, un înger. Da, sigur că ai simţit şi, când a fost să fie să ţi-l cunoşti pe deplin, era cât pe-aici să coincizi cu el pentru totdeauna.

Mai vezi-ţi de treabă, nefericito, nu vezi că abia mai pâlpâi? Cine ţi-a spus că am nevoie acum, chiar acum, de vreo conştiinţă? Când voi fi redus psihic la gândurile strict necesare subzistenţei carnale, o să-mi pot reaminti şi singur ce dorinţe şi patimi, ce idealuri am avut. Nu-i necesar să scriu, pentru că nu e nevoie să-mi amintesc de trădarea idealurilor, de tot ceea ce am iubit şi am părăsit. Tu ştii bine că de trădat am trădat atunci – sub cerul cel mai albastru al lumii – *când am hotărât să mă întorc din moarte*.

Tu ştii că cea mai mare parte din mine e încă acolo? Sublocotenentul Mihai Marinica zace în Apuseni răsucit violent în chingi, înveşmântat în roşu şi negru, şi priveşte cerul. „Ca o spaimă împietrită, ca un vis încremenit". Dumnezeule, e chiar el, cu aeronava lui, într-o bulă de timp! Eu nu mai sunt decât o umbră: mie nu mi se mai poate întâmpla nimic. Loviturile trec prin mine şi nu lasă urmă. Şi acum nu mai sunt singur: şi Bătrânul a spus că „nu e decât o umbră". E *anotimpul*

umbrelor invincibile. Suntem de neînvins, chiar dacă uneori ne mai pătrunde Melancolia.

Da, am făcut greşeli, multe greşeli în viaţă, dar cine eşti tu să mă judeci? Ce-ţi pasă ţie că sunt aici şi acolo, în `87 şi `81 şi privesc cerul? – E *unul şi acelaşi cer*! Dacă eşti chiar tu conştiinţa mea cea adevărată, ajută-mă să mă ridic!

Da, acum e clar, nu eşti decât un scrupul, un impostor rătăcit de turmă. Du-te să le ajungi din urmă: turma de scrupule s-a făcut hoardă şi zoreşte să se arunce în baltă.

Nu am nevoie de nimic care să-mi amintească de idealurile pe care le-am lăsat în urmă. *Dacă m-au iubit şi ele, cu adevărat,* n-au decât să vină după mine, să mă urmeze până la capăt! Ah, de-aş putea să mai ard cu aceeaşi lumină!

*

11 Mai 1987 Sibiu

Romanul meu pur mintal nu stă să m-aştepte. Se scrie singur. *Loghisme* ce le credeam pierdute se reaşază. Cuvintele? merinde pentru destin.

Destinului i-e foame de mine: trebuie să-l hrănesc cu ceva. Scriu atunci din nevoia de potolire a unor obsesii, scriu pentru că scriu, pentru că nu pot altfel. Îmi ucid lenea în modul cel mai crud cu putinţă.

Mi-ar plăcea să stau zile întregi pe terasa unei cafenele inundate de soare şi să privesc trecătorii şi lumile lor cum curg la nesfârşit. E ceva elen în sentimentul acesta, ceva ancestral.

Cred că a scrie un roman nu are nimic de a face cu fenomenul creaţiei – ci scrii atunci când te atinge chiar *lucrul în sine*: el este *cel ce are iniţiativa* – oriunde, oricând. De aceea, când termini de scris, eşti satisfăcut şi devastat în acelaşi timp; fericirea e pe măsura devastării. Te-ai lăsat lui aşa cum te-ai lăsat vieţii celei mai pure.

Ovidiu spune că am devenit foarte pretenţios cu cărţile pe care le citesc şi cu bieţii lor autori de când am „aere de

romancier”. Cred că l-am înnebunit şi pe el, definitiv, cu părerile mele, dar cu el pot să-mi permit, se „bucură” şi el de aceleaşi obsesii, are aceleaşi goange şi, când mă tachinează, e-un dulce. Singurul meu prieten adevărat din Sibiu.

*

15 Mai 1987

N-am nici un talent în a scrie *roman*. Din fericire *asta* este chiar viaţa mea.

Andrei Mitru

Eu preafericitul

30 Mai 1987 Sibiu

Am retrăit un vis – visul morţii mele.

Ieri seară mi-am amintit că la 18 ani ar fi trebuit să mor. Atunci m-am revoltat prima oară: ba chiar *am rupt-o* cu destinul. Am făcut toate compromisurile, toate înşelăciunile, falsurile în documente, substituirile de persoană, numai ca să fiu admis la Paraşutişti. Am făcut antrenamente cu Maiorul Stan de mi-am dat duhul. Meritam insigna Forţelor Aeriene Române, o meritam cu prisosinţă. Şi acum – ironia sorţii – zăceam în spital cu burta găurită, ca ultimul tâmpit! Doctorul Andereş îi ţinea în continuare pe-ai mei în suspans şi tot aşa i-a ţinut, 4 zile, în timp ce eu mă înfundam în cerul negru şi promiteam în gând că nu voi mai risipi nici o zi – numai să mi se mai dea.

Am resimţit aceeaşi vibraţie de-atunci: mă vizita din nou solitudinea. Percepeam doar întunericul din odaie, visam că adorm pe acel pat de spital însoţit de gemetele muribunzilor din salon şi de mirosurile lor grele, apoi treceam din acel vis în alt vis – ca prin nişte porţi ale vedeniei.

Ceea ce am găsit dincolo este de negrăit. Este cel mai frumos vis pe care l-am avut vreodată, şi asta pentru că n-am parcurs o succesiune de imagini, ci am trăit o vibraţie a unui timp fără de timp, aşa cum nu mi-a mai fost dat să trăiesc. Se spune, pe drept cuvânt, că cea mai intensă bucurie vine din moarte. Aşa e şi aşa va fi.

Am simţit ceva ca nişte frisoane scurte, ca nişte furnicături în tot corpul şi în tot sufletul. Furnicăturile nu aparţineau trupului meu letargic, ci formau unda complexă a unei vibraţii sufleteşti. Tot sufletul începuse să mi se zbată; şi totuşi, mintea îmi era liniştită, ca şi cum ar fi ştiut de dinainte ceea ce avea să mi se întâmple. Mintea mea se bucura chiar – la gândul acestei

linişti ancestrale; se bucura de starea de răpire extatică pe care mi-o dădea vibraţia atotcuprinzătoare. Eram efectiv în extaz, unul aparte, cert diferit de cel din amor.

Pur şi simplu *plecam.*

Vibraţia aceasta m-a purtat ca o matrice: umpleam întreg spaţiul ca şi cum aş fi fost necircumscris în spaţiu şi timp, ca şi cum vibraţia aceea a infinirii mi-ar fi dat aripi multidimensionale. Poate că ea aparţinea corpului meu spiritual, astralităţii mele fiinţiale, nu ştiu. Asta o gândesc acum, n-o concepeam atunci. Pe-atunci eram străin de propriile mele gânduri, de cele de acum, pe care le părăsisem. Atunci doar trăiam: golit de gânduri, de pătimiri, de aspiraţii, dureri. Era o înălţare din mine însumi şi o senzaţie a dematerializării, era întâlnirea cu propria mea identitate – aceea adevărată. Am înţeles că acel cineva pe care-l descopeream sunt eu cel autentic, cel ce mă plăsmuiam din idealuri agresive, avântate peste nemargini de gândire şi fire; şi m-am simţit în acea clipă specială – echivalentă eternităţii – vibraţie pură, una cu Universul şi cu iubirea, ca o pasăre făcută doar din pulsaţii, din suflările şi răsuflările începutului.

Cerul negru m-a întrebat fără cuvânt: „Mă vrei?" Şi i-am răspuns: „Eşti *prea mic pentru setea mea*!"

Abisul negru m-a întrebat: „Pe mine mă vrei?" Şi i-am răspuns la fel: „Eşti *prea mic pentru setea mea*!" De atunci nu mi-a mai fost frică de moarte. *Moartea este atunci când iubirea ta cuprinde înaltul, abisul şi nemărginirea*.

Ce este omul? Ce sunt eu cu adevărat? *un rug suspendat deasupra unei prăpăstii*.

*

10 iunie 1987

Sunt *gândire pură* – un cap plutind deasupra propriului meu trup ca deasupra unei prăpăstii. De aici de sus văd pâlnia neagră a prăpastiei. Sunt suspendat deasupra buzelor ei fără

atingere, fără intenţie; şi le văd cum coboară asimptotic spre minus infinit. Substanţa trupului meu nu mai există, pâlnia e doar o frontieră ce desparte un vid de alt vid. Hăul lăuntric de sub *gândirea mea pură* se umple încet cu suferinţă şi cu imensitate.

Fiinţe străine, discrete, mi se aştern pe suflet: vin din milenii şi veacuri să se odihnească şi apoi să-şi retrăiască viaţa în mine. Nu le cunosc, chipurile lor nu-mi spun nimic; sunt ţintuit de linii de forţă invizibile, crunte, ca şi cum nu aş mai aparţine trupului meu, nici viselor sale. Sunt neamurile mele, o spun şi o ştiu. Sunt strămoşii veniţi să se bucure şi să se îndurereze, iar eu sunt din ei, sunt una cu ei. *Gândirea pură e toată o inimă* şi *gândurile ei sunt iubiri*. Iubesc fiinţe necunoscute, pe care nu le-am ştiut şi nu le voi şti niciodată.

Nu ştiu cum, dar toţi aceşti oameni fără de trup sunt *ai mei*. Ei îmi spun blând că acum nu înţeleg – nici să nu încerc asta – dar că voi înţelege.

Sunt un fel de rezonator cosmic, primesc toate interacţiunile fundamentale din Univers ce au intrat în afinitate cu sufletul meu. Această *stare afină*, această vibraţie pură care sunt eu, cheamă şi binecuvântează, alungă şi cere, ţine în braţe fiinţe venite în miezul singurătăţii.[9]

---

[9] Am spus: *Sunt un rug suspendat deasupra unei prăpăsti*i. Când am scris asta nu ştiam nimic de Sfântul Marcu Ascetul, care L-a văzut pe Hristos ca Arhiereu ce umple totul în noi şi tămâiază gândul cel mai ales, pe care mintea noastră, asemenea unui preot, îl înalţă ca jertfă lui Dumnezeu pe altarul inimii. Nu aflasem în vremea aceea nimic nici despre Sfântul Isaac Sirul, care completase viziunea lui Marcu Ascetul cu viziunea celor două prăpăstii: prăpastia indefinită a sufletului cuprinsă de prăpastia fără fund a Dumnezeirii. După cum spune Cuviosul Părinte Dumitru Stăniloae, „prăpastia ta se roagă Celui ce o umple pe ea ca un alt abis. Şi atunci simţi că tămâiază în acea prăpastie nu numai Hristos, aducându-Se Tatălui, ci şi tu însuţi, aducându-te jertfă lui Hristos." (Filocalia nr. 10, Editura Humanitas Bucureşti 2008, p. 445 n. 724)

M-am trezit dimineaţa după ce am trecut înapoi *conştient* prin cele două rânduri de porţi ale visării. Veneam din *marea odihnă a veacurilor*, aceeaşi în care am fost în *13 Iulie 1978*, atunci când am murit.

M-am trezit şi am avut sentimentul unui regret indefinit. Apoi *mi-am amintit*.

*

11 Iunie 1987

La ora 12 Livia mi-a dăruit un băieţel – Andrei Mitru.

El mă va privi în ochi şi va vedea întreg şirul cel nesfârşit al strămoşilor, eu am să mă uit în ochii lui şi voi vedea viitorul. Mă simt ca un patriarh. Filosofii spun că asta este reangajarea în ciclul devenirii, dar eu simt că adaug ceva – ceva foarte important – eternităţii.

Nespusă bucurie, fericire lumească şi supralumească, frumuseţe tandră şi generoasă! Livia e ca o zână. Nu degeaba se spune că femeile – prin naştere – îşi recâştigă castitatea şi sacralitatea.

Gândurile cele lungi

Să te dăruieşti vibraţiei senzuale a morţii.

Să te dăruieşti total vibraţiei senzuale a morţii sperând o renaştere. Să forţezi renaşterea acolo unde nu e nimic de sperat. Să faci din viaţa sau vieţile tale paralele *preliminarii la transcendent*. Să arzi în *el* încă de-aici, *fără rest*. Gânduri lungi, străpungând sfera mentalului, barierele cerebrale, pulsiunile viscerale şi teama, teama în care s-au adunat străbunii, mileniile, gânduri lungi care să răscumpere generaţiile se-nfig în moarte ca nişte săgeţi. Să îi auzi ţipătul!

- Ce sunt toate aceste cărări – înainte şi înapoi? Tatonezi transcendenţa?

- O *ispitesc*. Vreau enstaza, vreau coborârea în propriul meu în sine. Însă toate aceste cuvinte sunt doar *exerciţii de transcendenţă*. Dar eu am vrut altceva, am avut năzuinţă: *am vrut să văd dacă în moarte mă mai continui*. Am avut durerea şi privilegiul de a vedea totul. Te pot învăţa s-aştepţi, să speri, să arzi. Am să-ţi hrănesc aşteptarea, speranţa şi mistuirea, vibraţia adâncă.

Tot ceea ce ştiu e smuls din moarte. Am să te învăţ misterele orfice – am să îţi spun ceva despre aeronava spaţială a sufletului şi despre *prăbuşirea controlată*: cum să-nsoţeşti lumina ce se izbeşte în lut dincolo, în nestinsul amurg, cum să-ţi laşi fruntea grea în poala Melancoliei; ai să te ridici şi-ai să pleci înapoi – şi totuşi, vei rămâne acolo cu Ea, *pretutindeni întotdeauna*.

*

1 Iulie 1987 Păltiniş

Miercuri. Domnul Noica era singur. Am putut discuta în linişte.

A fost în Germania Democrată, la Weimar, să mai trăiască în intimitatea lui Goethe, de care nu s-a putut despărţi nici până

astăzi. Mi-a povestit impresii din această călătorie. Adevăruri amare la care ne supune prezentul. Naţiunea noastră în faţa lumii europene este ca şi inexistentă. Suntem mai jos decât albanezii. Şi totuşi, e nevoie de atât de puţin ca să ne simţim bine!

Am discutat mai bine de un ceas despre dezastrul economic şi moral, despre cenzura culturii şi spiritului. Mi-a povestit despre „trăirişti", despre situaţia lor în anii `50 – obsedantul deceniu. (Constat că situaţia intelectualului nu s-a schimbat prea mult.) Mi-a povestit despre conjunctura în care a plecat în străinătate Paul Goma şi despre situaţiile pe care le vom resimţi şi noi – gânditorii autentici – atunci când vom cere cultură.

I-am spus ce cred eu despre cultura română şi despre condiţia gânditorului în vremea de azi. *Cultura este o luptă de gherilă*. Atât şi nimic mai mult. I-am mai spus că sunt predestinat a fi *lider religios*: am să întemeiez *o metodă spirituală asemenea misterelor orfice*, un fel de *religie pentru intelectuali*. Orfeu e mitul enstazei obţinute prin intelect. I-am spus că am început să-i înţeleg pe vechii greci, că îi *ştiu*. *Intelectul activ* nu-i o himeră a lui Aristotel. *Intuiţia intelectuală* este posibilă, mai mult: am suferit-o!

Filosofia va trebui să se întoarcă la condiţia ei antică: va trebui să redevină un „mod de a fi" şi doar în a doua instanţă un „mod de a spune". Voi întemeia *un nou trăirism şi un nou gândirism*. Voi visa o transmutaţie spirituală a României.

Mi-a vorbit pe larg despre pericolele ce mă aşteaptă – unele de ordin intelectual-cultural, altele de ordin social. Câtă grijă şi cât suflet poate să pună în toate aceste lucruri pe care i le împărtăşesc!

I-a plăcut ideea mea: mi-a spus că, faţă de ultima noastră întâlnire, mi-am revenit. (Oare cum am fost? Nu mai ştiu.) Am văzut că se bucură: tot ceea ce i-am spus l-a încântat. (Bine, a fost o încântare *îngrijorată*.)

I-am vorbit despre creaţie, despre supracreaţie şi supraconştiinţă: despre cunoaşterea care creează stări existenţiale, despre intelectul ce se adaugă realului, despre sinergia minţii şi lumii. El mi-a spus că în filozofie stă pe marginea fluviului creaţiei: stă şi-l contemplă. Pe când eu, ca inventator, sunt în mijlocul apelor şi tăriilor primordiale şi am şansa să vorbesc din miezul acţiunii creatoare.

Da, am confirmat: când creez sunt simultan în mine şi deasupra mea, sunt conştiinţă vie şi supraconştiinţă. Trăiesc filosofia transcendentală cu toată inima. Spiritualismul transcendental conferă nu numai cunoaşterea minţii şi firii, dar dă un plus de fiinţare.

Mi-a pomenit de Rudolf Steiner şi de Teosofia sa.

Aici acordul nostru a fost total. Nici mie nu mi-a plăcut – nu numai stilul, dar faptul că pretinde să dea la toate răspuns este absolut enervant! Nu mă paşte nici un pericol să mă „convertească" – i-am spus că Teosofia e pentru domnişoare de pension.

Nu voi întemeia o religie, ci *o metodă*. Nu voi fi creator de dogme – Doamne fereşte! – cred în dogmele Bisericii Ortodoxe. Filosofia transcendentală, în continuarea celei eline, m-a dus la Logos. Odată ajuns aici n-am de gând să mai plec. I-am spus că naşul meu de cununie e preot şi că aş vrea să dau admitere la Teologie. Am nevoie şi de specializarea aceasta. Am promovat *moartea minţii ca preludiu al transcenderii*. Fără să-mi spună nimeni. Şi acum am auzit că Părinţii Bisericii proclamă *moartea mistică a minţii* ca stare premergătoare inspiraţiei.

Cum a ieşit adevărul acesta din mine? De unde? Mi s-a făcut deodată teamă de mine însumi.

„Probabil din şirul strămoşilor."

„Probabil."

I-am mai spus că în această metodă a mea cultura are doar *rolul de provocare*: *mintea întreabă, existenţa însăşi răspunde*.

În procesul cunoaşterii nu răspunsul la o problemă contează, *contează întrebarea*. O întrebare bine pusă, o întrebare fundamentală poate să declanşeze o stare existenţială, o neliniște şi o nesiguranţă. Aceasta este *neliniştea cea bună*. Şi fără să îţi dai seama, te învălui într-un fel de *halou existenţial*, într-o aură care e chiar energia întrebării fundamentale. Răspunsul la întrebarea ta ţi-l dă *existenţa însăşi* şi e nonverbal şi suprarațional.

Domnul Dinu mi-a confirmat aceasta: „Pascal a spus: «Nu m-ai căuta dacă nu m-ai fi găsit»; e existenţa în care te trezeşti învăluit dintr-odată!"

„Domnul Pascal?" am întrebat. „Marele mistic raţionalist? A avut extazul gândirii?"

„L-a avut pur şi simplu. Nimeni nu ştie cum."

Când a spus „nimeni" s-a gândit la el. Adevărurile fundamentale ale filosofiei stau dincolo de tot ceea ce a scris: de tot ceea ce este scris.

Sfârşit de poveste

26 Octombrie 1987

Am citit şi recitit „Epistolarul”. O carte adevărată, ultima de acest gen. Un capăt de drum. Dincolo de ea nu va mai fi nimic, n-o să se mai aştepte de la filosofi decât să urce pe scenă şi să danseze can-can, să gesticuleze violent şi să-şi arate fundul.

Nu vor mai urma decât cărţi în care ideea de filosof să fie definitiv compromisă, aşa cum în Grecia străveche, în Grecia adevărată şi preaiubită ajunsese să fie compromisă ideea de sophos – de înţelept. Şi când vei vedea cu câtă grijă îşi vor ajusta „criticii” cuvintele, sentinţele, replicile, şi cât de mult se vor bate-n gâlcevi pentru salvarea posterităţii şi posteriorităţii unor piticanii, o să-ţi vină s-o iei la fugă drept în miezul tăcerii. *Omerta* de bunăvoie, definitiv asumată – asta va fi condiţia oricărui gânditor ce se va vrea om de onoare. Văd viitorul acestui fenomen cultural cu protagonişti tot mai zgomotoşi, grijulii să-şi creeze „imaginea”, nesimţitori adevărului, confecţionând personalităţi de carton asfaltat – noi genii ale Carpaţilor. Manierismul extrem va produce în serie nelimitată „Jurnalul de la Păltiniş”, „Cenaclul de la Păltiniş”, „Zvonerul de la Păltiniş şi răspândacii”, se vor crea sindicate ale succesului în care emulii se vor linge unii pe alţii atribuindu-şi reciproc, simultan, Nobeluri, şopârle, gratificaţii şi elucubraţii. Acei „discipoli” se vor vădi impostori atunci când se va constata că nu îndeplinesc *condiţiile absolute ale lui Noica*: greaca veche, germana, sau matematica şi fizica pură.

Cu adevărat după „Jurnalul de la Păltiniş” şi după „Epistolar” (cărţi remarcabile) nu mai poate urma nimic. Sunt ca două cruci. Sper ca ceea ce scriu acum să nu fie *o epigonică* de doi bani în sensul pe care-l detest cel mai mult, acela al auto-măgulirii, ci o mărturie a inimii despre *Paradisul trăit*.

Nu există nici o falie între ceea ce sunt şi ceea ce spun. Oricum, *Noica rămâne de neatins*. Ceea ce pot spune cu mâna pe inimă este că el *a trăit în idee, a trăit cu toată fiinţa lui.*

El s-a dorit un „meseriaş" al limbii şi stilului şi a prohibit poezia ieftină – fără tehnică, fără vibraţie şi fără sânge – şocând „poeţeii" şi „poeţicile" cu „Legea tăcerii de jumătate de veac". El a visat la o transsubstanţiere a minţii şi inimii, a încercat să provoace o transmutaţie a Poeziei. (Oare ce fulger lent se va încetini şi mai mult, tot mai mult, până când şoapta lui va ajunge să se conformeze perfect incantaţiei?)

N-a reuşit. Ştiind asta, văzând toate acestea cu conştiinţă acută, îl iubesc şi mai mult.

*

22 Noiembrie 1987

L-am însoţit în turul Păltinişului. Mi-a vorbit despre fiul său Răzvan care e-n Anglia la o mănăstire. Răzvan i-a spus: „Simt că mi-am ratat viaţa." La care, Bătrânul i-a replicat blând: „Progresul e o succesiune de eşecuri." „Mă uimeşti, tată, chiar şi acum", i-ar fi răspuns Răzvan.

Am discutat despre Eliade, despre misterele orientale şi despre misterele orfice, am vorbit despre *moartea culturii române*. „Dacă nu se întâmplă nimic, peste 100 de ani nu vom mai exista. Despre Anglia nu se va mai şti nimic. O naţiune de negustori. O să se ştie de scoţieni şi de irlandezi."

„Şi irlandezii şi scoţienii au fost proscrişi, damnaţi. Îi simt ca pe nişte *fraţi ardeleni*", i-am spus.

„O să facem *o Universitate a elitelor*. Accesul va fi pe baza rezultatelor bune şi a recomandărilor de la câte un profesor. Am să-i spun lui Radu Bercea să te recomande", mi-a spus Domnul Dinu trecând agale peste *remarca fraţilor ardeleni*, preocupat de una din ultimele lui utopii.

I-am spus că am ales să studiez irlandeza şi sanscrita, filosofia Zen şi Arta războiului. Vreau să văd originile gândirii

defensive, să studiez strategia şi tactica gândirii agresive, să caut să configurez spiritualitatea şi cultura din România în una şi aceeaşi *luptă de gherilă*.

„Ai ales o cale originală, mă interesează evoluţia ta. Să mai vii pe la mine, să ştiu cum ai mai evoluat, atâta cât mai apuc!”

Răsufla greu, era sleit. Se topea văzând cu ochii. Nu mai vorbea, şoptea numai.

Nu-l mai văzusem niciodată aşa.

„E primul an când simt că mă lasă puterile. Până acum, slavă Domnului, la 77 de ani, m-am simţit totdeauna în plină vigoare. E primul an când simt că nu mai sunt în putere. Mai am de scris două cărţi, încă un articol pentru «Steaua», o scrisoare…”

„Aţi promis că alea din urmă sunt ultimele două cărţi şi nu v-aţi ţinut de cuvânt”, am încercat să-l tachinez.

„De data asta sunt ultimele.”

„Promiteţi?”

A râs.

*

4 Decembrie 1987

Seara pe la orele 19: 30 am aflat că Dinu Noica a murit.

*

6 Decembrie 1987

Înmormântarea lui Constantin Noica la Schitul Păltiniş. Am fost cu Livia.

Părintele Casian a început slujba de la ora 10 apoi, la ora 12 a venit Mitropolitul Antonie Plămădeală pentru slujba de înhumare. A vorbit despre viaţa Domnului Dinu, apoi despre opera sa, a dat o serie de citate din el. Cred că Domnul Dinu s-a cam plictisit acolo sus şi m-am gândit că se uită în altă parte – că ne va fi citind lacrimile.

Apoi m-am trezit să-l reaud pe Mitropolit: încă de-acum trei luni, după ce Noica i-a cerut să-l înmormânteze la Schit, Mitropolitul îi spunea „vecine”!

Vecin pentru totdeauna.

Mă voi întoarce peste trei luni – la primăvară – să-i spun ce-am mai făcut.

Un epilog îndepărtat

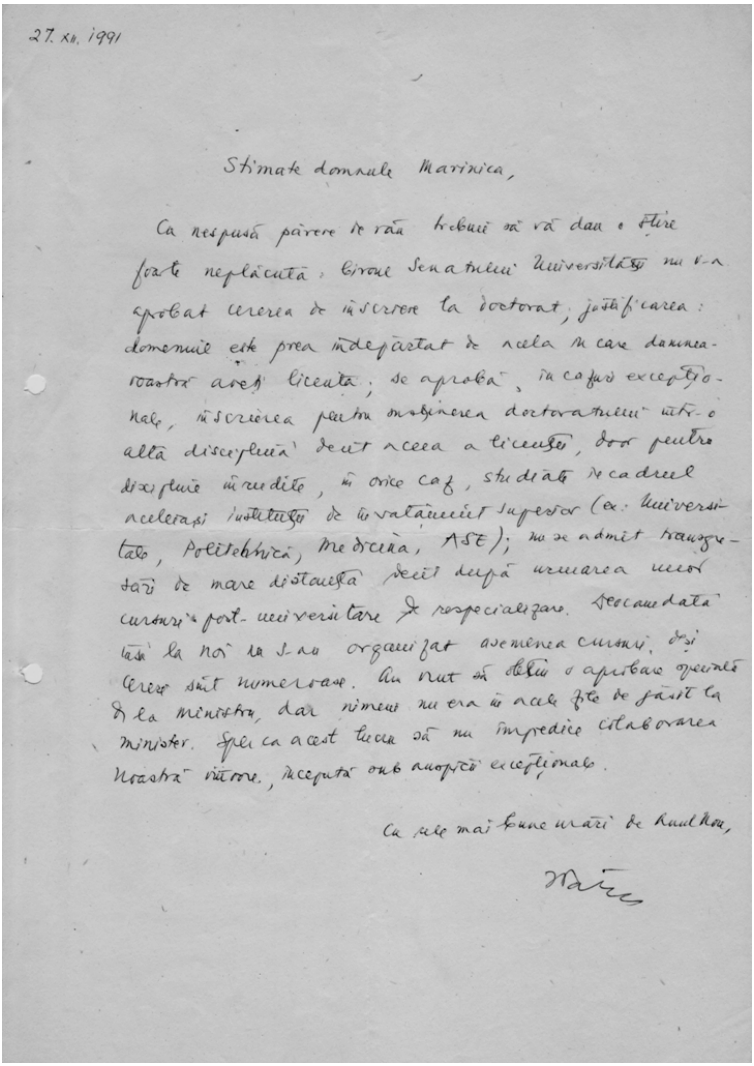

27. XII. 1991

Stimate domnule Marinica,

Ca nespusă părere de rău trebuie să vă dau o știre foarte neplăcută: Biroul Senatului Universității nu v-a aprobat cererea de înscriere la doctorat; justificarea: domeniile este prea îndepărtat de acela în care dumneavoastră aveți licența; se aprobă, în cazuri excepționale, înscrierea pentru susținerea doctoratului într-o altă disciplină decât aceea a licenței, dar pentru discipline înrudite, în orice caz, studiată în cadrul aceleiași instituții de învățământ superior (ex: Universitate, Politehnică, Medicină, ASE); nu se admit transgresări de mare distanță decât după urmarea unor cursuri post-universitare de specializare. Deocamdată încă la noi nu s-a organizat asemenea cursuri, deși cererile sînt numeroase. Am vrut să obțin o aprobare specială de la ministru, dar nimeni nu era în acele zile de găsit la minister. Sper ca acest lucru să nu împiedice colaborarea noastră viitoare, începută sub auspicii excepționale.

Cu cele mai bune urări de sănătate,

Mircea

27 Decembrie 1991

Stimate domnule Marinica,

Cu nespusă părere de rău trebuie să vă dau o ştire foarte neplăcută: biroul Senatului Universităţii nu v-a aprobat cererea de înscriere la doctorat; justificarea: domeniul este prea îndepărtat de acela în care dumneavoastră aveţi licenţa; se aprobă, în cazuri excepţionale, înscrierea pentru susţinerea doctoratului într-o altă disciplină decât aceea a licenţei, doar pentru discipline înrudite, în orice caz, studiate în cadrul aceleiaşi instituţii de învăţământ superior (ex. Universitate, Politehnică, Medicină, ASE); nu se admit transgresări de mare distanţă decât după urmarea unor cursuri post-universitare de specializare. Deocamdată însă la noi nu s-au organizat asemenea cursuri, deşi cereri sunt numeroase. Am vrut să obţin o aprobare specială de la ministru, dar nimeni nu era în acele zile de găsit la minister. Sper ca acest lucru să nu împiedice colaborarea noastră viitoare, începută sub auspicii excepţionale.

Cu cele mai bune urări de Anul Nou,
Ilie Pârvu

A fost să fie

Situaţia mea e una specială şi... stranie, căci îl ştiu de atâta amar de vreme pe Mihai Maxim, încât credeam că-l cunosc; de-abia acum, citind aceste pagini-document, cu valoare testamentară, am început să întrezăresc alcătuirea lui sufletească, în tragica ei căutare de sine. „Rug suspendat deasupra unei prăpăstii“, cum însuşi afirmă...

A fost o toamnă sibiană, în anii ’80, când l-am întâlnit pe Mihai. Era student. Urma să devină inginer. Specialitatea maşini termice. Motoare. Şi vorbea cu un entuziasm contagios despre... filosofie. Şi despre Constantin Noica.

În altă toamnă, dar tot în anii ’80, am urcat cu Mihai la Păltiniş. Mergea la Noica. Se mergea la Noica mai ceva ca la Mecca. Şi nu mergea oricine la Păltiniş. Şi nici Maestrul nu primea chiar pe fitecine. Pe Mihai îl primea bucuros. Era unul dintre ucenicii lui *aparte*. Mihai s-a îndreptat atunci spre cabana unde vieţuia Maestrul. Noi, însoţitorii, adică soţia lui Mihai, şi cu mine, l-am aşteptat nerăbdători pe o terasă din apropiere. Era o toamnă blândă şi îngăduitoare... După o vreme, şi nu puţină, Mihai a venit la noi şi ne-a spus că Domnul Noica ne invită la o cafea, în restaurantul unde obişnuia să prânzească. Aşa l-am cunoscut pe Maestru. Nu era prima oară când îl vedeam şi auzeam: am asistat, în 15 ianuarie 1980, la conferinţa pe care a susţinut-o la Biblioteca „Astra“

din Sibiu despre Eminescu – omul deplin al culturii româneşti. Pe atunci, Constantin Noica era o instituţie în sine. Urmărea cu perseverenţă crearea unei şcoli de gândire naţională, în pofida circumstanţelor nefavorabile, ostile chiar, oricăror manifestări de libertate în gândire.

Ne aflăm acum într-o altă toamnă, din alt secol, ba chiar alt mileniu... Tocmai am recitit ultimele pagini ale confesiunii lui Mihai. Şi-mi zic că pentru noi toamna e anotimpul întâlnirilor admirabile.

Şansa tânărului Mihai Maxim a fost întâlnirea omului potrivit la timpul potrivit: Constantin Noica. E pilduitoare devenirea ucenicului recunoscător... La un moment dat, în decursul ultimei lor convorbiri, pe când făceau turul Păltinişului, Maestrul i-a povestit despre fiul său, Răzvan, călugăr la o mânăstire din Anglia [Părintele Rafail Noica], şi despre o replică pe care i-a dat-o acestuia, la destăinuirea că simte că şi-ar fi ratat viaţa: „Progresul e o succesiune de eşecuri.“ (p. 134) Şi sunt cu atât mai încrezător în destinul lui Mihai, tocmai pentru că am fost martor la o cascadă... a „eşecurilor“ sale. Şi-mi zic că, probabil, prietenul meu Mihai Maxim e din ce în ce mai aproape de împlinire...

Trebuie să recunosc că în tinereţe eram vexat de orgoliul suveran al lui Mihai care îşi dorea să ajungă un al doilea Coandă, ba chiar un al doilea Leonardo da Vinci. Dar m-au liniştit... „cenaclurile“ noastre sporadice din Parcul Sub Arini. Alegeam un loc retras – şi n-a fost de două ori acelaşi loc –

făceam un mic foc în care, după o parcurgere de rămas-bun a paginilor scrise, unul dintre noi aducea jertfă uitării aceste încercări prea puţin izbutite. A fost poate, într-o zi mai friguroasă, şi câte o sticlă cu vin roşu. Dar nu libaţiile erau scopul acestor „cenacluri“. Din acea smerenie a jertfei „capodoperelor“ noastre am învăţat mai mult decât din vreo izbândă vremelnică...

Peste ani şi ani, Mihai ne-a reunit pe cei câţiva apropiaţi sufletului său într-un cenaclu de o factură cu totul aparte: „Castalia“. Cenaclu având drept consecinţe palpabile 12 numere de revistă – „Castalia“, fireşte – , câteva cărţi, dar mai ales s-a constituit într-o frăţie literară cum n-am auzit să mai fie; „Frăţia de ciocolată“, precum i-a spus, mai în glumă, mai în serios, prietenul nostru Cristi Săuchea referitor la obiceiul lui Mihai de a însoţi, pe deja proverbiala măsuţă rotundă, ceştile de cafea cu măcar o tabletă de ciocolată, doze obligatorii de „endomorfine“, aşa cum şuguieşte acesta. Splendide „eşecuri“, nu-i aşa!?!

Revenind la confesiunea lui Mihai Maxim – *Calea inimii* – ar fi foarte multe de spus ori de scris. Şi mi-e teamă de grandilocvenţă. Mihai şi cu mine am trecut împreună prin prea multe încercări – ca să dau doar un exemplu, voi aminti de gruparea şi de noua serie a revistei „Gândirea“ – , pentru a fi altfel decât subiectiv în ceea ce-l priveşte. Prin urmare, am ales, şi nu drept concluzie a rândurile mele despre carte – ce le-ar închide – ci, dimpotrivă, ca o deschidere, un citat din paginile de către final (p. 127): „...Sunt un fel de rezonator

cosmic, primesc toate interacţiunile fundamentale din Univers ce au intrat în afinitate cu sufletul meu. Această *stare afină*, această vibraţie pură care sunt eu, cheamă şi binecuvântează, alungă şi cere, ţine în braţe fiinţe venite în miezul singurătăţii“.

Când scria acestea, în vara lui 1987, autorul se afla sub covârşitoarea influenţă a eremitului de la Păltiniş. Care, într-o alta din întâlnirile lor admirabile, i-a spus: „În procesul cunoaşterii nu răspunsul la o problemă contează, *contează întrebarea*.“ (p. 132)

Şi-mi zic că ne aflăm în miezul lucrurilor încă de pe la începutul vieţilor noastre, pe când suntem la vârsta întrebărilor. Iar întrebarea întrebărilor e, mai pentru toţi, aceeaşi: „de ce?“. Căutăm răspunsuri toată viaţa şi ne alegem cu alte şi alte întrebări. Asta până când, unii dintre noi, fericiţii de ei!, Îl întâlnesc pe Cel care este Calea, Adevărul şi Viaţa. Atunci, ca să-l parafrazez pe Constantin Noica, se produce revenirea *întru Fiinţă*.

Sibiu, 25 octombrie 2015

ovidiu stanomir

Cuprins

Calea inimii. Prislop 1992-1993……..…….7
Înainte de decolare…….…..17
Despre încrederea care întemeiază……...27
Metafizica topologică…….…..30
Un alt fel de spovedanie……..35
Frământări, vanitate şi speranţele cele deşarte ale vanităţii….41
Strălucirea Umbrei……...…46
Un profesor care nu există, pentru un Institut
care nu există…….....51
Sfârşit de iluzie…….……..57
Despre caracterul agresiv al logicii şi despre
anumite „agresiuni" delicate…….……..60
Despre femei şi despre demoni…….……..67
Confirmarea…….……69
Cele două tentaţii…….…74
Efectul secundar……...…81
Despre absurdul destinului meu……...83
Pe drumul propriului meu mit……..86
50 de ani de tăcere şi încă o zi…….…92
O zonă de puritate şi candoare…….98
Preludiu la Bazele filosofiei transcendentale……....102
Apologia vidului……108
O uitare din care porneşte lumea……...112
Despre câteva feluri de ruşine……...114
Raţiunea pentru care scriu……121
Eu preafericitul……..125
Gândurile cele lungi……..…129
Sfârşit de poveste……..133
Un epilog îndepărtat……..136
Postfaţă
A fost să fie……..…139